ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 97-98 (17234-235)

2006 чылдың АВГУСТ 5, суббота

Номерни парлалгаже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 15.30. Садар өртээ 8 рубль.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЛАРЫ

Тыва Республикага хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың март 22-де хүлээп алган
Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың май 24-те дагын катап хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июнь 22-де чүүлдүг деп көрген

Бо Хоойлу Россия Федерациязының Конституциязынга, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизинге, өске-даа федералдыг хоойлуларга, Россия Федерациязының нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларынга, Тыва Республиканың хоойлужудулгазынга дүүштүр Тыва Республикада хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының адырында хамаарылгаларны таарыштырып турар.

1 эге. Ниити үүлдер

1 үүл. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының дугайында Тыва Республиканың хоойлужудулгазы

1. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының дугайында Тыва Республиканың хоойлужудулгазы бо Хоойлудан, Тыва Республиканың өске хоойлуларындан болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларындан тургустунар.

2. Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларында хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының айтырыгларының талазы-биле Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың амгы үеде күштүг хоойлужудулгазынга удурланышкак болбайн турар муниципалдыг хоойлу-дүрүм актылары хүлээп алдынар.

2 үүл. Бо Хоойлунуң таарыштырар үүлдери

Бо Хоойлу дараазында үүлдерни тодарадып турар:

Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының Тыва Республикага хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын (моон соңгаар хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазы дээн) таарыштырарының принциптерин;

Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының, Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылга органнарының хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының талазы-биле шиитпирлер хүлээп алыр үеде бүрүн эргелерин, Тыва Республиканың хоорай тудуушкунунуң болгаш архитектура органнарының баш билир айтырыгларын;

хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының талазы-биле шиитпирлерни сайгарарынга болгаш хүлээп алырынга хамаатыларның, хөй-ниити каттыжыышкыннарының болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң киржириниң дугайында кол дүрүмнерни;

девискээр планнаашкынының схемаларын белеткээриниң, чөпшээрежилгезин кылырының болгаш бадылаарының, девискээр планнаашкынының төлевилелдерин, хоорай тудуушкунунуң документилериниң составын, объектилерни архитектура-тудуг талазы-биле төлевилээриниң болгаш тударының кол дүрүмнерин;

Тыва Республиканың девискээрлерин ажыглаарынга болгаш аңаа тудуглар тударынга негелделерни болгаш кызыгаарлаашкыннарны доктаадып турар хоойлу-дүрүм актыларының хевирлерин, ол хоойлу-дүрүм актыларының утказының, белеткээриниң, чөпшээрежилгезин кылыр болгаш бадылаар чурумунуң дугайында кол дүрүмнерни.

3 үүл. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының таарыштырарының принциптери

Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының таарыштырарын дараазында принциптерниң үндезинингe боттандырар:

хоорай тудуушкунунуң талазы-биле Тыва Республиканың күрүне политиказының үндезиннерин (ооң иштинде сорулгаларын, кол хүлээлгелерин, приоритеттерин болгаш угланыышкыннарын) хоойлужудулга-биле быжыглаары;

Россия Федерациязының хоойлужудулгазының, Тыва Республиканың хоойлуларының болгаш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагыргазының күүсекчи органнарының хоойлу-дүрүм актыларының үндезиннеринге хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын таарыштырарының эрге-хоойлулуг байдалдары;

күрүненiң, хөй-ниитиниң болгаш хууда эрге-ажыктарның учедун болгаш балансылыг болурун хандырары;

Тыва Республиканың инженерлиг, транспорттуг, социал болгаш өске-даа инфраструктураларның ажылының, планнаашкынының болгаш сайзыралының чаңгыс аай болурун кадагалаары;

Федералдыг хоойлужудулганың болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазының негелделерин маргылдаа чок сагып тура чөпшээрел бээр документилерниң чөпшээрежилгезиниң дүрүмнерин эң-не бөдүүнчүдер арга-биле Тыва Республикага таарымчалыг инвестиция климадын тургузарын хандырары, чер участоктарын ажыглаарының хевирлерин шилиир аргазы барда, хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының негелделериниң баш бурунгаар билдинип кээрин болгаш быжыг туруштуг болурун хандырары;

Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының доктаатканы чурум езугаар хүлээп алдынган социал, экономиктиг, экологтуг, культурлуг болгаш өске-даа хөгжүлде программаларының дүрүмнерин өөренип көрбүшаан, хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын таарыштырары;

хоорай тудуушкунунуң шиитпирлерин хүлээп алыр дүрүмнериң ажык болурун хандырары;

амгы үеде күштүг хоойлужудулга-биле дүүштүр, күрүне чажыды кирип турар медээден аңгыда, Тыва Республикада амыдырал-чуртталгада турар байдалдың болгаш ооң бооп болур өскерилгелериниң дугайында хоорай тудуушкунунуң медээлериниң хостуг болурун хандырары;

Тыва Республиканың девискээрлерин хөгжүдериниң хоорай тудуушкунунуң планнаашкынын чорудуп турар үеде база ажыглаарының хоорай тудуушкунунуң таарыштырылгазын чорудуп турар үеде Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының Россия Федерациязының күрүне эрге-чагырга органнары-биле, Тыва Республикада тус чер бот-башкарылга органнары-биле сырый кады ажылдажылгазы.

2 эге. Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының болгаш Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылга органнарының хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын таарыштырар адырда баш билир айтырыглары

4 үүл. Тыва Республиканың Улуг Хуралының хоорай тудуушкунунуң адырында бүрүн эргелери

Тыва Республиканың Улуг Хуралының хоорай тудуушкунунуң адырында бүрүн эргелеринге дараазында үүлдер хамааржыр:

1) хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының адырында хоойлуларны ажылдап кылыры болгаш хүлээп алыры, республиканың тускай сорулгалыг программаларын бадылаары;

2) Тыва Республиканың административтиг девискээр тургузугларының кызыгаарларын бадылаары;

3) Тыва Республиканың хоорай тудуушкунунуң хоойлужудулгазының сагылгазы дээш контрольду боттандырары;

4) Россия Федерациязының амгы үеде күштүг хоойлужудулгазы-биле дүүштүр өске-даа бүрүн эргелерни боттандырары.

5 үүл. Тыва Республиканың Чазааның хоорай тудуушкунунуң адырында бүрүн эргелери

Тыва Республиканың Чазааның хоорай тудуушкунунуң адырында бүрүн эргелеринге дараазында үүлдер хамааржыр:

1) Тыва Республиканың девискээринге чаңгыс аай хоорай тудуушкунунуң политиказын чорудары, хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының адырында нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын ажылдап кылыры болгаш хүлээп алыры;

2) хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының адырында республиканың тускай сорулгалыг программаларын ажылдап кылыры болгаш боттандырары;

3) архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрериниң талазы-биле республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органын (Тыва Республиканың архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң органы) тодарадыры болгаш ол орган дугайында Дүрүмнү бадылаары;

4) Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының документилерин белеткээри болгаш бадылаары;

5) Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле көрдүнген таварылгаларда, республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тургузары-биле девискээрни планнаар талазы-биле документилерни бадылаары;

6) республиканың хоорай тудуушкунун төлевилээриниң нормативтерин бадылаары;

7) федералдыг хоойлужудулга-биле доктааткан таварылгаларда хоорай округтарының, суурларның чиңгине планнарының төлевилелдериниң, муниципалдыг районнарның девискээр планнаашкынының схемаларының чөпшээрежилгезин кылыры;

8) Россия Федерациязының нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле Россия Федерациязының субъектилериниң эргелелинге хамаарыштырган өске-даа бүрүн эргелерни боттандырары.

6 үүл. Тыва Республиканың Чазак Даргазының бүрүн эргелери

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы:

1) күрүне экспертизазын организастаарының болгаш чорударының талазы-биле дамчыдып берген бүрүн эргелерни боттандырып турар Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының удуртукчуларын албан-дужаалга боду томуйлаар болгаш албан-дужаалдан боду хостаар;

2) күрүне экспертизазының төлевилел документилериниң талазы-биле тудуг, хоорай тудуушкунунуң адырында күрүне эт-хөреңгизин, тудуг материалдарының үлетпүрүн болгаш чуртталга-коммунал ажыл-агыйын, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының структуразын эргелеп башкарарын күрүне политиказын боттандырар талазы-биле, күрүнеден ачы-дуза чедирер талазы-биле хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органы-биле чөпшээрежилге езугаар бадылаар;

3) дамчыдып берген бүрүн эргелерни боттандырар талазы-биле ажыл-чорудулганы Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизиниң 6.1 үүлүнүң 2-ги кезээ-биле көрдүнген федералдыг хоойлужудулга болгаш нормативтиг эрге-хоойлу актылары-биле дүүштүр боду организастаар;

4) тудуг, хоорай тудуушкунунуң адырында күрүне эт-хөреңгизин, тудуг материалдарының үлетпүрүн болгаш чуртталга-коммунал ажыл-агыйын эргелеп башкарарын, дамчыттынган бүрүн эргелериниң айтырыгларының талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының хүлээп ап турары нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларының экземплярларын тургускан таварылгада, дамчыдып берген бүрүн эргелерни боттандырарының дугайында, тускай сорулгалыг баш бурунгаар көргүзүглерни чедип алырының дугайында доктааттынган хевир-биле тургускан отчетту күрүне политиказын боттандырар талазы-биле, күрүнеден ачы-дуза чедирер талазы-биле хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органынче киирерин өй-шаанда хандырар.

7 үүл. Тус чер бот-башкарылга органнарының хоорай тудуушкунунуң адырында бүрүн эргелери

Тус чер бот-башкарылга органнарының хоорай тудуушкунунуң адырында бүрүн эргелеринге дараазында үүлдер хамааржыр:

1) муниципалдыг районнарның, хоорай округтарының болгаш суурларның хоорай таарыштырылгазының тус чер нормаларын болгаш дүрүмнерин ажылдап кылыры болгаш бадылаары;

2) Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле көрдүнген таварылгалардан аңгыда, муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилерин, девискээрни планнаар талазы-биле документилерни белеткээри болгаш бадылаары;

3) муниципалдыг тургузугнуң кызыгаарларын өскертир дугайында саналдарны Тыва Республиканың Чазааче киирери;

4) муниципалдыг тургузугларның девискээринде черлерниң болгаш шимчевес хөреңгиниң өске-даа объектилериниң онча лаашкынын организастаары болгаш эрттирери;

5) муниципалдыг хоорай тудуушкунунуң кадастрын болгаш хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының мониторингизин чорударын боттандырары;

6) бодунуң баш билир айтырыының иштинге эргезинде турар девискээрлерге хоорай тудуушкунунуң хоойлужудулгазын болгаш нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын сагып турары дээш контрольду боттандырары;

7) муниципалдыг тургузугларның девискээринге боттандырар хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын хандырар медээлер системазын чорудары;

8) Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле тус чер бот-башкарылга органнарының эргелелинге хамаарыштырган өске-даа бүрүн эргелерни боттандырары хамааржыр.

8 чүүл. Архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнары

1. Архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнары күүсекчи эрге-чагырга органнарының болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының системазынче кирип турар, эргезинде турар девискээрлерге хоорай тудуушкунуның чаңгыс аай политиказын чорудуп турар.

2. Тыва Республикада архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнары:

1) Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген республика органы – Тыва Республиканың архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органы;

2) Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларының архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнары.

9 чүүл. Архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнарының баш билир айтырыы

1. Тыва Республикада архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнарының баш билир айтырыын Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунуның кодекизи-биле, «Россия Федерациязынга архитектура ажыл-чорудулгазының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле болгаш архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнарының дугайында чогуур дүрүмнер-биле тодарадыр.

2. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген республика органының баш билир айтырыынга дараазында чүүлдер хамааржыр:

1) Тыва Республиканың девискээринге архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле күрүне политиказын ажылдап кылырын болгаш боттандырарын организастаары;

2) архитектура-хоорай тудуушкунуның ажыл-чорудулгазынга хамааржыр нормативтиг эрге-хоойлу актыларының төлевилелдерин Тыва Республиканың Чазаанга көөрү-биле ажылдап кылыры болгаш киирери;

3) өнчүнүң хевиринден хамаарылга чокка хуу тудугжунуң капитал тудуг объектилерин тудар, чаартыр болгаш капиталдыг кылдыр септээр төлевилел документилерин көөр болгаш чөпшээрежилгезин кылыр;

4) Тыва Республиканың хоорай тудуушкунуның эрге-ажыктарынга дээр, инвестиция ажыл-чорудулгазының, төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдарын камгалаарынга, бойдусту болгаш долгандыр турар хүрээлелди камгалаар талазы-биле нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын ажылдап кылырынга киржири;

5) девискээрниң хоорай тудуушкунуның нормативтерин болгаш дүрүмнерин ажылдап кылырынга болгаш үндүреринге чагыкчының хүлээлгелерин күүседири, эртем шинчилелдерин болгаш дилээшкиннерин эрттирери, хоорай тудуушкунун болгаш төлевилел документилерин ажылдап кылыры;

6) архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле хоойлужудулганы сагып турары дээш, черлерни ажыглааны болгаш камгалап турары дээш күрүне контролюн боттандырары, Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазын үрээн буруулуг кижилерни доктааткан чурум езугаар бодунуң баш билир айтырыгларының талазы-биле административтиг торгаалды онаары;

7) архитектура-хоорай тудуушкунуның ажыл-чорудулгазын таарыштырар талазы-биле тус чер бот-башкарылга органнарынга дамчыдып берген бүрүн эргелерни боттандырары дээш контрольду боттандырары;

8) Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнарының баш билир айтырыынче кирип турар өскедаа бүрүн эргелерни боттандырар.

3. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген республика органын Тыва Республиканың кол архитектору – архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органының удуртукчузу баштаар. Кол архитекторнуң кандидатуразын доктааткан чурум езугаар конкурс үндезинге дээди архитектура эртемниг, ажыл болгаш боттандырган төлевилелдери-биле практика кырында арга-дуржулгалыг, хөй-ниитиниң үнелелин алган, Россия Федерациязының субъектилериниң архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнарынга архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның ажыл-чорудулгазын удуртур сертификаттыг, күрүненiң профессионал албанының талазы-биле белеткелди эрткен специалистерниң аразындан шилиир болгаш Тыва Республиканың Чазаа бадылаар.

4. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген республика органының чанынга республиканың архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның чөвүлели тургустунар.

Архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның чөвүлели Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген республика органының удуртукчузунуң чанында чөвүлээр эргелиг орган болур. Чөвүлелдиң ажылын организастаар айтырыгны, сан талазы-биле болгаш персоналдыг составын, хуралдарының регламентизин Тыва Республиканың Чазаа тодарадыр.

5. Тус чер бот-башкарылгазының архитектура болгаш хоорай тудуушкун органнарының баш билир айтырыынга дараазында чүүлдер хамааржыр:

1) хоорай тудуушкунуның адырында тус чер бот-башкарылга органнарының хоойлужудулга болгаш өске-даа нормативтиг эрге-хоойлу актыларын экижидер дугайында саналдарын тус чер бот-башкарылга органынче көөрү-биле киирери;

2) доктааттынган чурум езугаар чөпшээрежилгезин кылып каан хоорай таарыштырылгазының дугайында тус чер бот-башкарылга органнарының дүрүмнерин ажылдап кылыры болгаш муниципалдыг тургузугнуң чагыргазынче бадылаары-биле киирери;

3) муниципалдыг тургузугнуң девискээрлерин хоорай тудуушкунуның документилери-биле хандырары, ону боттандырарының контролюн боттандырары;

4) тудугга, бажыңнар болгаш улуг тудугларны чаартырынга, муниципалдыг тургузугнуң девискээринге инженерлиг, транспорттуг болгаш социал инфраструктураларны хөгжүдеринге төлевилел документилерин Тыва Республиканың Чазааның доктаатканы чурум езугаар, хуу тудугжунуң өнчүзүнүң хевиринден хамаарылга чокка көөрү болгаш архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның талазы-биле республика органынче чөпшээрежилге кылыры-биле киирери;

5) хоорай тудуушкунуның хоойлужудулгазын эргезинде турар девискээрге сагып турары, хоорай тудуушкунунга хамаарыштырган айтырыглар талазы-биле черлерни ажыглап база камгалап турары дээш контрольду боттандырары, бодунуң баш билир айтырыының иштинге хоорай тудуушкунуның хоойлужудулгазын хажытканының дугайында административтиг херектерни оттурары;

6) муниципалдыг тургузугнуң девискээринге тудуг тударының амгы планын (даяныр планны), бажың-балгаттар болгаш инженерлиг харылзаалар турарының бүрүткел планын, инженерлиг дилээшкиннерниң архив фондузун чорудары;

7) хоорайларның, өске-даа суурларның девискээриниң хоорай тудуушкунуның өртээн, чер дээш төлевирлер доктаадыры-биле, тодарадыры;

8) эргезинде турар девискээрде турар тудугга чөпшээрел бээри, капитал тудуг объектилериниң тудуун, чаарты кылырын, капитал септелгезин боттандырып тура объектилерни ажыглалче киирерinге чөпшээрел бээри;

9) хоорай тудуушкунуның бадылаттынган документилериниң болгаш зоналаашкын планнарының үндезинге муниципалдыг деңнелдиң объектилеринге хамаарыштыр чер участоктарының хоорай тудуушкунуның талазы-биле паспорттарын, оларны ажыглаарының чурумун болгаш сервитуттарны доктаатпышаан, ажылдап кылыры;

10) эргезинде турар девискээрде боттандырып турар хоорай тудуушкунуның ажыл-чорудулгазын боттандырарының информастыг системазын киирери;

11) долгандыр турар хүрээлелге чурттаарының байдалының болгаш эргезинде турар девискээрге хоорай тудуушкунуның талазы-биле сагыштыының дугайында чонга медеглээри;

12) хоорай тудуушкунуның ажыл-чорудулгазының айтырыгларын боттандырар талазы-биле хамаатыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң билдириишкиннерин болгаш бижиктерин көөрү, бодунуң баш билир айтырыының иштинге хоорай тудуушкунуның ажыл-чорудулгазының айтырыгларының талазы-биле маргылдааларны шиитпирлээринге киржири;

13) Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле доктааткан өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.

6. Тус чер бот-башкарылгазының архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органнары хоорай тудуушкунуның адырында хоойлужудулганы хажытканы дээш харыысалгалыг болур.

7. Тус чер бот-башкарылгазының архитектура болгаш хоорай тудуушкунуның органын муниципалдыг тургузугнуң кол архитектору баштаар. Кол архитекторнуң кандидатуразын доктааткан чурум езугаар конкурс үндезинге архитектура талазы-биле ортумак азы дээди эртемниг, ажыл болгаш боттандырган төлевилелдери-биле практика кырында арга-дуржулгалыг, хөй-ниитиниң үнелелин алган специалистерниң аразындан шилиир болгаш муниципалдыг тургузугнуң чагыргазының доктаалы-биле бадылаар.

3 эге. Тыва Республиканың девискээр планнаашкыны

10 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазы

1. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының документизи Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазы болур.

Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунуның кодекизи-биле тодарадыр девискээр планнаашкынын томуйлааны-биле дүүштүр, Тыва Республиканың социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң Программазын өөренип көрүп тургаш, ажылдап кылыр болгаш боттандырар.

2. Тыва Республиканың Чазааның шиитпирин езугаар Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын белеткээрин Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының чаңгыс азы элээн хөй документилериниң составынга боттандырып болур. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелиниң составынче Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин үндезилээр талазы-биле материалдар, девискээр планнаашкынының дугайында дүрүмнер болгаш чогуур карталар (схемалар) кирер.

3. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының белеткелин Тыва Республиканың Чазааның шиитпирин езугаар Тыва Республиканың бүгү девискээринге азы ооң кезектеринге хамаарыштыр боттандырып болур.

4. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче ыяап-ла кирер чүүлдерге дараазында зоналарны доктаатпышаан, девискээрлерни ажыл аайы-биле зоналаары болур:

1) чуртталга зоназы;
2) ниити ажыл-херектер;
3) бүдүрүлгениң;
4) инженерлиг болгаш транспорттуг нифраструктураның;
5) көдээ ажыл-агый ажыглалының;
6) рекреационнуг ажыглалдың;
7) онзагай камгалалдыг девискээрлерниң;
8) тускай хереглелдиң;
9) шериг объектилерин тургузарының;
10) ажыл аайы-биле өске-даа хевириң зоналары.

5. Бо чүүлдүң 2-ги кезээнде айыткан зоналарга хоорай тудуушкунуның ажыл-чорулгазын боттандырып тура оларның девискээрлерин ажыглаарынга кызыгаарлаашкыннарны доктаадыр.

6. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче дараазында чүүлдер кирер:

1) девискээрни амгы үеде ажыглап турарының планы (даяныр план);
2) девискээрни комплексилиг үнелээриниң схемазы;
3) төлевилелдиг план (кол чертеж);
4) девискээрни ажыл аайы-биле зоналаанының схемазы;
5) инженер-транспорттуг харылзажылганың схемазы;
6) бойдус болгаш техногенниг айыылдыг салдарлардан девискээрлерни камгалаарының схемазы;
7) Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын төлевилээринге хамааржыр хүлээлге-биле тодараттынар, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органының бээри өске-даа схемалар.

11 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин үндезилээр талазы-биле материалдар

1. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин үндезилээр талазы-биле материалдарны Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунуның кодекизи-биле дүүштүр бижимел хевирге болгаш карта (схема) хевирлиг кылдыр ажылдап кылыр.

2. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин үндезилээр талазы-биле материалдарның бижимел хевиринче дараазында чүүлдер кирер:

1) девискээр планнаашкынының сорулгаларын шиитпирлээр вариантыларны үндезилээри;
2) девискээр планнаашкынының талазы-биле хемчеглерниң даңзызы;
3) девискээр планнаашкынының талазы-биле саналдарны үндезилээри, оларны боттандырарының этаптары;
4) бойдус болгаш техноген шынарлыг онзагай байдалдарның тыптып келир айыылының кол факторларының даңзызы.

3. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин үндезилээр талазы-биле материалдарның составында карталарга (схемаларга) дараазында чүүлдерни көргүзер:

1) чогуур девискээрниң байдалының, ооң сайзыралының болдунуп болур угланыышкыннарының дугайында болгаш ооң ажыглалының кызыгаарлаашкыннарының дугайында медээ;
2) девискээр планнаашкынының талазы-биле саналдар.

4. Чогуур девискээрниң байдалының, ооң сайзыралының болдунуп болур угланыышкыннарының дугайында болгаш ооң ажыглалының кызыгаарлаашкыннарының дугайында медээни дараазында карталарга (схемаларга) айтыр:

1) янзы-бүрү категорияның черлериниң кызыгаарларын, чогуур девискээрни ажыглаарының дугайында өске медээни айтып каан Тыва Республиканың девискээрин ажыглаарының карталары (схемалары);

2) Россия Федерациязының девискээр планнаашкынының документилериниң болгаш муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң составынга бадылаар кызыгаарлаашкыннарның карталары (схемалары), ооң иштинде культура талазы-биле салгал дамчып келген объектилерниң девискээрлериниң кызыгаарларының карталары (схемалары), бойдус болгаш техноген шынарлыг онзагай байдалдарның тыптып келир айыылының салдары бар девискээрлерниң кызыгаарларының карталары (схемалары), ындыг объектилерни туткан таварылгада, республика ужур-дузалыг капитал тудугларның объектилериниң багай салдар чедирер зоналарының кызыгаарларының карталары (схемалары);

3) девискээрниң комплексилиг сайзыралының анализиниң түңнелдерин болгаш республика ужур-дузалыг капитал тудугларның объектилериниң турар черлерин, ооң иштинде инженерлиг дилээшкиннерниң түңнелдерин өөренип көрбүшаан, көргүзүп каан карталар (схемалар);

4) өске-даа карталар (схемалар).

5. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының талазы-биле саналдарны, Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелинге чөпшээрежилге кылып тура оларже өскерилгелер киирерinге ажыглап турар карталарга (схемаларга) айтып каан болур болгаш оларже дараазында чүүлдер кирер:

1) муниципалдыг тургузугларның кызыгаарларының планнап турар өскерилгелериниң карталары (схемалары);

2) көдээ ажыл-агыйга херек черлерниң составында турар көдээ ажыл-агый черлериниң кызыгаарларының болгаш көдээ ажыл-агыйга херек черлерниң кызыгаарларының, республика ужур-дузалыг онзагай камгалалдыг бойдус девискээрлериниң черлериниң кызыгаарларының планнап турар өскерилгелериниң карталары (схемалары);

3) республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тургузарын планнап турар зоналарны айтып каан карталар (схемалар);

4) өске-даа карталар (схемалар).

12 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазында кирип турар девискээр планнаашкынының дугайында дүрүмнер

Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазында кирип турар девискээр планнаашкынының дугайында дүрүмнерже:

1) девискээр планнаашкынының сорулгалары болгаш хүлээлгелери;
2) девискээр планнаашкынының талазы-биле хемчеглерниң даңзызы;
3) девискээр планнаашкынының талазы-биле хемчеглерниң даңзызын чурум езугаар дес-дараалаштыр күүседирин айытканы кирер.

13 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелинде кирип турар карталар (схемалар)

Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунуның кодекизи-биле дүүштүр Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелинде кирип турар

карталарга (схемаларга) дараазында чүүлдерни көргүзер:

1) муниципалдыг тургузугларның – муниципалдыг районнарның, суурларның, хоорай округтарының Тыва Республиканың хоойлузу-биле доктааткан чурум езугаар бадылаан кызыгаарларын;

2) арга-арыг фондузунуң черлериниң кызыгаарлары, республика ужур-дузалыг онзагай камгалалдыг бойдус девискээрлериниң черлериниң кызыгаарлары, айыл чок чоруктуң болгаш камгалал черлериниң кызыгаарлары;

3) көдээ ажыл-агыйга ажыглаар черлерниң составында көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг черлериниң кызыгаарлары болгаш көдээ ажыл-агый ажыглалдыг черлерниң кызыгаарлары;

4) салгалдар дамчып келген культурлуг байлактар объектилериниң девискээрлериниң кызыгаарлары;

5) девискээрлерни ажыглаары онзагай байдалдарлыг зоналарның кызыгаарлары;

6) бойдус болгаш техноген байдалдыг онзагай байдалдарның тыптып келириниң болгаш оларның ооң соонда салдарының айыылы бар девискээрлериниң кызыгаарлары;

7) Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнде турар республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тургузарынга берген азы капитал тудуг объектилери турар чер участоктарының кызыгаарлары, а ол ышкаш республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тургузарын планнап турар зоналарның кызыгаарлары.

14 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин белеткээри болгаш ону боттандырары

1. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин белеткээриниң составын, чурумун, схемаже өскерилгелер киириниң чурумун Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле болгаш бо хоойлу-биле дүүштүр доктаадыр.

2. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин белеткээриниң дугайында шиитпирни Тыва Республиканың Чазаа хүлээп алыр. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин белеткээриниң талазы-биле күрүне чагыкчызы Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы болур.

3. Күрүне чагыкчызы доктааткан чурум езугаар Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин белеткээринге Тыва Республиканың күрүне чагыын киирерин боттандырар.

4. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин бадылаан хүнден эгелеп, ийи айның дургузунда күрүне чагыкчызы ону боттандырарының планын белеткээрин боттандырар.

5. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин боттандырарының планын күрүне чагыкчызының ону белеткээн хүнүнден эгелеп, бир ай хуусаа иштинде, ынчалза-даа Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин бадылаан хүнден эгелеп, үш айдан орайтатпайн, Тыва Республиканың Чазаа бадылаар.

6. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын боттандырарының планынга дараазында чүүлдер турар:

1) объектилер тургузары-биле девискээр планнаашкынының талазы-биле документилерни белеткээриниң хуусаазы:

2) төлевилел документилерин белеткээриниң хуусаазы болгаш девискээр ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тударының хуусаазы:

3) Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын боттандырарының саң-хөө-экономиктиг үндезини.

15 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелдериниң чөпшээрежилгезин кылыр болгаш бадылаар чурумунуң дугайында кол дүрүмнер

1. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилели Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле доктааткан чурум езугаар ыяап-ла чөпшээрежилгени эртер ужурлуг.

2. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын, ооң иштинде ындыг схемаже өскерилгелер киирерин Тыва Республиканың Чазаа бадылаар.

3. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин бадылаарынга чедир ол парлаттынар ужурлуг болгаш салгалдар дамчыштыр келген культураны камгалаар талазы-биле экологтуг экспертизаның төлээлеттирген күрүне органнары-биле, күрүне эрге-чагыргазының өске-даа күүсекчи органнары-биле федералдыг хоойлужудулга-биле болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле доктааткан чурум езугаар чөпшээрэжилгени кылыр ужурлуг.

16 чүүл. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче өскерилгелерни киирери

1. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче өскерилгелерни Россия Федерациязының күрүне эрге-чагырга органнарының, Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының, сонуургалдыг хууда кижилерниң азы юридиктиг эргелиг черлерниң киирген саналдарын езугаар, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле болгаш бо Хоойлу-биле доктааттынган чурум езугаар боттандырар.

2. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай-тудуушкунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче өскерилгелерни киирер дугайында саналдарны алган хүнден эгелеп, 30 хонуктуң дургузунда Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче өскерилгелер төлевилелин белеткээр талазы-биле түңнел бижикти кылыр болгаш ону Тыва Республиканың Чазааынче Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче киирер өскерилгелер азы чылдагаанныг ойталаашкын төлевилелин белеткээр дугайында шиитпирни хүлээп алыры-биле, киирер.

3. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынче өскерилгелер киирерин, бо Хоойлунуң 13 чүүлүн өөренип көрбүшаан, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле доктааттынган чурум езугаар боттандырар.

17 чүүл. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилери

1. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң составын, белеткээр чурумун, өскерилгелерни белеткээриниң болгаш ындыг документилерже оларны киириниң чурумун, а ол ышкаш ындыг документилерни боттандырарының планнарын белеткээр чурумун, составын Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле, бо Хоойлу-биле болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының нормативтиг эргехоойлу актылары-биле доктааттынган чурум езугаар боттандырар.

2. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилерин белеткээрин тус чер чагыргазының баштыңының шиитпирин езугаар муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилерин ажылдап кылырының дугайында даалганың үндезинингe боттандырар.

3. Муниципалдыг районнуң девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелин, чурттакчылыг черлерниң болгаш хоорай округтарының чиңгине планнарының төлевилелдерин, Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын, муниципалдыг тургузугларның сайзыралының комплексилиг программаларын, Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын өөренип көрбүшаан, боттандырар.

4. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилерин ажылдап кылырының даалгазынче дараазында кол сан медээлер кирген турар ужурлуг:

1) киирген материалдарның утказынга болгаш хевиринге негелделерни, ажылдарны кылырының этаптары, дескараалашкаа болгаш хуусаалары;

2) девискээрни архитектурлуг-планнаашкын болгаш функция талазы-биле организастаарының, инженер-транспорт инфраструктуразын болгаш девискээрлерни чаагайжыдарын организастаарының социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң кол угланыышкыннарынга, долгандыр турар хүрээлелди, төөгүнүң, культураның болгаш бойдустуң тураскаалдарын камгалаарынга, хамааты камгалалының инженер-техниктиг хемчеглеринге негелделер;

3) немелде тускайлаттынган ажылдар болгаш шинчилелдер херегин негеп турар хоорай тудуушкунун төлевилээр объектилерниң хөгжүлдезиниң онзагай талалары болгаш айтырыглары (бойдус байдалдарының, экологтуг, социал-экономиктиг, демографтыг байдалдың, бүдүрүлге, социал, инженер-транспорт инфраструктуразының сайзыралының, төөгү-культура болгаш бойдус талазы-биле салгал дамчып келген үнелиг чүүлдерни камгалаарының болгаш өске-даа аңаа дөмей чүүлдерниң онзагай талалары);

4) инженерлиг дилээшкиннерни эрттиреринiң составы болгаш чуруму;

5) бо Хоойлу-биле, Тыва Республиканың Чазааның нормативтиг эрге-хоойлу актылары-биле дүүштүр тодарадыр өске-даа медээлер.

5. Девискээр планнаашкынының документилериниң составынче кирип турар графиктиг материалдар боттарынче Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизинде айыткан материалдарны киирип турар, а ол ышкаш:

1) девискээрни амгы үеде ажыглап турарының планы (даяныр план);

2) девискээрни комплексилиг үнелээриниң схемазы;

3) төлевилелдиг план (муниципалдыг районнарның девискээр планнаашкынының схемаларынга);

4) чиңгине планның кол чертежу (хоорай округтарынга болгаш чурттакчылыг черлерге);

5) инженер-транспорттуг харылзааларның схемазы;

6) бо Хоойлу-биле база Тыва Республиканың Чазааның болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының нормативтиг эрге-хоойлу актылары-биле тодарадыр өске-даа схемалар.

6. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилерин боттандырарының планнарын белеткээр чурумун Тыва Республиканың Чазааның нормативтиг эрге-хоойлу актылары-биле тодарадыр.

7. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң составынче Россия Федерациязының Хоорай-тудуушкун кодекизиниң негелделеринге немештир дараазында сан медээлер кирип турар карталар (схемалар) болгаш бижимел материалдар кирер:

1) хавырар ужурлуг чер участоктарында турар, ооң иштинде муниципалдыг хереглелге садып алыр арга-биле, чуртталга фондузунуң, социал-хүн-бүрүнүң дузазын чедирер талазы-биле планнап турар объектилерниң дугайында;

2) чаартынып турар черлерге тургузарын планнап турар объектилер дугайында.

8. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилеринче өскерилгелер киирерин Россия Федерациязының күрүне эрге-чагырга органнарының, Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының, сонуургалдыг хууда болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң кииргени саналдарын езугаар, Россия Федерациязының Хоорай-тудуушкун кодекизиниң доктаатканы чурум езугаар, бо чүүлдүң негелделерин өөренип көрбүшаан, боттандырып болур.

9. Муниципалдыг тургузугнуң тус чер чагыргазының баштыңы муниципалдыг районнуң девискээр планнаашкынының схемазын, чурттакчылыг черниң, хоорай округунуң чиңгине планын бадылаан хүнден эгелеп бир ай хуусаада үстүнде айыттынган схеманы болгаш планны боттандырарының планының белеткелин организастаар.

10. Муниципалдыг районнуң девискээр планнаашкынының схемазын, чурттакчылыг черниң, хоорай округунуң чиңгине планын боттандырарының планын муниципалдыг тургузугнуң тус чер чагыргазының баштыңы тус чер бот-башкарылгазының төлээлеттирген органының айыттынган схеманы, планны белеткээни хүнден эгелеп, бир ай хуусаада, ынчалза-даа муниципалдыг районнуң девискээр планнаашкынының схемазын, чурттакчылыг черниң, хоорай округунуң чиңгине планын бадылаан хүнден эгелеп, үш айдан орайтатпайн, бадылаар.

18 чүүл. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң төлевилелдериниң чөпшээрежилгезин кылырының болгаш бадылаарының онзагай чүүлдери

1. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң төлевилелдери, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле доктааткан чурум езугаар, чөпшээрежилге эртер ужурлуг.

2. Муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң төлевилелдерин, бир эвес айыттынган төлевилелдерде бар саналдар Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынга дүүштүр амгы азы планнап турар көдээ ажыл-агыйга хереглелдиг черлерниң кызыгаарларын, республика ужур-дузалыг онза камгалалдыг бойдус девискээрлериниң черлериниң кызыгаарларын, Тыва Республиканың өнчүзүнде турар чер участоктарының кызыгаарларын, салгалдар дамчып келген культура объектилериниң девискээрлериниң кызыгаарларын, республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тургузарын планнап турары зоналарның кызыгаарларын өскертирин көрүп турар ындыг таварылгаларда, Тыва Республиканың Чазаа-биле чөпшээрежилге кылыр ужурлуг. Тыва Республиканың девискээринде долгандыр турар хүрээлелге багай салдар чедирип болур тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тургузарының айтырыглары база чөпшээрежилге эртер ужурлуг.

3. Муниципалдыг тургузугнуң девискээр планнаашкынының документизиниң төлевилелинге багай түңнел берген таварылгада, муниципалдыг районнуң, чурттакчылыг черниң, хоорай округунуң тус чер чагыргазының баштыңының шиитпирин езугаар тургузар чөпшээрежилге комиссиязының составынче Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлекчилер органындан төлээ кирер.

4. Муниципалдыг районнарның девискээр планнаашкынының схемазын муниципалдыг тургузугларның төлээлекчилер органнары бадылаар. Чурттакчылыг черлерниң чиңгине планнарын, хоорай округтарының чиңгине планнарын чогуур чиңгине планнарның төлевилелдериниң аайы-биле хөйнүң мурнунга дыңнаашкыннар эрттиргенiниң түңнелдери-биле чурттакчылыг черлерниң муниципалдыг тургузугларының төлээлекчилер органнары, хоорай округтарының муниципалдыг тургузугларының төлээлекчилер органнары бадылаар.

19 чүүл. Девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдериниң күрүне экспертизазы

1. Күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнары, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары, тус чер бот-башкарылгазының органнары, хууда эгелекчи саналы-биле хамаатылар каттыжыышкыннары девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдерин күрүне экспертизазын кылыры-биле чорудуп болур. Девискээр планнаашкынының документ төлевилелиниң күрүне экспертизазын чорудары-биле холбашкан чарыгдалдарны девискээр планнаашкынының документилер төлевилелин күрүне экспертизазынче чорударын саналдаан кижилер хүлээнир.

2. Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдериниң күрүне экспертизазын девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдериниң күрүне экспертизазын чорудары-биле күүсекчи эрге-чагырганың чогуур федералдыг органы-биле дүүштүр чөпшээрежилге езугаар Тыва Республиканың Чазааның күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы азы ооң эргезинде турар күрүне албан чери чорудар.

3. Девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдериниң күрүне экспертизазын чорударының хуусаазы алды айдан эртпес ужурлуг.

4. Девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдериниң күрүне экспертизазының түңнели ол төлевилелдиң девискээрни чогумчалыг кылдыр организастаарының негелделеринге дүгжүп турарының түңнели (эки түңнел) азы девискээр планнаашкынының документилер төлевилелиниң техниктиг чурумунуң негелделеринге болгаш девискээрни чогумчалыг организастаарының негелделеринге (багай түңнел) дүүшпейн турары болур.

5. Девискээр планнаашкынының документилер төлевилелин күрүне экспертизазынче чорудары азы девискээр планнаашкынының документилер төлевилелиниң күрүне экспертизазының багай түңнелин алыры девискээр планнаашкынының документилер төлевилелиниң күрүне экспертизазының багай түңнелин алыры девискээр планнаашкынының документилерин бадыладырынга шаптараазын болбас.

6. Девискээр планнаашкынының документилер төлевилелиниң күрүне экспертизазының түңнели суд чуруму-биле сонуургалдыг кижилерни маргылдаалыг байдалга тургузуп болур.

7. Девискээр планнаашкынының документилер төлевилелдериниң күрүне экспертизазын чорударының чурумун Тыва Республиканың Чазаа доктаадып тургузар.

20 чүүл. Девискээр планнаашкынының төлевилел документилеринге күрүнении эвес экспертиза

1. Хуу тудугжу азы чагыкчы, чок болза төлевилел документилериниң белеткелин хуу тудугжу-биле азы чагыкчы-биле керээ үндезинингe боттандырып турар кижи төлевилел документилерин күрүнении эвес экспертизаже чорудуп болур.

2. Төлевилел документилериниң күрүнении эвес экспертизазын керээ үндезинингe чорудар.

3. Төлевилел документилериниң күрүнении эвес экспертизазын Россия Федерациязының Чазааның доктаатканы чурум езугаар, чөпшээреп быжыглаттынган организациялар чорудар.

21 чүүл. Суурларның чиңгине планнарының, хоорай округтарының чиңгине планнарының төлевилелдериниң талазы-биле хөй-ниити дыңнаашкыннары

Суурларның чиңгине планнарының, хоорай округтарының чиңгине планнарының төлевилелдериниң талазыбиле хөй-ниити дыңнаашкыннарын эрттирип турар үеде, бүгү сонуургалдыг талаларга хөй-ниити дыңнаашкыннарынга киржиринге дең аргаларны хандырар сорулга-биле чурттакчылыг черниң девискээрин кезектерге чарар.

Хөй-ниити дыңнаашкыннарынга киржип турар, девискээрниң ындыг кезээнде чурттап турар азы бүрүткелде турар кижилерниң саны чурттакчылыг черниң девискээринде чурттап турар чоннуң ниити санындан үш хуудан эвээш эвес болур ужурлуг.

4 эге. Хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтери

22 чүүл. Хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтерин доктаадыры

1. Хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтерин сагыыры Тыва Республикада хоорай тудуушкунунуң хамаарылгаларының бүгү субъектилеринге албан болур.

2. Хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтерин муниципалдыг районнарның девискээр планнаашкынының схемаларын, суурларның, хоорай округтарының чиңгине планнарын белеткеп тура, өөренип көөр болгаш олче Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын өөренип көөрү-биле кижиниң амыдыралчы ажыл-чорудулгазының таарымчалыг байдалдарын хандырарының санаашкынныг эң кудукку көргүзүглери кирип турар.

3. Кижиниң амыдыралчы ажыл-чорудулгазының таарымчалыг байдалдарын хандырарының көргүзүглери болза суурларның болгаш хоорай округтарының иштинге социал болгаш коммунал ажыл-агый хереглелиниң объектилериниң бары, ындыг объектилерниң (ооң иштинде инвалидтерге) олче киреринге чонга эптии, инженерлиг инфраструктура объектилериниң бары, девискээрни чаагайжытканының деңнели болур.

23 чүүл. Хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтериниң хевирлери

1. Хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтери дараазында нормативтерге чарлыр:

1) чуртталга зоназының хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

2) хөй-ниитиниң болгаш ажыл-херек зоназының хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

3) бүдүрүлге зоназының хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

4) инженерлиг болгаш транспорттуг инфраструктура зоналарының хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

5) көдээ ажыл-агыйга ажыглаар зонаның хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

6) рекреационнуг ажыглал зоназынга хамааржыр хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

7) онза камгалалдыг девискээрлер зоназының хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

8) тускай ажыглаар зонаның хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтер;

9) хоорай тудуушкунун төлевилээр өске-даа нормативтер.

2. Хевирлери бо үүлдүң 1-ги кезээ-биле тодараттынган, хоорай тудуушкунун төлевилээриниң республика нормативтерин хүлээп алырынга көрдүнүп турар каттыштырган даңзыны (моон ыңай – каттыштырган даңзы) Тыва Республиканың Чазаа бадылаар.

24 чүүл. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтериниң составы

1. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтеринге үндезилээр, доктаадыр, таарыштырар чүүлдер кирер.

2. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин таарыштырып турар чүүлдер болза:

1) социал, бүдүрүлге, инженер-транспорт болгаш өскедаа инфраструктуралар-биле хандыртынганының деңнели;

2) социал инфраструктуралар объектилерин киирерин планнаарынга хамаарыштыр санаар көгүзүглер;

3) бүдүрүлге инфраструктураларының объектилерин киирерин планнаарынга хамаарыштыр санаар көгүзүглер;

4) инженер-транспорт инфраструктураларының объектилерин киирерин планнаарынга хамаарыштыр санаар көгүзүглер;

5) хоорай, көдээ суурларның болгаш хоорай округтарының сайзыралын планнаарынга хамаарыштыр санаар өске-даа көгүзүглер.

3. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткеп тура, оларның составы, херек кырында тургустунган техника-экономиктиг, санитар-гигиеналыг көргүзүглерни, одалга-энергетика, суг болгаш өске-даа курлавырларның барын, долгандыр турар бойдус хүрээлелиниң байдалын бодунче киирип турар социал-экономиктиг байдалдарның онзагай чүүлдерин өөренип көрбүшаан, тодараттынган бооп болур. Ынчан ыяап-ла долгандыр турар бойдус хүрээлелинге ооң болуп болгу дег шыдалдарын тодарадырының үндезинине аңаа берип болур эң улуг ажыглал чүгүн, чоннуң амыдыралынга таарымчалыг байдалдарны хандырар сорулга-биле бойдустуң болгаш өске-даа курлавырларны чогумчалыг ажыглаарының чурумун, долгандыр турар бойдус хүрээлелинде чайгаар бүткен эколоштуг системаларның бустурун болдурбазын болгаш чайлаттынары болдунмас өскерилгелерни өөренип көрген турар.

4. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткеп тура, чуртталга тудугларын тударын колдадыры-биле тургустунуп келген девискээрге дараазында чүүлдер өөренип көрдүнер ужурлуг:

1) планнаашкын структуразын болгаш кудумчулар четкизин чурумчудары;

2) хөй-ниити хандырылгазының системазын экижидери;

3) девискээрни чаагайжыдары болгаш ногаанчыдары;

4) чуртталга болгаш хөй-ниити тудугларының архитектурлуг көрүжүнүң онзагайын кадагалап арттырары, оларның капиталдыг септелгези, чаартып кылыры;

5) төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдарын ажыглаарын амгы үеге таарыштырары.

25 чүүл. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээриниң болгаш бадылаарының чуруму

1. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээрин Тыва Республиканың Чазааның шиитпири-биле боттандырар.

2. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээр дугайында шиитпирни каттыштырган ниити даңзыны бадылаары-биле кады хары угда хүлээп алыр. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээр талазы-биле күрүне чагыкчызы Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы ол болур.

3. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин суурларның онзагай чүүлдерин, бойдус-климадының, социал-демографтыг, национал, девискээр болгаш Тыва Республиканың өске-даа онзагай байдалдарын өөренип көрүп тургаш ажылдап кылыр болгаш бажың-балгаттарны болгаш тудугларны тударынга болгаш ажыглаарынга эң-не херек дээн байдалдарын, оларга кожа чыдар девискээрлерни ажыглаарын доктаадыр. Айыттынган нормативтерни ажылдап кылырын республика бюджединиң акша-хөреңгизи-биле боттандырар.

4. Тыва Республиканың хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээр хуусааларын Тыва Республиканың Чазаа каттыштырган ниити даңзыны бадылап тура, доктаадыр.

5. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээринге Тыва Республиканың күрүне чагыын киирерин доктааткан чурум езугаар күрүне чагыкчызы боттандырар.

6. Хоорай тудуушкунун төлевилээр республика нормативтерин белеткээн хүнден эгелеп, 60 хонуктуң дургузунда күрүне чагыкчызы, доктааттынган чурум езугаар, оларның Россия Федерациязының Хоорай-тудуушкун кодекизининң, бо Хоойлунуң болгаш өске-даа нормативтиг документилерниң негелделеринге дүгжүп турарының хыналдазын боттандырар болгаш Тыва Республиканың Чазаанга бадыладыры-биле киирер.

7. Муниципалдыг тургузугларның хоорай тудуушкунун төлевилээр нормативтерин тус чер бот-башкарылгазының чогуур органнары бадылаар.

5 эге. Девискээрни планнаары

26 чүүл. Девискээр планнаашкынының төлевилелиниң составы болгаш ынаар кирип турар чүүлдер

1. Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизинге дүүштүр девискээр планнаашкынының төлевилелин белеткээрин девискээрлерниң доктаамал туруштуг сайзыралын, планнаашкын структуразының элементилерин (кварталдарның, микрорайоннарның, өскедаа элементилерниң) тодарадырын болгаш планнаашкын структуразының элементилериниң планнап турар сайзыралының параметрлерин доктаадырын хандырар сорулгаларга боттандырар.

2. Девискээр планнаашкынының төлевилелин, белеткелин Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының документилериниң болгаш муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынының документилериниң үндезинине Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизинге дүүштүр боттандырар, ол кол кезектен болгаш ону үндезилээриниң талазы-биле материалдардан тургустунар.

3. Республика азы тус чер ужур-дузалыг объектилер тудар ужурлуг девискээрлерге хамаарыштыр девискээр планнаашкынының төлевилелин белеткеп тура, ооң составынче муниципалдыг районнарның девискээр планнаашкынының схемазын, суурларның, хоорай округтарының чиңгине планнарын корректировкалаар талазы-биле саналдарлыг материалдар кииртинген бооп болур.

4. Девискээр планнаашкынының төлевилелиниң составын болгаш ынаар кирип турар чүүлдерни, белеткелин Тыва Республиканың девискээр планнаашкынын кылыр документилерниң болгаш муниципалдыг тургузугларның девискээр планнаашкынын кылыр документилерниң үндезинине боттандырар, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи болгаш бо Хоойлу-биле тодарадыр.

5. Девискээр планнаар төлевилелдиң кол кезээнче дараазында чүүлдер кирип турар:

1) девискээр планнаашкынының 1:5000-1:2000-1:1000 масштабтыг чертежу болгаш чертежтары, оларга дараазында чүүлдерни айыткан болур:

а) кызыл шыйыглар болгаш хоорай-тудуушкунун таарыштырарының өске-даа шыйыглары;

б) оруктар, кудумчулар, эртер черлер, харылзаа шугумнары, инженер болгаш транспорт инфраструктуразының объектилерин демдеглеп турар шыйыглар;

в) социал-культура болгаш коммунал ажыл-агый хереглелиниң объектилерин киирерин планнап турар зоналарның кызыгаарлары;

г) республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин киирерин планнап турар зоналарның кызыгаарлары;

д) республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектизин кииреринге планнап турар ажыл-чорудулганы хандырарынга эргежок херек социал, транспорт хандырылгазының болгаш инженер-техниктиг хандырылга объектилерин киирерин планнап турар зоналарның кызыгаарлары;

е) республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудугнуң өске-даа объектилер зоналарының кызыгаарлары.

2) республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин киириниң дугайында, девискээрниң планнаттынып турар сайзыралының харатеристиказының дугайында, ооң иштинде девискээрге тудуглар тударының сырыйының болгаш параметрлериниң дугайында болгаш девискээрниң сайзыралынга херек социал, транспорт хандырылгазының болгаш инженер-техниктиг хандырылга системаларының сайзыралының харатеристиказының дугайында медээлер.

6. Девискээр планнаашкынының төлевилелин үндезилээриниң талазы-биле материалдарның составынче дараазында чүүлдер кирип турар:

1) тайылбырлыг бижик;

2) графиктиг хевирде материалдар.

7. Девискээр планнаашкынының төлевилелин үндезилээринге херек материалдарның составында тайылбырлыг бижикче дараазында чүүлдерге хамаарыштыр дүрүмнерниң бижилгези болгаш үндезилели кирип турар:

1) республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектизиниң планнап турар тудуунуң параметрлерин тодарадыры;

2) киирерин планнап турар республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектизиниң ажыл-чорудулгазын хандырарынга херек социал, транспорт хандырылгазының болгаш инженер-техниктиг хандырылга системазының планнап турар тудуунуң параметрлерин тодарадыры;

3) девискээр сайзыралынга херек социал, транспорт хандырылгазының болгаш инженер-техниктиг хандырылга системаларының планнап турар тудуунуң параметрлерин тодарадыры;

4) бойдус болгаш техногенниг онза байдалдардан девискээрлерни камгалаары, хамааты камгалалының талазы-биле хемчеглерни эрттирери, өрттүң айыыл чок чоруун хандырары.

8. Тайылбырлыг бижикче ол ышкаш дараазында чүүлдер кирер:

1) төлевилелге хамаарыштыр хүлээп алдынган шиитпирлерниң кыска бижилгези кирип турар ниити дүрүмнер;

2) техниктиг болгаш экономиктиг кол көргүзүглер;

3) төлевилел планының (кол чертежтуң) схемажыткан чертежу.

9. Девискээр планнаашкынының төлевилелин үндезилээр талазы-биле материалдар графиктиг хевирге 1:5000-1:2000-1:1000 масштабтыг кылдыр күүсеттинер болгаш оларже дараазында чүүлдер кирген болур:

1) республика азы тус чер ужур-дузалыг планнап турар капитал тудуг объектизиниң туружунуң схемазы;

2) киирерин планнап турар республика азы тус чер ужур-дузалыг капитал тудуг объектизиниң ажыл-чорудулгазын хандырарынга херек социал, транспорт хандырылгазының болгаш инженер-техниктиг хандырылга системаларының туружунуң схемазы;

3) планнаашкын структуразының элементизиниң туружунуң схемазы;

4) девискээр планнаашкынының төлевилелин белеткеп турар үеде девискээрни ажыглаарының схемазы;

5) чогуур девискээрге кудумчу-орук четкизин организастаарының схемазы болгаш транспорт шимчээшкинининг схемазы;

6) салгал дамчып келген культура объектилериниң девискээриниң кызыгаарларының схемазы;

7) ажыглаары онзагай байдалдарлыг девискээрлер зоналарының кызыгаарларының схемазы;

8) девискээрниң вертикальдыг планнаашкынының болгаш инженерлиг белеткелиниң схемазы;

9) девискээр планнаашкынының дугайында дүрүмнерни үндезилээринге херек графиктиг хевирде кылдынган өскедаа материалдар.

27 чүүл. Тыва Республиканың Чазааның шиитпирлериниң үндезинине девискээрни планнаарының талазыбиле документилерни белеткээриниң болгаш бадылаарының чуруму

1. Тыва Республиканың Чазааның шиитпирлериниң үндезинине республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тударынга хамааржыр ужурлуг девискээрни планнаарының талазы-биле документилерни белеткээрин Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазын боттандырарының планы-биле дүүштүр боттандырар.

2. Айыттынган девискээрни планнаар талазы-биле документилерни белеткеп тура, хары угда девискээр планнаашкынының төлевилелдерин, девискээр аразының төлевилеледерин ажылдап кылырын болгаш чер участоктарының хоорай-тудуг ажыл-чорудулгазының планнарын ажылдап кылырын боттандырар.

3. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы:

1) айыттынган девискээрни планнаар талазы-биле документилерни белеткээр дугайында Тыва Республиканың Чазааның шиитпир хүлээп алган хүнүнден эгелеп, он хонуктуң дургузунда хүлээп алган шиитпир дугайында дыңнадыгны, оларның дугайында шиитпир хүлээп алдынган девискээрлерге хамаарыштыр суурнуң баштыңынче, хоорай округунуң баштыңынче чорудар.

2) республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тударынга хамааржыр ужурлуг айыттынган девискээрни планнаар талазы-биле документилерни белеткээринге күрүне чагыын доктааткан чурум езугаар киирер;

3) айыттынган девискээрни планнаар талазы-биле ажылдап кылдынган документилерниң Россия Федерациязының Хоорай-тудуушкун кодекизининг негелделеринге, бо Хоойлуга, Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазынга, хоорай тудуушкунунуң чурумунга, чогуур девискээрниң чер ажыглалының болгаш тудуг тударының дүрүмнеринге болгаш өске-даа нормативтиг документилерге дүүшкээн хынаарын боттандырар болгаш айыттынган документилерни Тыва Республиканың Чазаанга бадыладыры-биле киирер.

4. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген органы айыттынган девискээрни планнаар талазы-биле белеткеттинген документилерни киирген хүнден эгелеп 30 хонуктуң дургузунда, ындыг документилерни бадылаар дугайында азы хүлээринден ойталаар дугайында болгаш ону чедир ажылдап кылырынче дедир чорудар дугайында шиитпир хүлээп алыр.

5. Айыттынган девискээрни планнаар талазы-биле документилерни архитектура болгаш хоорай тудууш-

кунунуң талазы-биле ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының органы ону бадылаан хүнүнден эгелеп чеди хонуктуң дургузунда, хүлээп алган шиитпир дугайында дыңнадыгны оларга хамаарыштыр ындыг документилер белеткелин боттандырган девискээрлерге ажыглаары-биле суурнуң баштыңынче, хоорай округунуң баштыңынче чорудар.

6 эге. Чер ажыглаарының болгаш тудуг тударының дүрүмнериниң төлевилелдерин белеткээр талазы-биле комиссияның составы болгаш ажыл-чорудулгазының чуруму

28 чүүл. Муниципалдыг тургузугларның чер ажыглаарының болгаш тудуг тударының дүрүмнериниң төлевилелдерин белеткээр талазы-биле комиссияны тургузары

1. Муниципалдыг тургузугларның чер ажыглаарының болгаш тудуг тударының дүрүмнериниң төлевилелин белеткээр талазы-биле комиссияны (моон ыңай комиссия дээр) тургузарының дугайында шиитпирни муниципалдыг тургузугнуң тус чер чагыргазының баштыңы хүлээп алыр.

2. Комиссияның составынче дарааазында төлээлер кирер:

1) муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчилер органының;

2) тус чер бот-башкарылгазының архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң, чер тургузуунуң, эт-хөреңги хамаарылгаларының адырында төлээлеттирген органның;

3) салгал дамчып келген культура объектилерин камгалаар талазы-биле төлээлеттирген органның (чогуур девискээрде салгал дамчып келген культура объектилери барда).

3. Комиссияның составынче (чөпшээрежилге езугаар) Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының, күрүне хайгааралының органнарының, хамаатыларның хөй-ниити каттыжыышкыннарының, а ол ышкаш сайгарлыкчыларның болгаш коммерсиялыг структураларның каттыжыышкыннарының болгаш ассоциацияларының төлээлери кирип болуӊ.

4. Комиссия кежигүннериниң саны он кижиден эвээш эвес болгаш 15 кижиден көвүдевес болур.

5. Бо чүүлдүң 2-ги кезээниң 2-ги пунктузунда айыттынган комиссияның кежигүннериниң эң хөй саны комиссияның кежигүннериниң доктааткан санының үштүң ийизинге дең болур.

6. Комиссияның составын муниципалдыг тургузугнуң тус чер чагыргазының баштыңы бадылаар.

29 чүүл. Чер ажыглаарының болгаш тудуг тударының дүрүмнериниң төлевилелин белеткээр талазы-биле комиссияның ажыл-чорудулгазының чуруму

1. Комиссияның баш билип харыылаар айтырыгларының талазы-биле хуралдарны херек апарганда эрттирер. Комиссияның хуралдарын өйлеп-өйлеп эрттирер үелерин муниципалдыг тургузугларның суурларның азы хоорай округунуң баштыңы доктааткан бооп болур.

2. Комиссияның составындан комиссияның даргазын болгаш секретарын соңгуур. Комиссияның хуралын, бир эвес аңаа ооң кежигүннериниң чартыындан хөйү киржип турар болза, бүрүн эргелиг деп санаар.

3. Комиссияның шиитпирин хуралда киржип турар комиссия кежигүннериниң хөйүнүң ажык бадылаашкыннары-биле хүлээп алыр.

4. Комиссия бодунуң ажыл-чорудулгазын чер ажыглаарының болгаш тудуг тударының дүрүмнерин (моон ыңай дүрүмнер дээр) ажылдап кылырының бүгү хуусааның дургузунда, а ол ышкаш оларже өскерилгелер киирер бүгү хуусаазының дургузунда боттандырар. Комиссияның хуралын херек апарганда, ынчалза-даа кварталда бирден эвээш эвес катап эрттирер.

5. Комиссия бодунуң ажыл-чорудулгазын комиссияның хуралынга хүлээп алыры болгаш ооң даргазының бадылаары ажыл планынга дүүштүр боттандырар.

6. Комиссия бодунуң бүрүн эргелериниң иштинге дүрүмнер ажылдап кылыр даалганы белеткээр, дүрүмнер ажылдап кылыр азы оларже өскерилгелер киирер талазы-биле хоорай-тудуг хамаарылгаларының субъектилериниӊ саналдарны азы олче өскерилгелер киирерин, хөй-ниити дыңнаашкыннарын эрттирген соонда саналдарны болгаш сагындырыгларны хүлээп алыр болгаш сайгарар, хөй-ниити дыңнаашкыннарының түӊнелдерин езугаар дүрүмнер төлевилелинче өскерилгелерни киирерин хандырар болгаш айыттынган төлевилелди тус чер чагыргазынга таныштырып киирер.

7. Комиссияның хуралынга комиссияның сайгарылгазынче киирген айтырыгларны, а ол ышкаш оларга хамаарыштыр хүлээп алган шиитпирлерни демдеглээр протокол чорудар. Протоколга комиссия даргазы ат салыр.

8. Комиссияның ажыл-чорудулгазының организастыг, эрге-хоойлулуг, документилер талазы-биле болгаш өскедаа хандырылгазын архитектура болгаш хоорай-тудуг адырында тус чер бот-башкарылга органының аппарады боттандырар.

7 эге. Капитал тудуг объектилерин архитектура-тудуг талазы-биле төлевилээри, тудары, чаартыры

30 чүүл. Архитектура-тудуг талазы-биле төлевилээри

1. Республика бюджединиң акша-хөреңгизи-биле акшаландырып турар капитал тудуг объектилериниң тудуушкунунга төлевилел документилерин белеткээрин Россия Федерациязының Чазааның төлевилел документилериниң составының болгаш кирип турар чүүлдериниң талазы-биле чогуур шиитпирин хүлээп алырынга чедир, составын Тыва Республиканың Чазааның бадылаары архитектура-планнаашкын даалгазының болгаш төлевилээр даалганың үндезинингe боттандырар.

2. Төлевилел документилерин чамдык бажыӊнарны болгаш тудугларны болгаш ооң кезектерин, бажыӊнар болгаш тудуглар бөлүүнүң тудуушкунунга, чаартырынга (улгаттырарынга), чаартып кылырыннга, чер участоктарын чаагайжыдарынга, а ол ышкаш чаа тудуг азы чаартылгалар кылыр, амгы бар бажыӊнарны болгаш тудугларны улгаттырар сорулгаларга чер участоктарын бээрин (садып алырын) үндезилээринге ажылдап кылыр.

3. Төлевилел документилери чер участогунуң хоорай тудуушкунунуң паспортунуң чурумунга, а ол чок таварылгада – девискээрни зоналарга чарарының планынга азы девискээр планнаашкынының төлевилелинге, хоорай таарыштырылгазының хууда актыларының негелделеринге болгаш тудугнуң нормативтиг документилеринге дүгжүп турар ужурлуг.

Девискээрни зоналарга чарарының планы азы девискээр планнаашкынының төлевилели чокта, тодаргай чер участогунга объектини тударының аргазының болгаш чогумчалыының дугайында күүсекчи эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының шиитпир хүлээп алырынга үндезин болдурар төлевилел бетиниң шинчилелдерин чагыкчы (хуу тудугжу) күүседир.

4. Объектилер тударынга төлевилел документилерни ажылдап кылырының, чөпшээрежилгезин кылырының, бадылаарының болгаш кадагалаарының чурумун Тыва Республиканың Чазаа доктаадыр.

5. Тудуг тударынга чөпшээрежилгезин кылган болгаш бадылап каан төлевилел документилер архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң чогуур органнарының берип турары чагыкчының (хуу тудугжунуң) тудуг тударынга чер участогун алырынга болгаш тудуг чорударынга чөпшээрелди, а ол ышкаш тудуг-монтаж ажылдарын күүседиринге чөпшээрелди алырынга үндезин болур.

6. Объектилер тударынга чөпшээрежилгезин кылган болгаш бадылап каан төлевилел документилер Тыва Республиканың күрүнениң хоорай тудуушкунунуң кадастырынга азы чогуур муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг хоорай тудуушкунунуң кадастырынга бүрүткел эртер ужурлуг.

31 чүүл. Республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилери

Кызыгаарлары Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазының төлевилелинче кирип турар республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилери дарааазында чүүлдер болур:

1) тударын долузу-биле азы чамдык кезээн республика бюджединиң акша-хөреңгизинден акшаландырып турар республиканың күрүне өнчүзүнде турар шимчевес хөреңги объектилери;

2) бир эвес федералдыг ужур-дузалыг объектилерден аңгыда, республиканың хары угда ийи болгаш оон-даа хөй муниципалдыг тургузугларының азы бүдүнү-биле Тыва Республиканың социал-экономиктиг сайзыралынче болгаш ажыл-амыдыралынче олар салдар чедирип болур азы салдар чедирип турар болза, Тыва Республиканың девискээринге тудары-биле тургускан азы тударын планнап турар, өнчүнүң хевиринден хамаарылга чокка, шимчевес хөреңги объектилери.

32 чүүл. Республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилериниң хевирлери

Республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилери дарааазында бооп болур:

1) республика ужур-дузалыг энергетика системазының объектилери;

2) республика ужур-дузалыг транспорт, орук харылзааларының, информатиканың болгаш харылзаанының объектилери;

3) ала чайгаар монополияның объектилериниң ажыл-чорудулгазын хандырып турар республика ужур-дузалыг шугум (шыйыг) объектилери;

4) Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының ажыл-чорудулгазын боттандырарын хандырып турар объектилер;

5) республика ужур-дузалыг күрүнениң бойдус заказниктериниң болгаш бойдус тураскаалдарының камгалалының талазы-биле ажыл-чорудулганы хандырып турар объектилер;

6) республика ужур-дузалыг инженер камгалалының болгаш гидротехниктиг тудугларның объектилери;

7) Тыва Республиканың күрүнениң чурттаар оран-сава фондузунуң объектилери;

8) республика ужур-дузалыг инженер инфраструктуразының объектилери;

9) оларны тургузары федералдыг хоойлулар-биле тодараттынган, Тыва Республиканың бүрүн эргелерин боттандырарынга херек өске-даа объектилер.

33 чүүл. Тудуг тударынга чөпшээрелдерни бээри

1. Капитал тудуг объектилерин тударынга чөпшээрелди (моон ыңай – тудуг тударынга чөпшээрел) Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизинге болгаш бо Хоойлуга дүүштүр, Тыва Республиканың Чазааның хоорай-тудуг ажыл-чорудулгазының адырында төлээлеттирген республика органы, дарааазында таварылгаларда бээр:

1) Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнде турар, хоорай-тудуушкун регламентилери күштүг болбас азы доктааттынмас, чер участоктарында капитал тудуг объектилерин тударынга;

2) тудуп эгелээнде хавырарын, ооң иштинде чер участоктарын садып алырының аргазы-биле, болдуруп болур республика ужур-дузалыг капитал тудуг объектилерин тударынга, чаартырынга, капитал септелге кылырынга.

2. Тудуг тударынга чөпшээрел алырынга херек документилерни, болгаш оларны кылырының негелделерин Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле тодарадыр.

34 чүүл. Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнде турар, хоорай тудуушкунунуң регламентилери күштүг болбас азы доктааттынмас, чер участоктарында капитал тудуг объектилерин тударынга чөпшээрелди бээриниң чуруму

1. Тыва Республиканың Чазааның хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының адырында төлээлеттирген республика органы Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнде турар, хоорай тудуушкунунуң регламентилери күштүг болбас азы доктааттынмас чер участоктарында капитал тудуг объектилерин тударынга чөпшээрелди бээринге билдириишкинни алган хүнден эгелеп, дөртен хонуктуң дургузунда, дарааазында чүүлдерни боттандырар:

1) билдириишкинге кожар документилерниң барын хынаар;

2) төлевилел документилериниң чер участогунуң хоорай тудуушкунунуң планының негелделеринге, кызыл шугумнарга дүгжүп турарын хынаар. Чөпшээреттинген тудугнуң, чаартылганың параметрлериниң кызыгаарының иштинден оларны өскертип үнеринге чөпшээрелди берген таварылгада, чөпшээреттинген тудугнуң, чаартылганың параметрлериниң кызыгаарының иштинден оларны өскертип үнеринге чөпшээрелде доктааткан негелделеринге төлевилел документилериниң дүүшкээн хынаар.

3) чер участогунуң кадастрлыг планын берген таварылгада – төлевилел документилериниң чер участогунуң чөпшээрежилгелиг ажыглалынга болгаш архитектура-планнаашкын даалгазынга дүгжүп турарын хынаарын эрттирер;

4) айыттынган чер участоктарын ажыглаарының айтырыгларын тодарадып турар документилерни Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органынче чөпшээрежилге кылыры-биле чорудар;

5) боттарының баш билир айтырыынга дүүштүр удуртулганы болгаш хыналданы боттандырып турар салгал дамчып келген культура объектилериниң камгалалының адырында, технологтуг болгаш экологтуг хайгаарал адырында, бойдус ажыглалының адырында чогуур органнарже чөпшээрежилге кылыр документилерни чорудар азы хынаар;

6) тудуг тударынга чөпшээрел бээр азы ындыг чөпшээрел бээринге ойталаанының чылдагаанын айытпышаан, ойталаар;

7) тудуг тударынга оларга хамаарыштыр чөпшээрелдер бээрин боттандырган капитал тудуг объектилеринге объектини ажыглалче киириринге чөпшээрелди бээр.

2. Тыва Республиканың Чазааның хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының адырында төлээлеттирген республика органы тудугнуң, чаартырының чамдык этаптарынга чөпшээрелди бээр эргелиг болур.

35 чүүл. Тудуг тударынга тудуг тудар чөпшээрел негеттинмес шимчевес объектилерниң даңзызы

Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле болгаш бо Хоойлу-биле дүүштүр тудуг тударынга чөпшээрел бээри дарааазында таварылгада негеттинмес:

1) хуу кижиге берген чер участогунга гаражтарны, ажыл-агый тудугларын болгаш улуг тудуглар тударынга;

2) хуу кижиге сад болгаш дача ажыл-агыйынга берген чер участогунга бажыӊнарны болгаш улуг тудугларны тударынга;

3) капитал тудуг объектилери болбайн турар объектилерни эде чаартырынга болгаш тударынга (киоскилер, серилер болгаш өске-даа);

4) чер участогунга немелде ажыглалдың тудугларын болгаш бажыӊнарын тударынга;

5) капитал тудуг объектилерин болгаш (азы) оларның кезектерин өскертиринге, бир эвес ындыг өскерилгелер тудугнуң архитектурлуг хевиринге, оларның конструктивтиг болгаш өске-даа идегелдиг болурунуң болгаш айыыл чогунуң шынарларынга дегбес, өске үшкү кижилерниң эргелерин үревес, хоорай тудуунуң регламентизи-биле доктаатканы чөпшээрелдиг тудугнуң, чаартыышкынның кыдыккы параметрлерин ашпайн турар болза;

6) ниити ажыглалдың чер участоктарында турар чаагайжыдылганың биче архитектурлуг хевирлерин болгаш элементилерин тудуп турар таварылгада.

8 эге. Контроль болгаш хайгаарал

36 чүүл. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын боттандырып турарын контрольдаары болгаш хайгаараары

1. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын боттандырып турарын контрольдаары болгаш хайгаараары хоорай тудуунуң документилериниң, девискээрлерни зоналаарының планнарының, күрүнениң хоорай тудуунуң нормативтериниң болгаш дүрүмнериниң, чер ажыглаарының болгаш тудуг тударының дүрүмнериниң, хоорай таарыштырылгазының хууда актыларының негелделери-биле дүүштүр хоорай тудуунуң талазы-биле күрүне политиказын боттандырарын хандырарынче угланган болур.

2. Чер участоктарының кызыгаарларынга контроль болгаш хайгаарал чер участогунуң хоорай тудуушкунунуң талазы-биле паспортунуң, хоорай таарыштырылгазының хууда актыларының, тудуг тударынга бадылаттынган төлевилел документилерниң, тудуп турар объектилерниң шынарлыының болгаш идегелдиниң көргүзүглериниң негелделерин, тудуг талазы-биле күрүнениң болгаш девискээрниң нормативтиг документилериниң негелделерин шимчевес объектилерге хамаарыштыр тудуг тударының, функционалдыг болгаш өске-даа өскертилгелерниң үезинде сагыырынче угланган.

37чүүл. Күрүнениң тудуг хайгааралын боттандырары

1. Күрүнениң тудуг хайгааралын, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле дүүштүр, Тыва Республиканың Чазааның күрүнениң тудуг хайгааралын боттандырар талазы-биле төлээлеттирген органы Тыва Республиканың Чазааның бадылаары күштүг болуп турар Дүрүмүнүң үндезинингe боттандырар.

2. Күрүнениң тудуг хайгааралын, Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизи-биле дүүштүр, федералдыг күүсекчи эрге-чагырга органының күрүнениң тудуг хайгааралын боттандырып турар объектилерден аңгыда, капитал тудуг объектилериниң тудуунун, чаартылгазының болгаш капитал септелгезиниң үезинде боттандырар.

38 чүүл. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын боттандырып турарын контрольдаары

1. Тыва Республикага хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын боттандырып турарын контрольдаарын федералдыг хоойлужудулга-биле болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле доктааткан чурум езугаар, Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагыргазының төлээлеттирген

күүсекчи органнары, күрүнеиң хайгаарал болгаш хыналда органнары боттандырар.

2. Тыва Республиканың Чазааның архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң адырында ажыл-чорудулганы дүүштүрер талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген республика органы тус чер бот-башкарылга органнарының болгаш хоорай тудуушкунунуң хамаарылгаларының өске-даа субъектилериниң Тыва Республиканың девискээр планнаашкынының схемазында кирип турар дүрүмнериниң болгаш негелделериниң, а ол ышкаш капитал тудуг объектилерин киирерин планнап турар чер участоктарының чөпшээрелдиг ажыглалының сагылдазын хынаарын боттандырар.

3. Архитектура болгаш хоорай тудуушкунунуң органнарының албан-дужаалдыг кижилери доктааткан чурум езугаар дараазында эргелерлиг болур:

1) объектини тударынга бадылаттынган төлевилел документилериниң негелделерин хүлээникчилерниң, чагыг берикчизиниң (хуу тудугжунуң), тудуг тударынга болгаш тудуг-монтаж ажылдарын күүседиринге чөпшээрелдерни күүседип турарының дугайында шын медээлерни алыр сорулга-биле туттунуп турар чадада турар шимчевес хөреңгиниң душкан-на объектилерин хынаар;

2) күрүнеиң болгаш тус чер бот-башкарылгазының чогуур эрге-чагырга органнарының нормативтерин болгаш дүрүмнерин, дужаалдарын болгаш регламентацияларын, хоорай тудуунуң документилерин хажытканы-биле боттандырып турар төлевилел болгаш тудуг ажылдарын, шинчилелдерни түр соксадыр дугайында шиитпирлерни (айтыышкыннар) хүлээп алыр;

3) хоорай тудуушкунунуң хоойлужудулгазын хажытканы-биле буруулуг кижилерни корум-чурум, административ тиг болгаш кеземче харыысалгазы онаары-биле чогуур органнарже материалдарны чорудар;

4) тудуг талазы-биле хажыдыышкыннар дээш хамаатыларны, албан-дужаалдыг кижилерни болгаш юридиктиг эргелиг черлерни административтиг харыысалгага кииришкирер;

5) амгы күштүг болуп турар хоойлужудулга-биле дүүштүр контроль адырында өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.

4. Бо чүүлдүң 1 пунктузун күүседири-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы муниципалдыг тургузугларже үнүүшкүннүг контрольду боттандырар, контрольдуң түннелдеринге хамаарыштыр акт тургузар. Бо чүүлдүң 1 пунктузунда тодараттынган негелделерни хажытканын тодараткан таварылгада, Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы дараазында эргелерлиг болур:

1) тус чер бот-башкарылга органынче хүлээп алган шиитпирлерни күш чок болдурар дугайында азы тудуг тударынга чөпшээрелдиң күжүн түр соксадыр дугайында бижикти киирер;

2) бо чүүлдүң 1 пунктузунда айыттынган негелделерни хажытпышаан туттунган капитал тудуг объектилерин бузуп көжүрериниң дугайында билдириишкин-биле суд органнарынче хомудалды киирер.

9 эге. Хоорай тудуушкунунуң экономиктиг үндезиннери

39 чүүл. Республика бюджединиң акша-хөреңгилерин хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын боттандырарынга ажыглаары

Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазын боттандырарынга республика бюджединиң акша-хөреңгилерин дараазында ашкаландырыышкыннарга ажыглаар:

1) хоорай тудуушкунунуң адырынга эртем шинчилелдерин чорударының;

2) республика чергелиг хоорай тудуушкунунуң болгаш төлевилел документилерин ажылдап кылырының;

3) Тыва Республиканың күрүнеиң хоорай тудуушкунунуң кадастрын чорударының;

4) республиканың хоорай тудуушкунунуң программаларын болгаш төлевилелдерин ажылдап кылырының болгаш боттандырарының.

10 эге. Түннел чүүлдер

40 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп кирери

1. Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болуп кирер.

2. Хоорай тудуушкунунуң ажыл-чорудулгазының талазы-биле хамаарылгаларны таарыштырып турар нормалар кирип турар Тыва Республиканың хоойлулары болгаш өске-даа нормативтиг эрге-хоойлу актылары Россия Федерациязының Хоорай тудуушкунунуң кодекизинге болгаш бо Хоойлуга удурланышкак болбас ужурлуг.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай № 1741 УХ-I
2006 чылдың июнь 29.

Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруунуң дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

Бо Хоойлу хамаатыларның кадыкшылын камгалаарынга база долгандыр турар таарымчалыг хүрээлелге конституcучу эргелерин боттандырарының бир кол негелделери бооп, чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарынче угланган.

1 эге. Ниити чүүлдер

1 чүүл. Кол-кол билиишкиннер

Бо Хоойлуда дараазында кол-кол билиишкиннерни ажыглап турар:

1) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруу — амыдырап-чурттаарының хүрээлелиниң факторларының кижиге хоралыг салдары чок болуп турар болгаш ооң амыдыралчы ажыл-чорудулгазының таарымчалыг байдалдарын хандырып турар, чурттакчы чоннуң кадыкшылының, кижиниң амыдырап-чурттаары хүрээлелиниң байдалы;

2) кижиниң амыдырап-чурттаарының хүрээлеңи (моон ыңай амыдырап-чурттаарының хүрээлели) — кижиниң амыдыралчы ажыл-чорудулгазының байдалын тодарадыр объектилерниң, долгандыр турар (бойдус болгаш кылымал) хүрээлелдиң болуушкуннарының база факторларының ниити түңү;

3) санитар-эпидемиологтуг байдал — тода айыткан үеде тодаргай девискээрге чурттакчы чоннуң кадыының база амыдырап-чурттаары хүрээлелиниң байдалы;

4) күрүнеиң санитар-эпидемиологтуг дүрүмнери болгаш нормативтери (моон ыңай - санитарлыг дүрүмнер) - сагывас болза кижиниң амыдыралынга азы кадыкшылынга айыылды, а ол ышкаш аарыглар тыптыр болгаш тарап неп-терей бээр айыылдыг, санитар-эпидемиологтуг негелделерни (ооң иштинде амыдырап-чурттаары хүрээлелдиң кижиге айыыл чок болгаш (азы) хора чок чоруунуң үнелел барымдаазын, арыг-шевер база өске-даа нормативтерин) доктаадып турар Россия Федерациязының нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары;

5) социал-арыг-шевер хайгааралы — чурттакчы чоннуң кадыкшылының болгаш амыдырап-чурттаары хүрээлелиниң байдалы дээш хайгааралдың, оларның анализиниң, үнелелиниң база баш удур көргенииниң, а ол ышкаш чурттакчы чоннуң кадыкшылының байдалы-биле амыдырап-чурттаар хүрээлелиниң факторларының салдарының аразында чылдагаан-уржуктуг харылзааларын тодарадырының күрүне системазы;

6) күрүнеиң санитар-эпидемиологтуг хайгааралы — чурттакчы чоннуң кадыкшылын болгаш амыдырап-чурттаар хүрээлелин камгалаар сорулга-биле чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле Россия Федерациязының база Тыва Республиканың хоойлужудулгазын үрээрин баш удур сагындырар, тып илередир болгаш соксадыр талазы-биле ажыл-чорудулга;

7) санитар-эпидемиологтуг түңнел — амыдырап-чурттаар хүрээлелиниң, ажыл-агый болгаш өске-даа ажыл-чорудулганың факторларының, продукцияның, ажылдарның база ачы-дузаларның, а ол ышкаш нормативтиг актыларның төлевилелдериниң, объектилер тудуунуң төлевилелдериниң, ажыглал документациязының санитарлыг дүрүмнерге дүүшкээн (дүүшпезин) шынзыдып турар документ;

8) эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглер — амыдырап-чурттаары хүрээлелиниң факторларының кижиге хоралыг салдарын чайладырынче азы эвээжедиринче, халдавырлыг аарыгларның болгаш халдавыр чок массалыг аарыгларның (хораннаныышкынарның) тыптып келирин болгаш тарап неп-терээрин болдурбазынче база оларны узуткаарынче угланган организастыг, административтиг, инженер-техниктиг, эмчи-санитарлыг, ветеринарлыг өске-даа хемчеглер;

9) кызыгаарлаар хемчеглер (карантин)— халдавырлыг аарыгларның тарап неп-терээнин болдурбазынче угланган болгаш ажыл-агыйның база өске-даа ажыл-чорудулганың онзагай чурумун, чурттакчы чоннуң, транспорт аймааның, чүүктерниң, бараанарның болгаш дириг амытаннарның ыңай-бээр шимчээшкинин кызыгаарлаарынче угланган административтиг, медицина-санитарлыг, ветеринарлыг болгаш өске-даа хемчеглер.

10) халдавырлыг аарыглар — амыдырап-чурттаары хүрээлелиниң биологтуг факторларының (халдавырлыг аарыгларның оттурукчулары) кижиге салдары-биле база аарыг кижиден, дириг амытандан аарыгның кадык кижиге халдай бээри-биле чылдагаан болурундан тыптып болгаш неп-тереп тараар кижиниң халдавырлыг аарыглары;

11) долгандыр турар улуска айыылды тургузуп турар халдавырлыг аарыглар — кижиниң аажок аар, оон өлүрү база инвалид болуру хөй, чурттакчы чоннуң ортузунга дүрген тарап неп-терээри-биле (эпидемия) тайылбырлаттынар халдавырлыг аарыглар;

2 чүүл. Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырары

1. Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруу Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының эргелериниң иштинде дараазында чүүлдерниң дузазы-биле хандыртынар:

1) санитар-эпидемиологтуг байдал-биле ооң өскерилгезиниң кандыг болуру-биле дүүштүр аарыгларга баш удур хемчеглерниң;

2) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының тускай сорулгалыг республика программаларын ажылдап кылырының болгаш боттандырарының;

3) хамаатыларның, хуу сайгарлыкчыларның база юридиктиг эргелиг черлерниң эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни күүседириниң контролюнуң база боттарының боттандырып турары ажыл-чорудулгазының кол кезээ болур санитарлыг дүрүмнерни ыяап-ла сагыырының;

4) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле Россия Федерациязының база Тыва Республиканың хоойлужудулгазын сагыыры-биле хамаатыларның, хуу сайгарлыкчыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң экономиктиг сонуургалын оттурарының;

5) социал-арыг-шевер талазы-биле хайгааралды чорударының;

6) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырары-биле эртем-шинчилелдериниң;

7) халдавырлыг аарыгларның, халдавырлыг эвес массалыг аарыгларның (хораннаныышкыннарның) тыптып келгенииниң, амыдырап-чурттаары хүрээлелиниң база эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) эрттирип турар хемчеглерниң байдалының дугайында чурттакчы чонга өй-шаанда дыңнадыр талазы-биле хемчеглерниң;

8) чурттакчы чонну арыг-шеверге кижизидер болгаш өөредир база амыдыралдың кадык-чаагай хевирин суртаалдаар хемчеглерниң.

2. Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле хемчеглерни федералдыг бюджеттиң акша-хөреңгилериниң боттандырар.

Эпидемияны болдурбазының болгаш оларның уржуктарын узуткаарының талазы-биле, а ол ышкаш долгандыр хүрээлелди камгалаарының талазы-биле хемчеглерни Тыва Республиканың республика бюджединиң акша-хөреңгилери-биле боттандырар.

Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары болгаш тус чер бот-башкарылгазының органнары, өнчүнүң бүгү хевирлериниң организациялары, хуу сайгарлыкчылар, хамаатылар чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазының негелделериниң сагылгазын боттарының акша-хөреңгилеринден хандырар.

3 чүүл. Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле Тыва Республиканың хоойлужудулгазы

Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруунуң (моон ыңай - санитар хоойлужудулга) талазы-биле Тыва Республиканың хоойлужудулгазы бо Хоойлудан, а ол ышкаш ооң-биле холбаштыр хүлээп ап турар өске-даа хоойлулардан болгаш Тыва Республиканың өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларындан тургустунар.

Тыва Республиканың санитар хоойлужудулгазын Тыва Республиканың девискээринге күүседири албан.

4 чүүл. Бо Хоойлу-биле таарыштырар хамаарылгалар

Бо Хоойлу Россия Федерациязының Конституциязы-биле, Тыва Республиканың Конституциязы-биле көрдүнген кадыкшылын камгаладырынга база долгандыр турар чогумчалыг хүрээлелге хамаатыларның эргелерин боттандырарынга кол негелделерниң бирээзи болур чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле тыптып келир хамаарылгаларны таарыштыр шиитпирлеп турар.

5 чүүл. Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле Тыва Республиканың бүрүн эргелери

Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле Тыва Республиканың бүрүн эргелеринге:

1) федералдыг хоойлуларга дүүштүр Тыва Республиканың хоойлуларын болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын хүлээп алыры, оларның күүселдезин контрольдаары;

2) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар республика программаларын ажылдап кылыр, бадылаар болгаш боттандырар эргелии, ону чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле контрольду болгаш харагалзалды боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органы-биле дугурушкан турар ужурлуг;

3) күрүнеиң кол санитар эмчилериниң болгаш оларның оралакчыларының саналдарынга, сагындырыгларынга үндезилеп, Тыва Республиканың девискээринге кызыгаарлаар хемчеглерни (карантинни) киирери болгаш ону күш чок болдурары;

4) чурттакчы чоннуң арыг-шеверге кижизидилгезин болгаш өөредилгезин чорудар, амыдыралдың кадык-чаагай хевирин пропагандалаар хемчеглерни боттандырар эргелии;

5) халдавырлыг аарыгларның болгаш халдавырлыг эвес массалыг аарыгларның (хораннаныышкынның) тыптып келгенииниң азы тыптып кээр хире айыыл бар апарганының дугайында чурттап турар черлерниң байдалының база чорудуп турар санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар (профилактикалыг) хемчеглерниң дугайында Тыва Республиканың чурттакчы чонунга чогуур үезинде дыңнаткан турарын хандырары;

6) Тыва Республиканың социал-арыг-шевер чорук хайгааралын чорударынга киржири хамааржыр.

2 эге. Чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле хамаатыларның, хуу сайгарлыкчыларның, юридиктиг эргелиг черлерниң эргелери болгаш хүлээлгелери

6 чүүл. Хамаатыларның эргелери

Хамаатылар:

1) факторлары кижиге хоралыг салдар чедирбес, амыдырап-чурттаарының чогумчалыг хүрээлелинге;

2) Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга

дүүштүр санитар-эпидемиологтуг байдал талазы-биле, амыдырап-чурттаар хурээлелдиң байдалының, бүдүрүлге-техника сорулгалыг продукцияның, аъш-чем продуктуларының, хууда болгаш амыдырал хереглелдеринге бараанарның, күүседип турар ажылдарының база көргүзүп турар ачы-дузаларының кижиниң кадыынга болгу дег айыылының дугайында медээни Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарындан, тус черниң бот-башкарылга органнарындан, Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле хайгаарал болгаш контроль хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органындан база юридиктиг эргелиг албан черлеринден алыр;

3) санитарлыг дүрүмнерниң күүселдезинге хөй-ниитиниң контролюн боттандырар;

4) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар дугайында саналдарны Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарынга, тус черниң бот-башкарылга органнарынга, Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле хайгаарал болгаш контроль хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органынга киирер;

5) өске хамаатылар, хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер санитар хоойлужудулганы үрээнииң уржуундан, а ол ышкаш эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни боттандырып турда, хамаатыларның кадыкшылынга азы эт-хөреңгизинге чедирген каража-когаралды Россия Федерациязының база Тыва Республиканың хоойлужудулгазында доктааткан чурум езугаар долу хемчээли-биле эгиттирип алыр эргелиг.

7 чүүл. Хуу сайгарлыкчыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң эргелери

Хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер:

1) Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр санитар-эпидемиологтуг байдалдың, амыдырап-чурттаарының хүрээлелиниң байдалының, санитарлыг дүрүмнер дугайында медээни Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарындан, тус черниң бот-башкарылга органнарындан, Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле хайгаарал болгаш контроль хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органындан алыр;

2) чурттакчы чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырар талазы-биле хемчеглерни Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының, тус черниң бот-башкарылга органнарының ажылдап кылырынга киржир;

3) өске хамаатылар, хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер санитар хоойлужудулганы үрээнииң уржуундан, а ол ышкаш эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни боттандырып турда, хамаатыларның кадыкшылынга азы эт-хөреңгизинге чедирген каража-когаралды Россия Федерациязының база Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле доктааткан чурум езугаар долу хемчээли-биле эгиттирип алыр эргелиг.

8 чүүл. Хамаатыларның хүлээлгелери

Хамаатылар:

1) Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың санитар хоойлужудулгазының негелделерин, а ол ышкаш Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле хайгаарал болгаш контроль хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органының доктаалдарын, сагындырыгларын болгаш санитар-эпидемиологтуг түннелдерин күүседир;

2) кадыкшылының, арыг-шевер чорукка кижизидилге дугайында болгаш боттарының уругларының өөредилгезиниң дугайында сагыш-човаар;

3) өске хамаатыларның кадык камгалалының болгаш кижиниң амыдырап-чурттаарының хүрээлелиниң таарымчалыг чоруунуң камгалалынга эргелерин хажыдарынга чедирер хөделиишкиннер боттандырбас хүлээлгелиг.

9 чүүл. Хуу сайгарлыкчыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң хүлээлгелери

Хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг черлер боттарының боттандырып турары ажыл-чорудулгазынга дүүштүр:

1) Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың санитар хоойлужудулгазының негелделерин, а ол ышкаш күрүнеиң санитар-эпидемиологтуг хайгааралын боттандырып турар албан-дужаалдыг кижилерниң доктаалдарын, сагындырыгларын болгаш санитар-эпидемиологтуг түннелдерин күүседир;

2) эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни ажылдап кылгаш боттандырар;

3) Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр доктааткан карантин нормативтерин сагыыр;

4) кылып база көргүзүп турар ачы-дузаларының кижиниң кадыкшылынга, а ол ышкаш бүдүрүлге-техниктиг ужур-дузалыг продукцияларының, аъш-чем продуктуларының болгаш амыдырал-хандырылга база хуу хереглелдерге бүдүрүп турар бараанарның, оларның ыңай-бээр сөөртүлгезинге, шыгжап кадагалаашкынынга, чурттакчы чонга сайгарарынга айыыл чок чоруун хандырар;

5) санитарлыг дүрүмнерни сагыырынга болгаш ачы-дуза чедирип тургаш, эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни чорударынга бүдүрүлге, ооң иштинде лабораторлуг шинчилелдерни болгаш шенелделерни чорударының аргазы-биле, а ол ышкаш продукцияның бүдүрүлге үезинде, ыңай-бээр сөөртүлгезинде, кадагалалынга контролюн боттандырар;

6) кижиге продукцияның чаа хевирлериниң болгаш ооң бүдүрүлгезиниң технологиязының айыыл чок чоруунуң, амыдырап-чурттаар хүрээлелиниң факторларының айыыл чок чоруунуң болгаш (азы) хора чогунуң критерийлериниң барымдаазының талазы-биле ажылдарны чорудар болгаш амыдырап-чурттаарының хүрээлелиниң факторларының контролюн ажылдап кылыр;

7) чурттакчы чонну, тус чер бот-башкарылгазының органнарын, Тыва Республикада күрүнеиң санитар-эпидемиологтуг хайгааралын боттандырып турар органны авария байдалдарының, бүдүрүлгениң турупканының дугайында, Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруунга айыылды тургузуп турар технологтуг чорудулгаларда хажыдыышкын дугайында үезинде медээлээр;

8) амыдырап-чурттарының хүрээлелиниң факторларының контролюнуң албан езузу-биле үндүрген санитарлыг дүрүмнерлиг, методтарлыг болгаш методикаларлыг болур;

9) ажылдакчыларының арыг-шеверге өөредилгезин боттандырар хүлээлгелиг.

3 эге. Тыва Республиканың девискээринге кижиниң кадыкшылынга амыдырап-чурттаарының хүрээлелинге айыыл чок чорукту хандырарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

10 чүүл. Тыва Республикага хоорай болгаш көдээ чурттакчылыг черлерниң планнаашкынынга болгаш туттунарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Тыва Республикага хоорайлар болгаш көдээ чурттакчылыг черлерни планнап болгаш тудуп турда, чурттакчы чоннуң амыдыралынга болгаш кадыкшылынга чогумчалыг байдалдарны хоорай болгаш көдээ чурттакчылыг черлерниң комплекстиг чаагайжыдылгазының база амыдырап-чурттаарының хүрээлелиниң факторларының кижиге хоралыг салдарын сагындырар болгаш чок кылырының талазы-биле өске-даа хемчеглерни боттандырарының аргазы-биле тургузары көрдүнген турар ужурлуг.

2. Төлевилээшкинниң нормаларын, девискээрлерниң хөгжүлдезиниң хоорай тудуушкунуңуң планнаашкынының схемаларын, хоорай болгаш көдээ чурттакчылыг черлерниң чиңгине планнарын, хөй-ниити төптериниң, чуртталга районнарының, хоорай магистральдарының планнаашкынының төлевилелдерин ажылдап, хамааты, үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый ужур-дузалыг объектилерниң турар черлериниң айтырыгларын шиитпирлеп база оларның санитарлыг камгалал зоналарын доктаадып, тудуг тудар чер участоктарын шилип, а ол ышкаш үлетпүр, транспорт объектилерин, культура амыдырал-хандырылга ужур-дузалыг бажыңнарын болгаш улуг бажың-балгаттарны, чуртталга бажыңнарын, инженерлиг инфраструктура, чаагайжыдылга объектилерин (моон ыңай - объектилер) база өске-даа объектилерни төлевилелдеп, чаарты тудуп, техниктиг эде дерип, калбартып, түр соксадып болгаш дүжүрүп турда, санитарлыг дүрүмнер сагыттынар ужурлуг.

3. Хоорайлар болгаш көдээ чурттакчылыг черлерниң планнаашкынының болгаш туттунарының, объектилерниң тудуунуң, чаарты тударының, техниктиг эде дериишкинииниң, калбарыышкынының, түр соксадырының болгаш дүжүрииниң, тудуг тударынга чер участоктарын бээрииниң дугайында төлевилээшкинниң нормаларын болгаш төлевилел документациязының бадылаашкынын, а ол ышкаш туттунган база чаарты туттунган объектилерниң ажыглалга киирерин ындыг объектилерниң санитар дүрүмнерге дүгжүрүнүң дугайында санитар-эпидемиологтуг түннел турда чөпшээрээр.

4. Объектилерни телевилээр болгаш тудар талазы-биле ажылдарны күүседири, оларны акшаландырары болгаш (азы) чээли бээри дээш харыысалгалыг хамаатылар, хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер санитарлыг дүрүмнерни хажытканын тып илереткен азы оларны күүседири болдунмас апарган таварылгада, айыткан ажылдарны болгаш оларның акшаландырыышкынын база (азы) оларга чээли бээрин түр соксадыр, бир болза долузу-биле соксадыр хүлээлгелиг.

11 чүүл. Тыва Республиканың девискээринге бүдүрүлге-техниктиг сорулга продукциязынга, хуу болгаш амыдырал-чуртталга хереглелинге бараанарга база оларның бүдүрүлгезиниң технологияларынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Бүдүрерингe, ыңай-бээр сөөртүрүнге, шыгжап кадагалаарынга, ажыглаарынга болгаш ажыктыг кылырынга кижиниң шуут киржири негеттинер, бүдүрүлге-техниктиг сорулгалыг продукция, а ол ышкаш хамаатыларның хууда болгаш амыдырал-чуртталга хереглелинге бараанар (моон ыңай - продукция) кижиге болгаш амыдырап-чурттаарының хүрээлеңинге хоралыг салдар чедирбес болур ужурлуг.

Продукция бодунуң шынарларының база көргүзүглериниң талазы-биле санитарлыг дүрүмнерге дүүшкен турар ужурлуг.

2. Продукцияның чаа хевирлериниң (бир дугаар ажылдап кылып азы шиңгээдип турар) бүдүрүлгезин, ажыглаарын болгаш чурттакчы чонга сайгарылгазын, продукция бүдүрүлгезиниң чаа технологтуг чорудулгаларын оларның санитарлыг дүрүмнерге дүгжүп турарының дугайында санитар-эпидемиологтуг түннелдер турда чөпшээрээр.

3. Продукцияны ажылдап кылырын, бүдүрүлгезин, ыңай-бээр сөөртүлгезин, садып алырын, шыгжап кадагалаашкынын база сайгарылгазын боттандырып турар хамаатылар, хуу сайгарлыкчылар, юридиктиг эргелиг черлер санитарлыг дүрүмнерниң негелделеринге ооң дүүшпезин илереткен таварылгада, ындыг ажыл-чорудулганы түр соксадыр, саарылгадан продукцияны хавырар болгаш кижиге хора чедирерин болдурбас сорулга-биле продукцияны ажыглаар талазы-биле хемчеглерни алыр азы узуткап чок кылыр ужурлуг.

12 чүүл. Кижиге айыылдыг болгу дег химиктиг, биологтуг бүдүмелдерге болгаш продукцияның чамдык хевирлеринге санитар-эпидемиологтуг негелделер

Кижиге айыылдыг болгу дег химиктиг, биологтуг бүдүмелдерни болгаш продукцияның чамдык хевирлерин Россия Федерациязының хоойлузунга дүүштүр күрүне бүрүткелин эрткен соонда, оларның бүдүрүлгезин, ыңай-бээр сөөртүлгезин, садып алырын, шыгжап кадагалаарын, сайгарылгазын болгаш ажыглалын чөпшээрээр.

13 чүүл. Аъш-чем продуктуларынга, аъш-чемге немээр холумактарга, аъш-чемниң чиг эдинге, а ол ышкаш олар-биле холбаалыг материалдарга база кылыгларга болгаш оларны бүдүрериниң технологияларынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1) Аъш-чем продуктулары кижиниң физиологтуг негелделерин хандырар болгаш аңаа хоралыг салдар чедирбес болур ужурлуг.

2) Аъш-чем продуктулары, аъш-чемге немелде холумактар, аъш-чемниң чиг эди, а ол ышкаш оларның-биле холбаалыг материалдар болгаш кылыглар оларны кылып бүдүрүп, шыгжап кадагалап, ыңай-бээр бээр сөөртүп база чурттакчы чонга сайгарып турар үеде, санитарлыг дүрүмнерге дүүшкен турар ужурлуг.

3) Аъш-чемни кылып бүдүрүп турар үеде Россия Федерациязының Чазааның доктаатканы чурум езугаар оларның-биле холбаалыг материалдарны болгаш кылыгларны, аъш-чемге немелде холумактарны ажыглап болур.

4) Аъш-чем продуктуларының, аъш-чемге немелде холумактарның, аъш-чемниң чиг эдиниң чаа хевирлерин (бир дугаар ажылдап кылып турар болгаш бүдүрүлгеге шиңгээдип турар), а ол ышкаш олар-биле холбаалыг материалдарны болгаш кылыгларны бүдүрерин, ажыглаарын база чурттакчы чонга сайгарарын, оларны бүдүрериниң технологтуг чаа чорудуушкуннарын база технологтуг дерилгениң шиңгээдиишкинин санитарлыг дүрүмнерге оларның дүүшкээниң дугайында санитар-эпидемиологтуг түннелдер бар турда чөпшээрээр.

5) Аъш-чем продуктуларын, аъш-чемге немелде холумактарны, аъш-чемниң чиг эдин, а ол ышкаш оларның-биле холбашкан материалдарны болгаш кылыгларны кылып бүдүрүп, садып ап, шыгжап кадагалап, ыңай-бээр сөөртүп, сайгарып турар сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер санитарлыг дүрүмнерни күүседир болгаш оларның шынарын хандырар талазы-биле хемчеглерни алыр ужурлуг.

6) Санитарлыг дүрүмнерге дүүшпес болгаш кижиниң кадыынга айыылды тургузуп турар аъш-чем продуктулары, аъш-чемге немелде холумактар, аъш-чемниң чиг эди, а ол ышкаш оларның-биле холбашкан материалдар база кылыглар доп-дораан бүдүрүлгеден азы сайгарылгадан дүжүртүнер.

Бүдүрүлгеден азы сайгарылгадан дүжүрген аъш-чем продуктуларын, аъш-чемге немелде холумактарны, аъш-чемниң чиг эдин, а ол ышкаш оларның-биле холбашкан материалдарны болгаш кылыгларны кижиге хора чедирбес сорулгаларга ажыглаар азы узуткап кааптар ужурлуг.

14 чүүл. Тыва Республиканың девискээринде сайгарып турар продукцияга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1) Хамаатыларның, хуу сайгарлыкчыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң Тыва Республиканың девискээринге сайгарып турар, а ол ышкаш кылып чорудулга үезинде кижиниң шуут дорт киржилгези негеттинер үлетпүрге, көдээ ажыл-агыйга, хамааты тудуунга, транспортка ажыглаар сорулгалыг продукция кижиге болгаш амыдырап-чурттаарының хүрээлеңинге хоралыг салдар чедирбес турар ужурлуг.

2) Бо чүүлдүң 1 пунктузунда айыткан продукцияны ооң санитарлыг дүрүмнерге дүүшкенииниң дугайында санитар-эпидемиологтуг түннел турда, Тыва Республиканың девискээринге сайгарарын чөпшээрээр.

3) Тыва Республиканың девискээринге сайгарар продукцияга санитар хоойлужудулганың негелделерин күүседириниң дугайында хүлээлгелер, ындыг продукцияның партия бүрүзүнүң хандырылгазынга санитарлыг дүрүмнерниң сагылгазынга магадылалдар ындыг продукцияның хандырылгазының керээлериниң (контрактыларының) чугула негелдези болур.

15 чүүл. Тыва Республикага чурттакчы чоннуң чемненилгезин организастаарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Чурттакчы чоннуң чемненилгезин тускай дерип кылган черлерге (столоваяларга, ресторанарга, кафелерге, барларга болгаш өске-даа черлерге) организастап турда, ооң иштинде аъш-чемни база суксуннарны белеткээрде, оларны шыгжап кадагалаарда база чурттакчы чонга сайгарарда, халдавырлыг аарыгларының болгаш массалыг халдавырлыг эвес аарыгларның (хораннаныышкыннарның) тыптып келирин база тарап нептерээрин болдурбазы-биле санитарлыг дүрүмнерни күүседир ужурлуг.

2. Школа назыны четпээннерниң база өске-даа өөредилге албан черлеринге, эмнелге-профилактика албан черлеринге, кадыкшылга албан черлеринге болгаш социал камгалал албан черлеринге чемненилгени организастап турда, кижиниң аъш-чеминиң эртемге үндезилеттинген физиологтуг нормаларын сагыыры албан.

16 чүүл. Тыва Республиканың девискээринде суг объектилеринге санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Ижер болгаш ажыл-агый-амыдыралга суг-биле хандырылга сорулгаларынга, эштир, спорт-биле кичээлдээр, дыштанып болгаш эмненир сорулгаларга ажыглап турар суг объектилери, ооң иштинде муниципалдыг тургузугларның девискээрлеринде турар суг объектилери, кижиге хоралыг салдарның биологтуг, химиктиг болгаш физиктиг факторларның дөстери болбас ужурлуг.

2. Суг объектилериниң кижиге шынары болгаш айыыл чок чоруу, ооң-биле химиктиг, биологтуг бүдүмелдерниң, микроорганизмнерниң сугга чөпшээрээр эң ындыкы мөөңнелгези, радиациялыг байдалының деңнели санитарлыг дүрүмнерге дүүшкен турар ужурлуг.

3. Тодаргай айыткан сорулгаларга суг объектилерин ажыглаар кылдыр чөпшээрелди санитарлыг дүрүмнерге суг объектизиниң дүгжүп турарының дугайында санитар-эпидемиологтуг түннел база суг объектизин ажыглап тура чурттакчы чоннуң кадыкшылынга айыыл чок чорук байдалдары турда чөпшээрээр.

4. Ижеринге, ажыл-агый-амыдыралга суг-биле хандырылгага база эмненир сорулгага ажыглап турар суг объектилериниң округтарының болгаш зоналарының төлевилелдерин санитарлыг дүрүмнерге оларның

дүүшкенининг дугайында санитар-эпидемиологтуг түңнел барда, Тыва Республиканың Чазаа бадылаар.

5. Тыва Республиканың Чазаа, тус черниң бот-эргелел органнары, хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер бир эвес суг объектилери чурттакчы чоннуң кадыкшылынга айыылды тургузуп турар таварылгада оларның боттарының бүрүн эргелеринге дүүштүр айыткан суг объектилерин ажыглаарын кызыгаарлаар, түр соксадыр азы шуут хоругдаар талазы-биле хемчеглерни алыр ужурлуг.

17 үүл. Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң ижер суунга болгаш ижер суг хандырылгазынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Ижер суг эпидемиология болгаш радиация талазы-биле айыыл чок, химиктиг составының талазы-биле хора чок болгаш организмге чаагай чыттыг, амданныг шынарларлыг болур ужурлуг.

2. Чурттакчы чоннуң ижер суунуң хандырылгазының төпчүткен, төпчүтпээн, бажыңнарның хуваалдалыг, аңгы тускай системаларының база транспорт аймаа-биле ижер суг хандырылгазының системаларының ажыглалын боттандырып турар хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер айыткан системаларда ижер сугнуң шынарының дүүшкээн хандырар ужурлуг.

3. Тыва Республиканың чурттакчы чону физиологтуг болгаш амыдырал-хандырылга хереглелин хандырарынга четчир санныг кылдыр ижер суг-биле баштай-ла хандырынар ужурлуг.

18 үүл. Тыва Республиканың девискээринде турар бүдүрүлге бажың-балгаттарының ажылчын зоналарында, чуртталга болгаш өске-даа оран-саваларның атмосфера агаарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Хоорай болгаш көдээ чурттакчылыг черлерде, үлетпүр организацияларның девискээрлеринде атмосфера агаары, а ол ышкаш Тыва Республиканың девискээринде турар бүдүрүлге бажың-балгаттарының ажылчын зоналарында, чуртталга болгаш өске-даа оран-саваларда агаар (моон ыңай - кижиниң доктаамал азы түр турар черлери) кижиге хоралыг салдар чедирбес ужурлуг.

2. Кижиниң доктаамал азы түр турар черлеринде агаарның шынары, ооң иштинде хоорай болгаш көдээ чурттакчылыг черлерде, үлетпүр организацияларының девискээрлеринде атмосфера агаарының кижиге айыыл чок чоруу, ооң иштинде агаарда химиктиг, биологтуг бүдүмелдерниң болгаш микроорганизмнерниң чөпшээреп болур эң хөй мөөңнээшкини санитарлыг дүрүмнерге дүүшкен турар ужурлуг.

3. Агаарже химиктиг, биологтуг бүдүмелдерни база микроорганизмнерни үндүр октаарының чөпшээрээр эң ындыкы нормативтерин, санитар-камгалалдыг зоналарның төлевилелдерин айыткан нормативтер болгаш төлевилелдер санитарлыг дүрүмнерге тааржырының дугайында санитар-эпидемиологтуг түңнел барда бадылаар.

4. Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары, хамаатылар, хуу сайгарлыкчылар, юридиктиг эргелиг черлер боттарының бүрүн эргелеринге дүүштүр Тыва Республиканың чурттакчылыг черлеринге атмосфера агаарның, санитарлыг дүрүмнерге кижиниң доктаамал болгаш түр турар черлеринде агаарның хирлениишкинин болдурбазының болгаш эвээжедириниң талазы-биле хемчеглерни боттандырар ужурлуг.

19 үүл. Хөрзүнге, Тыва Республиканың чурттакчылыг черлериниң, үлетпүр шөлдериниң девискээрлериниң ажаалда-хайгааралынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Чурттакчылыг черлерниң база көдээ ажыл-агыйның ажыглал черлериниң хөрзүнүнде кижиге айыылдыг бооп болур химиктиг болгаш биологтуг бүдүмелдерниң биологтуг база микробиологтуг организмнерниң бар турары, а ол ышкаш радиациялыг байдалдың деңнели санитарлыг дүрүмнерниң доктаатканы чөпшээрээн эң ындыкы мөөңнээшкиннерден (деңнелдерден) ашпас ужурлуг.

2. Чурттакчылыг черлерниң, үлетпүр зоналарының ажаалда-хайгааралы санитарлыг дүрүмнерге дүгжүр ужурлуг.

20 үүл. Бүдүрүлгениң болгаш ажыглап капкан үүлдерниң артынчыларын чыып бөлеринге, ажыглаарынга, хора чок болдурарынга, ыңай-бээр сөөртүлгезинге, шыгжап кадагалаашкынынга база хөмеринге санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Бүдүрүлгениң болгаш ажыглап каапкан үүлдерниң артынчыларын Россия Федерациязының санитарлыг дүрүмнеринге болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларынга дүүштүр чорудар ужурлуг негелделер база аргалар езугаар чыып бөлер, ажыглаар, хора чок болдурар, ыңай-бээр сөөртүр, шыгжап кадагалаар болгаш хөмер.

2. Бүдүрүлгениң болгаш ажыглап каапкан үүлдерниң артынчыларының төпчүткен ажыглалының, хора чок болдурарының, шыгжап кадагалаарының болгаш хөмериниң черлеринге радиация талазы-биле контрольду тургузар ужурлуг.

Радиация контролюн боттандырып турда, радиацияның байдалы санитарлыг дүрүмнерниң доктаатканы деңнелин ажып турары илерезе, бүдүрүлгениң болгаш ажыглап каапкан үүлдерниң артынчылары радиациялыг айыыл чок чорукту хандырарының талазы-биле Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр ажыглаттынган, хора чок болдуртунган, шыгжап кадагалаттынган болгаш хөмдүнген турар ужурлуг.

21 үүл. Чуртталга бажыңнарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Чуртталга бажыңнары ооң хуусаазындан хамаарылга чокка, аңаа чурттаарының айыыл чок болгаш хора чок чоруунуң байдалдарын хандырар сорулга-биле шөлүнүң, планнаашкынының, чырыының, инсоляциязының, микроклимадының, агаар солчулгазының, дааш-шимээнининиң, сирленнээшкининиң, ионналдырар болгаш ионналдырбас хөрелдерниң деңнелиниң талазы-биле санитарлыг дүрүмнерге дүүшкен турар ужурлуг.

2. Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары, тус чер бот-башкарылгазының органнары, юридиктиг эргелиг черлер, хуу сайгарлыкчылар доктаамал азы түрдаа чурттаар кылдыр кижи чурттавас бажың-балгаттарны хамаатыларга бербези дег, Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың санитарлыг хоойлужудулгазынга, санитарлыг дүрүмнерге таарышпас бажың-балгаттарга улусту киирип, чурттатпас ужурлуг.

22 үүл. Бүдүрүлгелерниң, хөй-ниитиниң оран-саваларын, бажың-балгаттарны, улуг тудугларны, дериг-хөрөкселдерни болгаш транспортту ажыглаарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Бүдүрүлгениң, хөй-ниитиниң оран-саваларын, бажың-балгаттарын, улуг тудугларын, дериг-хөрөкселдерин болгаш транспортун ажыглаарда, Россия Федерациязының санитарлыг дүрүмнеринге болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларынга дүүштүр эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглер боттандыртынган база кижиге айыыл чок күш-ажыл, амыдырал-хандырылга болгаш дыштанылга байдалдары хандыртынган турар ужурлуг.

2. Бир эвес айыткан ажыл-чорудулганы боттандырып, ажылдарны болгаш ачы-дузаларны чедирип турда, санитарлыг дүрүмнерни үреп турар таварылгаларда, хуу сайгарыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер бодунуң ажыл-чорудулгазын, азы чамдык цехтерниң, участоктарның ажылын, бажың-балгаттарны, улуг тудугларны, дериг-хөрөкселдерни, транспортту ажыглаарын, ажылдың чамдык хевирлерин кылырын база ачы-дуза чедирерин түр соксадыр азы шуут соксадыр ужурлуг.

23 үүл. Кижиге салдар чедирер физиктиг факторларның дөстери-биле ажылдың байдалдарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Кижиге салдар чедириниң физиктиг факторларының дөстери болур (дааш-шимээнниң, сирилээшкинниң, ультраүннүң, инфраүннүң салдарларының, чылыгның, ионналдырар болгаш ионналдырбас база өске-даа херелдениишкиннерниң) машиналар, механизмнер, тургузуглар, хөрөкселдер, аппараттар-биле ажылдың байдалдары кижиге хоралыг салдар чедирбес болур ужурлуг болгаш санитарлыг дүрүмнерге дүүшкен турар ужурлуг.

2. Машиналарның, механизмнерниң, тургузугларның, хөрөкселдерниң болгаш аппараттарның ажыглалын, а ол ышкаш бо үүлдүң 1 пунктузунда айыткан кижиге физиктиг факторларның салдарының үнер дөзү болуп турар радиоактивтиг бүдүмелдерни, материалдарны болгаш артынчыларны бүдүрерин, ажыглаарын, ыңай-бээр сөөртүрүн, шыгжап кадагалаарын болгаш хөмерин санитарлыг дүрүмнерге кижиге физиктиг факторларның салдарының дөстери-биле ажылдың байдалдарның дүгжүп турарының дугайында санитар-эпидемиологтуг түңнел барда чөпшээрээр.

3. Чурттакчы чонну радиациядан камгалаарын хандырар база иозастаар херелдениишкиннерниң үнер дестери-биле ажылдарның айыыл чок чоруунуң талазы-биле үнүп келир хамаарылгаларны Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле доктаадыр.

24 үүл. Кижизидилгениң болгаш өөредилгениң байдалдарынга санитар-эпидемиологтуг негелделер

1. Школа назыны четпээннерниң болгаш өөредилгениң өске-даа албан черлеринге оларның организас-эргехоойлу хевирлеринден ылгал чокка өөренип болгаш кижизиттинип турарларның аарыгларынга удур хемчеглер, кадыкшылын камгалаарының база быжыглаарының талазы-биле хемчеглер, ооң иштинде оларның чемгерилгезин, дыштанылгазын организастаар талазы-биле хемчеглер боттандыртынган болгаш Россия Федерациязының база Тыва Республиканың санитар хоойлужудулгазының негелделери күүсеттинген турар ужурлуг.

2. Кижизидилгениң болгаш өөредилгениң программаларын, методикаларын база чурумнарын, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң техниктиг, аудио-визуалдыг болгаш өске-даа хөрөкселдерин, өөредилге дериг-хөрөкселин, а ол ышкаш өөредилге номнарын база парлап үндүрген өске-даа продукцияны санитарлыг дүрүмнерге оларның дүүшкээниң дугайында санитар-эпидемиологтуг түңнелдер барда, ажыглаарын чөпшээрээр.

4 эге. Эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглер

25 үүл. Тыва Республиканың девискээринге эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни организастаары болгаш эрттирери

1. Тыва Республиканың девискээринге халдавырлыг аарыгларның база халдавырлыг эвес массалыг аарыгларның (хораннаашкыннарның) тыптып келирин болгаш тарап нептерээрин баш удур болдурбас сорулга-биле Россия Федерациязының санитарлыг дүрүмнери болгаш нормативтиг өске-даа хоойлу-дүрүм актылары-биле көрдүнген эпидемияга удур санитарлыг хемчеглерни, ооң иштинде Тыва Республиканың девискээринге санитарлыг камгалалды боттандырар, кызыгаарлаар хемчеглерни (карантинни) киирер, бүдүрүлге контролюн боттандырар, халдавырлыг аарыглардан аарааннарга хамаарыштыр хемчеглерни ап чорудар, эмчи шинчиишкиннерин, баш бурунгаар тарыышкыннарны, хамаатыларның арыгшеверге кижизидилгезин болгаш өөредилгезин эрттирер талазы-биле, үезинде болгаш долу хемчээлге эрттирер ужурлуг.

2. Эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглер чурттакчы чоннуң кадыкшылының камгалалының болгаш быжыглалының, чурттакчу чоннуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле ажылдап кылып турар республиканың тускай сорулгалыг программаларынче киирер ужурлуг.

3. Хамаатылар, хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер оларның боттарының боттандырып турары ажыл-чорудулгазы езугаар күштүг федералдыг хоойлужудулгага дүүштүр ыяап-ла кылыр чурум-биле эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерни эрттирер.

26 үүл. Кызыгаарлаар хемчеглер (карантин)

1. Тыва Республиканың, муниципалдыг тургузугнуң девискээринге, организацияларга болгаш ажыл-агый база ажыл-чорудулганың өске-даа объектилеринге кызыгаарлаар хемчеглерни (карантинни) халдавырлыг аарыгларның тыптып кээр болгаш нептереп тараар айыылы тургустунуп келген таварылгада киирер.

2. Кызыгаарлаар хемчеглерни (карантинни) Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр Тыва Республика талазы-биле кол күрүне санитар эмчиниң болгаш ооң оралакчыларының саналдарынга, сагындырыгларынга үндезилеп, Тыва Республиканың Чазааның азы тус чер бот-башкарылга органының шиитпири-биле, а ол ышкаш Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының азы ооң девискээр органнарының, структурлуг кезектериниң эрге берген албан-дужаалдыг кижилериниң шиитпири-биле киирер (күш чок болдурар).

3. Кызыгаарлаар хемчеглерни (карантинни) тыптып келириниң болгаш тарап нептерээриниң айыылы тургустунуп келирге киирер кызыгаарлаар хемчеглерни (карантинни) боттандырарының чурумун болгаш халдавырлыг аарыгларның даңзызын санитарлыг дүрүмнер-биле база Россия Федерациязының өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле доктаадыр.

27 үүл. Бүдүрүлге контролю

1. Санитарлыг дүрүмнерниң сагылгазынга, продукцияны бүдүрүп, шыгжап кадагалап, ыңай-бээр сөөртүп, сайгарып турда, эпидемияга удур санитарлыг (профилактиктиг) хемчеглерниң күүселдезинге бүдүрүлге контролюн, ооң иштинде лабораторлуг шинчилелдерни болгаш шенелделерни эрттирери, ажылдарның күүселдезин болгаш ачы-дуза чедирилгезин хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер кижиге база амыдырап-чурттарының хүрээлеңинге ындыг продукцияларның, ажылдарның болгаш ачы-дузаларның айыыл чок болгаш (база) хора чок чоруун хандырар сорулга-биле санитарлыг дүрүмнер болгаш күрүне стандарттарының доктаатканы чурум езугаар боттандырар.

2. Бүдүрүлге контролюн боттандырып турар кижилер ону кылганының өй-шаандазы, бүрүн долузу-биле болгаш ылап шынныы дээш харыысалгалыг болур.

28 үүл. Халдавырлыг аарыглардан аарып турар улуска хамаарыштыр хемчеглер

1. Халдавырлыг аарыглардан аарып турар улус, ындыг аарыглыг деп сезиктиг кижилер база халдавырлыг аарыглардан аараан кижилер-биле аралашкан улус, а ол ышкаш халдавырлыг аарыгларның эдилекчилери болур кижилер лабораторлуг шинчилелдерни болгаш эмчи хайгааралын азы эмнээшкинни эртер болгаш бир эвес олар долгандыр турар улуска айыылды тургузуп турар болза, Россия Федерациязының хоойлужудулгазында доктааткан чурум езугаар ыяап-ла госпитальга чыттырып алгаш азы аңгылааш эмнээр.

2. Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр халдавырлыг аарыгларның өөскүдүкчүлериниң эдилекчилери болуп турар улус, оларның кылып турар ажылының, бүдүрүлгезиниң онза талалары-биле холбаштыр халдавырлыг аарыгларның тараарының үндезини болуп турар болза, оларның чөпшээрешкени езугаар халдавырлыг аарыгларны нептередип тарадыр айыыл-биле холбашпаан өске ажылче түр када шилчидип болур. Шилчидер арга чок болур болза, Тыва Республика талазы-биле күрүненiң кол санитар эмчизиниң база ооң оралакчыларының доктаалдарынга үндезилээш, социал камгаладылга езугаар дузаламчы акшаны төлеп бербишаан, оларны ажылындан түр када хостаар.

3. Халдавырлыг аарыгларның болгаш халдавырлыг эвес массалыг аарыгларның (хораннаашкыннарның) бүгү-ле таварылгаларын ындыг аарыгларны (хораннаашкыннарны) тып илереткен черииң аайы-биле кадык камгалал организациялары бүрүткелге, федералдыг хоойлужудулгада доктааткан чурум езугаар Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле хайгааралдың болгаш контрольдуң хүлээлгелерин боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органының саналдарынга үндезилээш, Тыва Республиканың Чазааның азы тус чер бот-башкарылга органнарының шиитпирлери-биле чамдык организацияларга ажылдакчыларның эмчи шинчилгелерин эрттиреринге немелде көргүзүглерни киирип болур.

3. Хуу сайгарлыкчылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер ажылдакчылары эмчи шинчилгелерин өй-шаанда эртеринге эргежок чугула байдалдарны тургузар хулээлгелиг.

4. Эмчи шинчилгелерин эртеринден ойталаар ажылдакчыларны ажылга киирбес.

5. Эмчи шинчилгелерин эрткен дугайында медээлерни кадык камгалал системазының күрүне болгаш муниципалдыг эмнелге-профилактика организациялары, а ол ышкаш Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң санитар-

эпидемиологтуг менди-чаагай чоруун хандырарының талазы-биле хайгааралдың болгаш контрольдуң хүлээлгелерин боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органы хууда эмчи дептержигешче киирер болгаш учетка алыр.

6. Ыяап-ла кылыр эмчи шинчилгелерин чорударының, учетка алырының болгаш отчетту чорударының база ажылдакчыларга хууда эмчи дептержигежин бээриниң чурумун күрүнеиң санитар-эпидемиологтуг хайгааралын боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органы тодарадыр.

30 чүүл. Профилактиктиг тарылгалар

Халдавырлыг аарыгларның тыптырын болгаш нептереп тараарын баш бурунгаар болдурбазы-биле Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр Тыва Республиканың девискээринге хамаатыларга профилактиктиг тарыышкыннарны чорудар.

31 чүүл. Арыг-шеверге кижизидилге болгаш өөредилге

1. Тыва Республиканың девискээринге хамаатыларны арыг-шеверге кижизидери болгаш өөредири албан болур, ол оларның санитарлыг культуразын бедидеринче, аарыгларны баш удур болдурбазынче болгаш амыдыралдың кадык-чаагай хевириниң дугайында билиглерни нептередиринче угланган.

2. Хамаатыларның арыг-шеверге кижизидилгезин болгаш өөредилгезин:

1) школа назыны четпээннерниң база өөредилгениң өскедаа черлеринге кижизидилге болгаш өөредилге үезинде;

2) ажылдакчыларны белеткеп, эде белеткеп база мергежилин бедидип турар үеде өөредилге программазынга арыг-шевер талазы-биле билиглер дугайында кезекти киирериниң аргазы-биле;

3) ажыл-чорудулгазы аъш-чем продуктуларының болгаш ижер суг бүдүрүлгези, шыгжап кадагалаары, ыңай-бээр сөөртүрү болгаш сайгарары-биле, уруг-дарыг кижизидилгези болгаш өөредилгези-биле, чурттакчы чоннуң коммунал болгаш амыдырал-хандырылгазы-биле холбашкан организацияларның албан-дужаалдыг кижилерин болгаш ажылдакчыларын арыг-шеверге профессия езугаар белеткеп база аттестаттап турда чорудар.

5 эге. Санитар хоойлужудулгазын хажытканы дээш харыысалга

32 чүүл. Санитар хоойлужудулгазын хажытканы дээш харыысалга

Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр санитар хоойлужудулгазын хажытканы дээш сагылга-чурум, административтиг болгаш кеземче харыысалгазын онаар.

33 чүүл. Санитар хоойлужудулгазын хажытканының хараазы-биле хора чедиргени дээш хамааты-эрге-хоойлу харыысалгазы

Санитар хоойлужудулгазын хажытканының хараазы-биле хамаатының бодунга азы ооң өнчү-хөреңгизинге чедирген когарал дээш, а ол ышкаш юридиктиг эргелиг черниң өнчү-хөреңгизинге чедирген когарал дээш Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр когарал чедирген хамааты азы юридиктиг эргелиг чер оларга ону долу хемчээлге эгидер.

6 эге. Түңнел чүүлдер

34 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп кирери

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болуп кирер.

35 чүүл. Бо Хоойлуга дүүштүр нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын эде кылырының дугайында

Тыва Республиканың Чазаа бо Хоойлуга дүүштүр бодунуң нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын эде кылыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. Ооржак.

Кызыл хоорай
№1875 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

«Өөредилге дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер киирер дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

1 чүүл

1995 чылдың июнь 23-те № 336 «Өөредилге дугайында» («Тувинская правда», 1995 чылдың август 10; 1998 чылдың январь 10; 2001 чылдың март 27; 2005 чылдың апрель 9; 2006 чылдың март 2) Тыва Республиканың Хоойлузунга дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 16 чүүлде:

а) 3 пунктузун дараазында эдилге-биле бижиир:

«3. Хамаатыларны ортумак профессионал эртем чедип алыры-биле күрүнеиң өөредилге албан черлеринге, дээди профессионал болгаш дээди өөредилге черинге өөренген соонда профессионал эртем чедип алыры-биле күрүне база муниципалдыг өөредилге албан черлеринге хүлээп алырын хамаатыларның билдириишкиннериниң талазы-биле конкурска үндезилеп чорудар. Конкурстуң негелделери өөредилгеге хамаатыларның эргелерин сагыырын магадылаар болгаш чогуур деңнелдиң өөредилге программаларын шиңгээдип алырынга элээн салым-чаяанныг болгаш белеткелдиг хамаатыларны киирип алырын хандырар ужурлуг.»;

б) 4 пунктузунда:

бирги болгаш бешки абзацта «ортумак профессионал болгаш» деп сөстерни «ортумак профессионал өөредилгениң болгаш күрүнеиң база муниципалдыг өөредилге албан черлериниң» деп сөстер-биле солуур;

алдыгы абзацта «ортумак болгаш» деп сөстерни «ортумак профессионал өөредилгениң болгаш күрүнеиң база муниципалдыг өөредилге албан черлериниң» деп сөстер-биле солуур; «Тыва Республиканың эргелелинде турар» деп сөстерни «азы муниципалдыг тургузугларның» деп сөстер-биле немээр;

2) 19 чүүлде:

а) 5 пунктузун дараазында эдилге-биле бижиир:

«5. Ада-иелерниң (хоойлу езугаар төлээлерниң), назы четпестер херектериниң болгаш оларның эргелерин камгалаар талазы-биле комиссияның база өөредилге эргелеп башкарар тус чер органының чөпшээрели-биле он беш хар назы четкен, өөренип турар уруглар кол ниити билиг чедип алгыже чедир ниити өөредилге албан черин каап болур.

Назы четпээннер херектериниң болгаш оларның эргелерин камгалаар талазы-биле комиссия кол ниити билиг чедип алгыже чедир ниити өөредилге албан черин каапкан назы четпээннерниң ада-иелери-биле (хоойлу езугаар төлээлери) база тус чер бот-башкарылга органы-биле кады бир ай хуусаада ол назы четпээнни ажылга хаара тудар болгаш (азы) өөредилгениң өске хевири-биле кол ниити билигниң өөредилге программаларын шиңгээдирин уламчылаарын хандырып турар хемчегларни хүлээп алыр.»;

б) 6 пунктузун дараазында эдилге-биле бижиир:

«6. Өөредилге албан черин эргелеп башкарар органның шиитпири-биле өөредилге албан черииң уставын чаңгыс эвес удаа үрээни дээш 15 хар назы четкен өөреникчини ол өөредилге албан черинден үндүрерин чөпшээреп болур.

Бир эвес кижизидилге хевирлиг хемчеглер түңнел бербээн болгаш моон соңгаар өөредилге албан черинге өөреникчиниң турары өске-даа өөреникчилерге багай салдар чедирер, оларның эргелерин болгаш өөредилге албан черииң ажылдакчыларының эргелерин, а ол ышкаш өөредилге албан черииң таптыг ажылдаар эргезин үреп турар болза, өөредилге албан черинден өөренип турар кижини үндүрерин хүлээп алыр.

Кол ниити билиг чедип албаан өөреникчини үндүрериниң дугайында шиитпирни ооң ада-иезиниң (хоойлу езугаар төлээлериниң) санал-оналын өөренип көрбүшаан база назы четпээннер херектериниң болгаш оларның эргелерин камгалаар талазы-биле комиссия-биле дугуржулга езугаар хүлээп алыр. Өскүс уругларны болгаш ада-иезиниң хайгааралы чок арткан уругларны үндүрериниң дугайында шиитпирни назы четпээннер херектериниң болгаш оларның эргелерин камгалаар орган-биле болгаш азырал болгаш ажаал-тежээлде органы-биле дугуржулга езугаар хүлээп алыр.

Өөредилге албан чери өөреникчини өөредилге албан черинден үндүрериниң дугайында ооң ада-иезинге (хоойлу езугаар төлээлеринге) болгаш тус чер бот-башкарылга органынга саадатпайн дыңнадыр хүлээлгелиг.

Назы четпээннер херектериниң болгаш оларның эргелерин камгалаар талазы-биле комиссия тус чер бот-башкарылга органы-биле болгаш өөредилге албан черинден үндүрткен назы четпээннерниң ада-иелери-биле кады (хоойлу езугаар төлээлер) бир ай хуусаа иштинде ол назы четпээн кижини ажылга хаара тудар болгаш (азы) ооң өске өөредилге албан черинге өөредилгезин уламчылаарын хандырарының хемчеглерин хүлээп алыр.»;

3) дараазында уткалыг 23^1 болгаш 23^2 чүүллер-биле немээр:

«23^1 чүүл. Дээди болгаш дээди өөредилге черин дооскан соонда профессионал эртем талазы-биле хамаарылгаларның хоойлу-дүрүм таарыштырылгазы

Дээди болгаш дээди өөредилге черин дооскан соонда профессионал эртем талазы-биле хамаарылгаларның хоойлу-дүрүм таарыштырылгазын «Дээди болгаш дээди өөредилге черин дооскан соонда профессионал эртем дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, өске-даа хоойлулар-биле болгаш Россия Федерациязының өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле, а ол ышкаш Тыва Республиканың хоойлулары-биле база нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле, муниципалдыг хоойлу-дүрүм актылары-биле боттандырар.

23^2 чүүл. Дээди өөредилге черлерин тургузарының болгаш эде организастаарының, оларның ажыл-чорудулгазынга чөпшээрел бээриниң база аттестация эрттиреринiң чуруму

Тыва Республиканың эргелелинде турар күрүнеиң дээди өөредилге черлерин Тыва Республиканың Чазаа тургузар, эде организастаар болгаш дүжүрер.

2004 чылдың декабрь 31-де байдал-биле Тыва Республиканың эргелелинде турар дээди өөредилге черлерин эргелеп башкарарын, эде организастаарын база дүжүрерин Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары боттандырар эргелиг. Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары ындыг эде организастаашкынны болгаш дүжүрерин боттандырарда, өөредилге талазы-биле күрүне политиказын ажылдап кылыр болгаш нормативтиг хоойлу-дүрүм таарыштырылгазын боттандырар талазы-биле хүлээлгелиг күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органы-биле дугуржур ужурлуг.

Муниципалдыг дээди өөредилге черлерин тургузарын, эде организастаарын болгаш дүжүрерин хоорайлар округтарының тус чер бот-башкарылга органнары муниципалдыг эрге-хоойлу актылары-биле доктааткан чурум езугаар хоойлужудулгага дүүштүр боттандырар.

Күрүнении эвес дээди өөредилге черлерин тургузукчу (тургузукчулар) Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле доктааттынган чурум езугаар тургузар.

Дээди өөредилге черинге аттестация эрттирерин күрүнеиң аттестация хүлээп алыр албаны дээди өөредилге черииң билдириишкинин азы өөредилгени эргелеп башкарар федералдыг күрүне органының азы эргелелинде дээди өөредилге чери турар күүсекчи эрге-чагырга органнарының азы хоорай округтарының күүсекчи-башкарыкчы органнарының эгелекчи саналын барымдаалап боттандырар.»

4) 26 чүүлге дараазында уткалыг 8 пунктуну немээр:

«8. Күрүнеден аккредитациялыг күрүне болгаш муниципалдыг өөредилге албан черлериниң өөредилге деңнелиниң болгаш (азы) мергежилиниң дугайында күрүнеден хевирлеттинген документилер бланкалары-биле хандырарын организастаарын Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары боттандырар.»;

5) 27 чүүлдүң 2 пунктузун дараазында эдилге-биле бижиир:

«2. Өөредилге талазы-биле Тыва Республиканың Чазааның бүрүн эргелеринге дараазында чүүлдер хамааржыр:

- өөредилге талазы-биле Россия Федерациязының политиказынга удурланышкак болбайн турар өөредилге талазы-биле политиканы тодарадыры болгаш боттандырары;

- өөредилге талазы-биле федералдыг хоойлужудулгага дүүштүр Тыва Республиканың өөредилге албан черлерин тургузарының, эде организастаарының, дүжүрериниң чурумун болгаш акшаландырыышкынының нормативтерин доктаадып тургузары;

- национал социал-экономиктиг, экологтуг, культурлуг, демографтыг болгаш өске-даа онзагай чүүлдерни барымдаалааны-биле өөредилгени хөгжүдериниң республика программаларын ажылдап кылыр болгаш боттандырары;

- өөредилгени башкарар болгаш оларны удуртур күрүне органнарын тургузары, ол органнарның (өөредилгени башкарар федералдыг органнар-биле дугуржулга езугаар) удуртукчуларын томуйлаары;

- ниити өөредилге албан черлеринге чиик болгаш халас школа назы четпээн, эге ниити, кол ниити, ортумак (долу) ниити өөредилгени, а ол ышкаш немелде өөредилгени чедип алыры-биле хамаатыларның эргелериниң күрүне магадылалдарын тус чер бюджеттеринге ниити өөредилге албан черлериниң ажылдакчыларының шалың төлевиринге чарыгдалдарны, өөредилге пособиелеринге, өөредилгениң техниктиг дериг-херекселдеринге чарыгдалдарны, (тус чер бюджеттеринден боттандырып турар бажың-балгат тударынга болгаш коммунал хандырылгаларынга чарыгдалдардан аңгыда) Тыва Республиканың хоойлулары-биле доктааттынган нормативтер-биле дүүштүр чарыгдал материалдарын болгаш ажыл-агый хереглелдерин акшаландырар кеззэнге кол ниити билиг программаларын боттандырары-биле эргежок чугула хемчээлге субвенциялар бээриниң аргазы-биле хандырары;

- кол ниити билиг программаларының талазы-биле тускай (коррекциялыг) өөредилге албан черлеринде өөренип турар сайзыралында хажыышкынныг кижизиттирикчилерге, өөредилге албан черлеринде өскүс болгаш ада-иезиниң хайгааралы чок арткан уругларга, ажык болгаш хааглыг хевирлиг тускай өөредилге-кижизидилге албан черлеринге, кадыкшыдылга өөредилге албан черлеринде санаторий хевирлиг үр үеде эмнээшкин хереглеп турар уругларга, Тыва Республиканың хоойлулары-биле доктааттынган нормативтерге дүүштүр (даңзызын Россия Федерациязының Чазаа-биле бадылаан федералдыг өөредилге албан черлеринге ап турар өөредилгеден аңгыда) психологтуг болгаш педагогтуг база эмчиниң болгаш социал байдалдың дузазын хереглеп турар уругларга өөредилге албан черлеринге чиик болгаш халас школа назыны четпээн, эге ниити, кол ниити, ортумак (долу) ниити өөредилгени бээрин организастаары;

- уругларга Тыва Республиканың өөредилге албан черлеринге немелде профессионал өөредилгени, а ол ышкаш республика ужур-дузалыг албан черлеринге немелде өөредилгени бээрин организастаары;

- Тыва Республиканың өөредилге албан черлерин тургузары, эде организастаары база дүжүрери (дээди өөредилге черлерин тургузарындан аңгыда), а ол ышкаш өөредилге албан черлеринге (лицензия бээри, аттестация болгаш күрүне аккредитацитязын бээрин Россия Федерациязының баш билип харыылаар айтырыынга хамаарыштырып турар өөредилге албан черлеринден аңгыда) чөпшээрел бижик бээри, аттестация эрттирери болгаш күрүне аккредитациязын бээри;

- күрүнеиң өөредилге майыктарының девискээр (национал-девискээр) кезектерин туругузары;

- өөредилгеге чарыгдалдар кеззэнге Тыва Республиканың бюджедин тургузары;

- Тыва Республиканың эргелелинде турар өөредилге албан черлеринге федералдыг негелделерге дүүштүр өөредилге албан черлеринде өөренип турарларның, кижизиттирикчилерниң кадыкшылын камгалаарының, тудуг нормаларының болгаш дүрүмнериниң, санитарлыг нормаларның кеззэнге тус чер байдалдарын өөренип көрбүшаан, өөредилге чорудуунуң дериттингенин болгаш өөренир черлерниң дериг-херекселдерин немелде тургузары;

- өөредилге албан черлерин медээ-биле хандырары, өөредилге литератураларын үнүрерин организастаары;

- педагогтуг ажылдакчыларны белеткээрин, эде белеткээрин, мергежилин бедидерин организастаары;

- Тыва Республиканың өөредилге албан черлериниң болгаш муниципалдыг тургузугларның албан черлериниң башкы ажылдакчыларының база Тыва Республиканың болгаш муниципалдыг тургузугларның өөредилге эргелеп башкарар органнарының ажылдакчыларының аттестациязын эрттирери;

- өнчү хевириндеи хамаарылга чокка өөредилге албан черлериниң орнунга (федералдыг өөредилге албан черлеринден болгаш дээди өөредилге черлеринден аңгыда), а ол ышкаш өөредилге эргелеп башкарар муниципалдыг органнарның ажыл-чорудулгазының орнунга

өөредилге адырында хайгааралды болгаш контрольду боттандырар болгаш күрүнеиң өөредилге стандарттарын күүседир эрге;

- бодунуң баш билип харыылаар айтырыының иштинге нормативтиг документилерни үндүрери.»;

6) 31 чүүлге дараазында уткалыг 2 пунктуну немээр:

«2. Хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнары муниципалдыг дээди өөредилге черлерин тургузар, эде организастаар болгаш дүжүрер эргелиг.»;

7) 32 чүүлдүң 4 пунктузун күш чок деп санаар;

8) 33 чүүлдүң 24 пунктузунуң бирги абзазын дараазында эдилге-биле бижиир:

«Өөредилге албан черлериниң филиалдары (салбырлары) өөредилге талазы-биле өөредилге албан черлеринге федералдыг хоойлужудулга-биле доктааттынган ниити чурум езугаар лицензияны алыр, аттестацияны эртер болгаш күрүне аккредитациязын эртер.»;

9) 40 чүүлде:

а) 6 пунктузунда «ортумак профессионал болгаш» деп сөстерни «ортумак профессионал өөредилгениң болгаш күрүне база муниципалдыг өөредилге албан черлериниң» деп сөстер-биле солуур;

б) 7 пунктузунда «ортумак профессионал болгаш» деп сөстерни «ортумак профессионал өөредилгениң болгаш күрүне база муниципалдыг өөредилге албан черлериниң» деп сөстер-биле солуур;

10) 49 чүүлде:

а) 9 пунктузунга дараазында уткалыг 4 абзацты немээр:

«Тыва Республиканың Хоойлулары-биле Тыва Республиканың бюджединиң акша-хөреңгизинден (федералдыг бюджеттен субвенциялардан аңгыда) акшаландырып турар дээди өөредилге черлериниң студентилеринге социал деткимчениң хемчеглерин доктаадып болур,»;

б) 17 пунктузун дараазында эдилге-биле бижиир:

«17. Өөренип тураралар, кижизиттирикчилер чогуур деңнелдиң өөредилге программазын боттандырып турар өске өөредилге албан черинче ол өөредилге черииң чөпшээрели-биле болгаш аттестацияны чедиишкинниг эртип алганда шилчиттирип болур эргелиг.»;

в) 18 пунктузунда:

«өөредилге албан черииң» деп сөстерни «ниити өөредилге албан черииң азы эге профессионал өөредилгениң өөредилге албан черииң» деп сөстер-биле солуур»;

дараазында уткалыг абзацты немээр:

«Ортумак профессионал өөредилгениң күрүнеиң хамааты өөредилге албан черииң, дээди профессионал өөредилгениң күрүне азы муниципалдыг хамааты өөредилге албан черииң ажыл-чорудулгазын соксаткан таварылгада, студентилер өске өөредилге албан черлеринче шилчиттирер.»;

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай № 1879 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

Тыва Республикада чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

Бо Хоойлу Россия Федерациязында чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының айтырыгларын таарыштырар Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр Тыва Республикада чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче көргүзер талазы-биле эрге-хоойлулуг, экономиктиг болгаш организастыг хемчеглерни, а ол ышкаш Россия Федерациязының субъектилеринге Россия Федерациязының дамчытканы бүрүн эргелерниң хемчээли-биле күш-ажылга эргени боттандырар талазы-биле күрүнеиң магадылалдарын тодарадыр.

Бо Хоойлу Тыва Республиканың девискээринде доктаамал чурттап турар кижилерге хамааржыр. Тыва Республиканың девискээринде доктаамал чурттап турарларга:

- Тыва Республиканың девискээринде 6 болгаш оондаа хөй айлар дургузунда чурттап турар кижилерни;
- Тыва Республикага доктаамал чурттаары-биле Россия Федерациязының өске субъектилеринден, мурнундагы эвилелдешкен республикалардан болгаш Хамаарышпас Күрүнелер Демнежилгезиниң девискээрлеринден дашкаартан келген ада-чуртчуларны;
- курлавырже болгаш халажылгаже үнген шериг албанныгларны хамаарыштырар.

1 эге. Ниити чүүлдер

1 чүүл. Кол билиишкиннер

Бо Хоойлуда ажыглап турар кол билиишкиннер болгаш терминнер Россия Федерациязының чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының айтырыгларының талазы-биле хоойлужудулгазында доктааткан кол билиишкиннерге дүгжүп турар.

2 чүүл. Хамаатыларны ажыл чоктар деп хүлээп көөрүнүң чуруму болгаш негелделери

1. Ажыл чоктар деп Россия Федерациязының чурттакчы чонунуң ажыл-биле хандырылгазының айтырыгларын таарыштырар Россия Федерациязының хоойлужудулгазында доктааткан чурумга болгаш негелделерге дүгжүр күш-ажыл кылып шыдаар хамаатыларны хүлээп көөр.

Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар ажыл чок хамаатыларның бүрүткелин Россия Федерациязының Чазааның доктаадыры чурум езугаар чорудар.

2. Тааржыр ажылды тып алыр сорулга-биле бүрүткеттинген хамаатыны ажыл чок деп санаарының дугайында шиитпирни Россия Федерациязының күштүг бооп турар хоойлужудулгазынга дүүштүр хулээп алыр.

3 чүүл. Чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында Тыва Республиканың хоойлужудулгазы

1. Чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының талазы-биле хамаарылгаларны Россия Федерациязының Конституциязын, Тыва Республиканың Конституциязын, «Россия Федерациязында чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында» Россия Федерациязының Хоойлузун, Россия Федерациязының күш-ажыл дугайында хоойлужудулгазын болгаш оларга дүүштүр үндүрүп турар хоойлужудулга актыларын, а ол ышкаш чурттакчы чоннуң социал камгалалы онза негеттинип турар тус-тус бөлүктеринге хамаарыштыр күрүне политиказын тодарадып турар тускай хоойлужудулга актыларын, бо Хоойлу езугаар таарыштырар.

2. Чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында хоойлужудулга, бир эвес оон өске чүүл Тыва Республиканың хоойлужудулга актыларындан, Россия Федерациязының хоойлужудулгазындан үнмейн турар болза азы Россия Федерациязының делегей (республикалар аразында) керээлеринде көрдүнмээн болза, республиканың девискээринде доктаамал чурттап турар даштыкы хамаатыларга болгаш хамааты эргези чоктарга база хамааржыр.

4 чүүл. Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының Тыва Республикада чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче көргүзер талазы-биле Россия Федерациязының чамдык бүрүн эргелерин боттандырары

Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче көргүзер бүрүн эргелеринге:

1) чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының талазы-биле күрүне магадылалдарын хандырарынга;

доктааткан үлүглерниң хемчээлинге инвалидтерни ажылга хүлээп алырынга;

инвалидтерни ажыл чоктар кылдыр бүрүткээринге контрольду боттандырары;

2) хамаатыларга тааржыр ажылды дилеп тып алырынга деткимче көргүзер сорулга-биле оларны база ажыл чок хамаатыларны бүрүткээри;

3) чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында хоойлужудулгага дүүштүр дараазында күрүне ачы-дузазын чедирери:

хамаатыларга тааржыр ажылды дилээринге, а ажыл берикчилеринге эргежок чугула ажылдакчыларны шилип алырынга;

күш-ажыл рыногунда байдал дугайында медээлерни дыңнадыры;

ажыл-чорудулганың адырын (профессия) шилип алыр сорулга-биле хамаатыларның профессионал үг-шиин, күш-ажылга тургустунулгазын, профессионал өөредилгезин организастаары;

ажыл чок хамаатыларга психологтуг деткимче, оларның профессионал белеткели, эде өөредилгези болгаш мергежилин бедидери;

доктааткан чурум езугаар ажыл чок деп хүлээп көрдүнген хамаатыларга социал төлелгелерни төлээри;

төлевирлиг хөй-ниити ажылдарын чорударын организастаары;

14 хардан 18 харга чедир назы четпээн хамаатыларның өөредилгеден дашкаар үеде, ажыл тып алырынга бергедээшкиннерге таваржып турар ажыл чок хамаатыларга, эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң өөредилге албан черлериниң доозукчуларының аразындан 18 хардан 20 хар чедир бир дугаар ажыл дилеп турар ажыл чок хамаатыларга түр үеде ажылга тургустунарын организастаары;

ажыл чок хамаатыларның күш-ажыл рыногунга социал таарыштырылгазы;

чурттакчы чоннуң ажыл-биле боттарын боттары хандыртынарынга деткимче көргүзери;

Россия Федерациязында даштыкы хамаатыларның эрге-хоойлу байдалының дугайында хоойлужудулгага дүүштүр даштыкы ажылдакчыларны хаара тударының болгаш ажыглаарының дугайында ажыл берикчилеринге түңнелдерни бээри;

хамаатыларга көдээ черлерге ажылдаары-биле көжеринге деткимче көргүзери;

4) чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында хоойлужудулганың хажыдыышкыннарын хынаары, оларны эдер дугайында албан күүседир даалга-бижиктерни бээри, ук хоойлужудулганы хажыткан кижилерге Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр харыысалга онаары;

5) чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында хоойлужудулганың илереттинген хажыдылгаларының байдалдарын база чылдагааннарын чайладыр болгаш хамаатыларның хажыттынган эргелерин катап тыпсыр талазы-биле хемчеглерни хүлээп алыры;

6) чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында хоойлужудулганың ажыглалының практиказын түңнээри база ону хажытканының чылдагааннарын сайгарып көөрү, а ол ышкаш ук хоойлужудулганы сайзыраңгайжыдарының талазы-биле чогуур саналдарны белеткээри;

7) чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга салдар чедирер талазы-биле хемчеглер көрдүнүп турар, ооң иштинде ажылдан үндүртүрүнүң кырында хамаатыларның, социал камгалалы чугула негеттинип болгаш ажыл тып алырынга бергедээшкиннерге таваржып турар хамаатыларның ажылга тургустунарынга деткимче көргүзер программаларны киириштир, девискээр программалырын боттандырары.

5 чүүл. Тус чер бот-башкарылга органнарының чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче киржилгези

Тус чер бот-башкарылга органнары ажыл тып алырынга бергедээшкиннерге таваржып турар хамаатыларга хөй-ниити ажылдарын, а ол ышкаш 14-тен 18 хар чедир назы четпээн хамаатыларның түр болгаш сезоннуг ажылдарга киржилгезин организастаар болгаш акшаландырар эргелиг.

2 эге. Хамаатыларның ажыл-биле хандырылга талазы-биле эргелери

6 чүүл. Хамаатыларны ажылга хаара тудар албанның органнарындан консультация алырынга, профессионал шилилгеге, психологтуг деткимче алырынга, профессионал белеткелге, эде өөредилгеге болгаш мергежил бедидеринге, медээлер алырынга хамаатыларның эргези

1. Хамаатылар ажыл-чорудулга адырын (профессия) шилиир, ажылга тургустунуп алыр, профессионал өөредилге чедип алыр сорулга-биле ажылга хаара тудар албанның органнарындан төлевир чок консультация, профессионал шилилге-биле холбашкан төлевир чок медээлер болгаш ачы-дуза алыр эргелиг.

2. Ажыл чок хамаатылар ол ышкаш чурттакчы чонну ажылга хаара тударынга төлээлеткен органының чорутканы-биле төлевир чок психологтуг, профессионал белеткелге, эде өөредиринге база мергежил бедидеринге ачы-дуза алыр эргелиг.

3 эге. Ажыл-биле хандырылга талазы-биле магадылалдар

7 чүүл. Хамаатыларның күш-ажылга эргезин боттандырарынга магадылалдар

1. Тыва Республиканың девискээринде чурттап турар хамаатыларга:

ажыл-биле хандыртынарының, ооң иштинде янзы-бүрү режимниг күш-ажылга ажылдаарының хевирин шилип алырының хостуун;

ажыл чок чоруктан камгалалды;

чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен органының киржилгези-биле тааржыр ажылды шилип алырынга болгаш ажылга кирип алырынга төлевир чокка деткимчени;

күш-ажыл рыногунда байдал дугайында медээ-биле хандырылганы бээр.

2. Ажыл чок хамаатылар:

социал деткимче;

чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен органы профессионал өөредилгеже чорудуп турда, төлевир чок эмчи шинчидилгези;

чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен органның сүмелээнин езугаар өске черде ажылче чорутканы-биле холбаштыр материалдыг чарыгдалдарны күштүг бооп турар хоойлужудулгага дүүштүр эгидери;

хамаатыларның назы-хар болгаш өске-даа онзагай байдалдарын барымдаалап организастап турар төлевирлиг хөй-ниити ажылдарынга киржириниң кыска хуусаалыг керээлерин чарарының аргазы-биле хандыртынар.

8 чүүл. Чурттакчы чоннуң чамдык категорияларынга ажылга хаара туттунарының немелде магадылалдары

1. Чурттакчы чонну ажылга хаара тударының талазы-биле төлээлеткен орган ажыл тыварынга деткимче көргүзер талазы-биле нормативтиг эрге-хоойлу актыларын ажылдап кылыр болгаш белеткээр,

ажыл дилеп тыварынга бергедээшкинге таваржып турар хамаатыларга ажылга хаара тударынга деткимче көргүзериниң нормативтиг эрге-хоойлу актыларын ажылдап кылырының болгаш боттандырарының, немелде ажылдаар черлерни (инвалидтерниң ажылдаарынга көрдүнген организацияларны кииришти) тургузарының, инвалидтерни ажылга хүлээп алырының квоталарын доктаадырының аргазы-биле, а ол ышкаш тускай программалар-биле өөредириниң база өске-даа хемчеглерниң күсели-биле немелде магадылалдарны хандырар.

2. Инвалидтерни ажылга хүлээп алырының квоталарын Тыва Республиканың «Социал камгалалга онза чугула хереглелдиг хамаатыларга ажылдаар черлерни үлүглээриниң дугайында» Хоойлузу-биле федералдыг хоойлужудулганың доктааткан хемчээлдеринге доктаадыр.

4 эге. Чурттакчы чонну ажылга хаара тударын таарыштырары болгаш организастаары

9 чүүл. Чурттакчы чоннуң ажылга хаара туттунарының дугайында мониторингиниң көргүзүглерин хевирлеп тургузары

Россия Федерациязының хоойлужудулга актылары-биле доктааткан чурум езугаар чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен орган күрүне

статистиказының органнары-биле, үндүрүг органнары-биле, миграция албанының органнары-биле болгаш күрүнеиң өске-даа сонуургалдыг органнары-биле кайы-даа таланың ажыл-албанын күүседиринге эргежок чугула отчеттуг документацияларны болгаш медээлерни төлевир чок үндезинге солчур.

10 үүл. Чурттакчы чонну ажылга хаара тударының республика программалары

Бо Хоойлуга дүүштүр чурттакчы чоннуң ажылга хаара туттунарынга деткимче көргүзер хемчеглерни көрүп турар чурттакчы чонну ажылга хаара тударының республика программаларын чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен орган ажылдап кылыр болгаш оларны Тыва Республиканың «Республиканың тускай сорулгалыг программаларының дугайында» Хоойлузу-биле көрдүнген чурум езугаар бадылаар.

11 үүл. Тыва Республикада чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче көргүзер харылзаш-тырылга комитеттери

Республика болгаш девискээрлер деңнелдеринге чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының политиказын тодарадыр болгаш боттандырар талазы-биле дугуржуп дүүштүрген шиитпирлерни ажылдап кылыр сорулга-биле республика деңнелинге социал эштежилге иштинге Тыва Республиканың Чазаа чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче көргүзер харылзаштырылга комитедин тургузар.

Комитеттиң ажылының организациязын болгаш чурумун комитетте бар талалар тодарадыр болгаш бадылаар.

12 үүл. Профессионал эвилелдерниң болгаш ажылдакчыларның өске-даа төлээлекчи органнарының чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга киржилгези

1. Профессионал эвилелдер болгаш ажылдакчыларның өске-даа төлээлекчи органнары чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазынга деткимче көргүзериниң күрүне политиказын ажылдап кылырынга киржир эргелиг.

2. Профессионал эвилелдер болгаш ажылдакчыларның өске-даа төлээлелге органнары Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр ажылга хаара тударын организастаарының, ажылга (албанга) хүлээп алырының, үндүрериниң, чиигелделерни болгаш эгидилгелерни тып-сырының айтырыгларынга ажылдакчыларның социал мага-дылалдарын хандырарынга деткимче көргүзер эргелиг.

3. Ажылдакчыларны массалыы-биле үндүрерин күш-ажыл хоойлужудулгазында доктааткан чурум езугаар соңгулдалыг профэвилел органынга баш удур (үш айдан эвээш эвес хуусаада) бижимел хевирге дыңнаткан таварылгада, үгле ынчан боттандырып болур.

4. Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга орган-нары, ажыл берикчилери профессионал эвилелдерниң, ажылдакчыларның өске-даа төлээлелге органнарының саналын езугаар чурттакчы чонну ажылга хаара тударының айтырыгларының талазы-биле боттарының аразында консультацияларны эрттирер.

Консультацияларның түңнелдери езугаар чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының айтырыгларының талазы-биле дугуржулгаларны чарып болур.

5. Профессионал эвилелдер, ажылдакчыларның өске-даа төлээлелге органнары коллективтиг керээлерге ажылга хаара тударының хандырылгазының тодаргай хемчеглерин киирерин ажыл берикчилеринден негээр эргелиг.

6. Ажылдакчыларны массалыы-биле үндүрерингe холбаштыр соңгулдалыг профэвилел органнарының, ажылдакчыларның өске-даа төлээлекчи органнарының эрге-чагырганың чогуур органнарынга, ажыл берикчилеринге киирген саналдарын Россия Федерациязының хоойлу-жудулгазында доктааткан чурум езугаар сайгарып көөр.

13 үүл. Чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылга-зының сан-хөө хандырылгазы

1. Бо Хоойлунуң 4 үүлү-биле көрдүнген бүрүн эргелерни боттандырарынга акша-хөреңгилерни дараазында хевирлерден киирип болур:

Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр федералдыг бюджеттиң субвенцияларындан;

Тыва Республиканың республика бюджединиң акша-хөреңгилеринден;

Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларының бюджединиң акша-хөреңгилеринден;

Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларының чурттакчылыг черлериниң бюджединиң акша-хөреңгилеринден;

спонсор болгаш ачы-буян акша-хөреңгилеринден.

2. Бо Хоойлунуң 4 үүлүнге дүүштүр дамчыткан бүрүн эргелерни боттандырарынга Тыва Республиканың республика бюджединге субвенция хевирге кирер акша-хөреңгилерниң хемчээлин Тыва Республиканың девискээ-ринде чурттап турар чоннуң санын барымдаалап, Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле болгаш Россия Федерациязының Чазааның бадылааны нормативтиг ча-рыгдалдарны санаарының методиказы езугаар тодарадыр.

14 үүл. Ажыл чок хамаатыларның профессионал белеткели, эде өөредилгези болгаш мергежилин бедидери

1. Ажыл чок хамаатыларның профессионал белетке-лин, эде өөредилгезин болгаш мергежилин бедидерин чурт-такчы чонну ажылга хаара тударының талазы-биле орган-ның чорукаы-биле боттандырып болур, бир эвес:

хамааты профессия (мергежил) чок болза;

бир эвес хамаатыда эргежок чугула профессионал мергежил чок бооп турарының хараазы-биле аңаа тааржыр ажыл тывылбас таварылгада;

хамаатының профессионал чаңчылдарынга дүгжүп турар ажыл чогунуң хараазы-биле профессиязын (мергежилин, ажылының хевирин) өскертири негеттинип турар болза;

хамааты мурнундагы профессиязының (мергежилиниң) аайы-биле ажылды күүседир арга-шинээзин чидирген таварылгада.

2. Ажыл чок хамаатыларның профессионал белетке-лин, эде өөредилгезин, мергежилин бедидерин профес-сионал болгаш немелде өөредилгениң өөредилге албан чер-леринге азы өске-даа өөредилге албан черлеринге, ор-ганизацияларның өөредилге кезектеринге азы өске-даа өөредилге албан черлеринге ажылга хаара тудар албан-ның органнарының чарар керээлеринге дүүштүр бот-тандырар.

3. Ажыл чок инвалидтер, ажыл чок үези алды айдан ашкан ажыл чок хамаатылар, шериг албанындан халашкан хамаатылар, шериг албанныгларның болгаш шеригден халашканнарның кадайлары (ашактары), ниити билигниң өөредилге албан черлериниң доозукчулары, а ол ышкаш бир дугаар ажыл дилеп турар (ооң мурнунда ажылдап чорбаан) болгаш ооң кадында профессиязы (мергежили) чок хамаатылар профессионал белеткелди, эде өөредил-гени болгаш мергежил бедидерин мурнады эрттирерингe артык эргелиг.

4. Тыва Республиканың Чазааның чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен органының чагыын езугаар өөредилге талазы-биле төлээлеткен орган доозукчуларның профессионал-квалификация хуваалдазының, ажылга тургузар ужурлуг доозукчуларның санының дугайында база өөредилге ачы-дузазының рыногунуң дугайында медээлерни бээр.

15 үүл. Хөй-ниити ажылдарын организастаары

1. Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга дүүштүр чурттакчы чонну ажылга хаара тударының талазы-биле төлээлеткен орган чурттакчы чоннуң түр үеде ажыл-биле хандырылгазын боттандырар сорулга-биле төлевирлиг хөй-ниити ажылдарын эрттирерин организастаар.

16 үүл. Чурттакчы чонну ажылга хаара тударының талазы-биле төлээлеткен орган

Чурттакчы чонну ажылга хаара тударының күрүне политиказын боттандырарынга болгаш хамаатыларга чогуур магадылалдарны хандырарынга Тыва Респуб-ликаның Чазааның тургузуунга чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен органны тургузар.

Чурттакчы чонну ажылга хаара тудар талазы-биле төлээлеткен органының ажылын организастаарын болгаш ооң чурумун Тыва Республиканың Чазааның бадылаары Дүрүм-биле тодарадыр.

5 эге. Бо Хоойлунуң күүселдезинге контроль болгаш ону хажытканы дээш харыысалга

17 үүл. Бо Хоойлунуң күүселдезинге контрольду боттандырар органнар

Россия Федерациязының субъектилеринге Россия Федерациязының дамчытканы бүрүн эргелерниң иштинде доктааткан социал магадылалдарны сагывышаан, чурттакчы чоннуң ажыл-биле хандырылгазының дугайында хоойлужудулганы боттандырарынга контрольду Тыва Республиканың чогуур күрүне органнары, профессионал эвилелдер болгаш Тыва Республиканың девискээринде өске-даа хөй-ниити организациялары боттандырар.

18 үүл. Бо Хоойлуну хажытканы дээш харыысалга

Бо Хоойлуну хажытканынга буруулуг кижилер Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлу-жудулгазынга дүүштүр административтиг харыысалгага онаажыр.

19 үүл. Бо Хоойлунуң күштүг бооп кирери

Бо Хоойлу 2007 чылдың январь 1-ден эгелеп күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай №1887 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

Тыва Республикада «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырының чурумунуң болгаш негелделериниң дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де үүлдүг деп көрген

Бо Хоойлу Тыва Республикада «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырының чаңгыс аай чурумун болгаш негелделерин тодарадыр.

1 үүл. «Күш-ажылдың хоочуну» деп ат

«Күш-ажылдың хоочуну» атты ак сеткилдиг күш-ажылдың ачы-хавыяазын болгаш элээн үр үе иштинде үргүлчүлээшкинниин барымдаалап тургаш, дараазында кижилерге тыпсыр:

1) орденнер-биле азы медальдар-биле шаңнаттырган, чок болза СССР, РСФСР азы Россия Федерациязының хүндүлел аттарын алган, бир болза күш-ажылга шылгаралдың албан черииң демдектери-биле шаңнаттырган база кырааны азы хөй чыл ажылдаан дээш пенсия доктаадырынга эргежок чугула күш-ажыл стажтыг кижилерге;

2) күш-ажыл ажыл-чорудулгазын Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде назы четпээн үезинде эгелээн база күш-ажыл стажы эр кижилерге 40 чылдан болгаш херээжен кижилерге 35 чылдан эвээш эвес кижилерге;

3) Тыва Республиканың орденин болгаш медальдарын алган база кырааны азы хөй чыл ажылдаан дээш пенсия доктаадырынга эргежок чугула күш-ажыл стажтыг кижилерге.

2 үүл. Тыва Республикада «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырының чуруму

1. «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырынга кордап турар кижилер билдириишкинни болгаш ону тыпсырынга үндезинниин бадыткап турар документилерин чурттап турар черииң аайы-биле чоннуң социал камгалал органынче киирер.

2. Бо Хоойлунуң 1 үүлүнүң 1 пунктузунда айыткан кижилер бадыткал болуп турар дараазында докумен-тилерни киирер:

орденнер-биле азы медальдар-биле шаңнаттырганын, чок болза СССР, РСФСР азы Россия Федерациязының хүндүлел аттарын алганын, бир болза күш-ажылга шылгаралдың албан черииң демдектери-биле шаңнаттырганын;

кырааны азы хөй чыл ажылдаан дээш пенсия доктаадырынга эргежок чугула күш-ажыл стажын.

3. Бо Хоойлунуң 1 үүлүнүң 2 пунктузунда айыттынган кижилер бадыткал болуп турар дараазында докумен-тилерни киирер:

дайзынның түр када эжелеткен районнарынга ажылдаан үелеринден аңгыда, күш-ажыл ажыл-чорудулгазын 1941 чылдың июнь 22-ден 1945 чылдың май 9-ка чедир үеде назы четпээн үезинде эгелээнин;

күш-ажыл стажы (эр кижилерге 40 чылдан болгаш херээжен кижилерге 35 чылдан эвээш эвес).

Күш-ажыл ажыл-чорудулгазын Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде назы четпээн үезинде эгелээнииң бадыткалы болуп турар документилер дээрге күш-ажыл дептерлери, архив медээлериниң үндезининге күрүне эрге-чагыргазының төлээлеттирген органнарының болгаш организацияларның доктааттынган чурум езугаар берген шынзылгалары болур.

«Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырынга чугула документилерниң боттарын болгаш чоннуң социал камгалал органының шынзыдып бергени оларның хоолгаларын киирип болур.

4. Бо Хоойлунуң 1 үүлүнүң 3 пунктузунда айыттынган кижилер бадыткал кылдыр дараазында документилерни киирер:

Тыва Республиканың орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаңнаттырганын;

кырааны азы хөй чыл ажылдаан дээш пенсия доктаадырынга эргежок чугула күш-ажыл стажын.

5. «Күш-ажылдың хоочуну» атты алырынга кордап турар кижилерниң билдириишкиннерин эргежок чугула документилери-биле катай 10 хонук хуусаада, тус чер бот-башкарылга органнарынга чугаалажып көөр болгаш комиссияның шиитпиринге үндезилээш, Тыва Респуб-ликаның күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органынче чорудар.

6. «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырының, бир болза ол атты тыпсырын чөпшээревезиниң дугайында шиитпирни Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы билдириш-киннiң эргежок чугула документилер-биле катай кирген хүнүнден эгелээш, 15 хонук хуусаада хүлээп алыр.

7. «Күш-ажылдың хоочуну» атты тыпсырын чөпшээре-везиниң дугайында дыңнадыышкынны, чогуур шиитпирни хүлээп алган соонда 5 хонук иштинде Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының төлээлеттирген органы билдириишкин ээзинге база билдириишкин ээзиниң чурттап турар черииң аайы-биле чоннуң социал камгалал органынче чөпшээревезиниң дугайында чылдагаанын база билдириишкин ээзиниң киирген документилериниң капсырылгаларын айытканы-биле чорудар.

8. «Күш-ажылдың хоочуну» атты тывыскан кижиге чурттап турар черииң аайы-биле чоннуң социал камгалал органы доктааттынган чурум езугаар «Күш-ажылдың хоочуну» аттың шынзыдылгазын бээр.

3 үүл. Бо Хоойлунуң дүрүмнерин үрээни дээш харыысалга

Бо Хоойлуну күүсетпезиʼазы болур чогууру-биле эвес күүсеткени дээш Тыва Республиканың күрүне эрге-чагыр-газының төлээлеттирген органнарының болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының албан-дужаалдыг кижилери Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазынга дүүштүр харыысалгалыг болур.

4 үүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп кирери

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай № 1891 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

Тыва Республикада архив херээниң дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

1 эге. Ниити чүүлдер

1 чүүл. Бо хоойлунуң таарыштырып башкарар чүүлдери

Бо Хоойлу 2004 чылдың октябрь 22-де №125-ФХ дугаарлыг «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлуга (моон соңгаар – «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлузу дээр) дүүштүр Тыва Республиканың Архив фондузунуң архив документилерин шыгжап-кадаглаарының, четчелээриниң, бүрүткээриниң болгаш ажыглаарының талазы-биле Россия Федерациязының субъектилериниң эргезинге берген айтырыгларны таарыштырып башкарар, а ол ышкаш Тыва Республикага архив херээн эргелеп башкарарының талазы-биле ажыл-чорудулгаларны таарыштырар.

2 чүүл. Архив херээниң дугайында Тыва Республиканың хоойлужудулгазы

1. Архив херээниң талазы-биле хоойлужудулга Россия Федерациязының Конституциязынга, «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлуга, өске-даа федералдыг хоойлуларга, Тыва Республиканың Конституциязынга үндезилеттинер болгаш бо Хоойлудан, Тыва Республиканың өске-даа хоойлуларындан, а ол ышкаш маңаа дүүштүр Тыва Республиканың хүлээп алганы нормативтиг өске-даа актыларындан тургустунар.

2. Тыва Республиканың архив херээниң дугайында хоойлулары болгаш нормативтиг өске-даа актылары «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлуга чөрүшкек болбас ужурлуг.

«Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлуга чөрүшкек чүүлдер үстүнде актыларга үнүп кээр таварылгада, Федералдыг хоойлунуң нормалары күштүг болур.

3 чүүл. Бо Хоойлуда ажыглаттынып турар кол билиишкиннер

Бо Хоойлуда кол билиишкиннер «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлунуң 3 чүүлүнүң тодарадылгазы-биле ажыглаттынып турар.

4 чүүл. Архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың бүрүн эргелери

Архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың бүрүн эргелеринге кирер чүүлдер болза:

1) Тыва Республиканың девискээринге архив херээниң талазы-биле күрүне политиказын чорудары;

2) архив документилерин болгаш архив фондуларын шыгжап кадагалаары, четчелээри, бүрүткеп даңзылаары болгаш ажыглаары:

а) Тыва Республиканың күрүне архивиниң, Тыва Республиканың музейлериниң болгаш библиотекаларының;

б) Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының;

в) күрүненiң каттышкан бүдүрүлгелериниң, өске-даа күрүне бүдүрүлгелери-биле катай база Тыва Республиканың күрүне албан черлериниң (моон соңгаар — Тыва Республиканың организацияларының дээр);

3) Тыва Республиканың күрүне өнчүзү боол турар архив документилерин Россия Федерациязының, Россия Федерациязының өске-даа субъектилериниң болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның өнчүзү кылдыр дамчыдар дугайында айтырыгларны шиитпирлээри.

2 эге. Тыва Республиканың архив фондузу

5 чүүл. Тыва Республиканың Архив фондузунуң составы

Россия Федерациязының Архив фондузунуң кезээ болур Тыва Республиканың Архив фондузунуң составынче Тыва Республиканың девискээринде турар кайыын, кажан база кандыг арга-биле тургустунганы, эдилекчиниң хевири, өнчүзүнүң хевири болгаш каяа шыгжаттынганы хамаан чокка тургустунган архив документилери, ооң иштинде юридиктиг актылар, эргелеп башкарылга документациялары, эртем-шинчилел, шенелде-конструктор болгаш технологтуг ажылдарның түңнелдери кирип турар документилер, хоорай тудуунуң документациязы, кино-, видео-, үн- болгаш фото-чурук документилери, электроннуг болгаш телеметрика документилери, бижимел чүүлдер, чураан чуруктар, шыйыглар, демдеглелдер, чагаалажылгалар, сактыышкыннар, архив документилериниң үндезин болур эргелиг хоолгалары кирер.

6 чүүл. Тыва Республиканың Архив фондузунуң составынче архив документилерин киирери

1. Архив документилерин Тыва Республиканың Архив фондузунуң составынче документилерниң үнезиниң хыналдазының түңнелин барымдаалап киирер.

2. Тыва Республиканың Архив фондузунуң составынче тодаргай документилерни киириниң дугайында айтырыгларны шиитпирлээрин Тыва Республиканың Чазааның тускай эрге бергени архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органының эксперт-хыналда методиктиг комиссиязы бодунга бердинген эргезинге дүүштүр боттандырар.

3. Документилерниң үнезиниң экспертизазын архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының эрге бергени органы, күрүне, муниципалитет архиви өнчү ээзи азы архив документилериниң ээзи-биле кады боттандырар.

4. Тыва Республиканың өнчүзүнде азы муниципалдыг өнчүде турар кандыг-даа хевирниң эдилекчизинде бүгү документилер документилерниң үнезиниң экспертизазын эртер. Документилерниң үнезиниң экспертизазын доктааткан чурум езугаар эрттиреринге чедир документилерни узуткаары хоруглуг.

7 чүүл. Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнге хамааржыр архив документилери

Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнге:

1) Тыва Республиканың күрүне архивинде, Тыва Республиканың музейлеринде болгаш библиотекаларында (ол архивче, музейже болгаш библиотекаже өнчү эргезин бербейн шыгжаары-биле дамчыткан архив документилеринден аңгыда);

2) Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнарының, Тыва Республиканың организацияларының архив документилери хамааржыр.

8 чүүл. Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнде турар архив документилериниң онзагай эрге-хоойлу талалары

1. Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнде азы муниципалдыг өнчүде турар архив документилерин Россия Федерациязының, Россия Федерациязының өске-даа субъектилериниң болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның өнчүзү кылдыр дамчыдарын Россия Федерациязының хоойлужудулгазынга, Тыва Республиканың хоойлужудулгазынга, муниципалдыг эрге-хоойлу актыларынга дүүштүр боттандырар.

2. Республика организацияларын хуужуткан таварылгада, оларның ажылдап турган үезинде тургустунган архив документилери, ооң иштинде хуу составтың документилери, Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнге артар.

9 чүүл. Тыва Республиканың девискээринде тус черниң бот-башкарылга органнарынга архив херээниң талазы-биле күрүненiң чамдык бүрүн эргелерин тыпсырының дугайында

1. Муниципалдыг тургузугларның боттарының аразында, муниципалдыг тургузуглар биле Тыва Республиканың аразында оларның тургустунарының, каттыжарының, аңгыланырының азы муниципалдыг тургузугларның эрге байдалының өскерлириниң мурнунда тургустунган болгаш муниципалдыг архивтерге шыгжаттынган архив документилерин өнчү кылдыр чарар ажылды Тыва Республиканың хоойлужудулгазы езугаар боттандырар.

2. Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнге хамааржып турар болгаш муниципалдыг тургузугнуң девискээринде турар архив документилерин четчелээр, даңзылаар болгаш ажыглаар күрүненiң чамдык бүрүн эргелерин Тыва Республиканың муниципалдыг район болгаш хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарынга Тыва Республиканың Хоойлузун езугаар ол бүрүн эргелерни боттандырарынга эргежок чугула материал-техниктиг херекселин болгаш саң-хөө акша-хөреңгизин дамчытпышаан, тыпсып болур.

3 эге. Тыва Республикага архив херээн эргелеп-башкарары

10 чүүл. Тыва Республикага архив херээн эргелеп-башкарарын организастаары

1. Тыва Республикага архив херээниң күрүне эргелеп-башкарылгазын Тыва Республиканың Чазаа Тыва Республиканың Чазааның тускай эрге бергени архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органын дамчыштыр боттандырар.

2. Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнге хамааржыр архив документилерин шыгжап кадагалаарын, четчелээрин, даңзылап бүрүткээрин болгаш ажыглаарын организастаарының чаңгыс аай принциптерин хандырар сорулга-биле Тыва Республиканың күрүне органнары, муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының тус черниң бот-башкарылга органнары, организациялар болгаш хамаатылар архив документилери-биле ажылынга Россия Федерациязының хоойлужудулгазын (ооң иштинде Россия Федерациязының Чазааның тускай эрге бергени архив херээниң талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының тургускан дүрүм-саавырларын), Тыва Республиканың хоойлужудулгазын болгаш муниципалдыг эрге-хоойлу актыларын удуртулга болдурар.

11 чүүл. Тыва Республикада архив херээниң саң-хөө болгаш материал-техниктиг хандырылгазы

1. Тыва Республиканың күрүне органнары, тус чер бот-башкарылга органнары, Тыва Республиканың девискээринде юридиктиг эрге чок кылдыр тургустунган сайгарлыкчы ажыл-чорудулганы кылып турар организациялар болгаш хамаатылар архив документилерин четчелээринге, шыгжаарынга, даңзылап бүрүткээринге болгаш ажыглаарынга эргежок чугула саң-хөө, материал-техниктиг болгаш өске-даа байдалдарны хандырар, боттарының тургусканы архивтеринге бажыңнарны болгаш (азы) архив документилерин шыгжап кадагалаарынга болгаш архив ажылдакчыларының ажылдаарынга нормативтиг негелдеге дүгжүп турар оран-саваны бээр хүлээлгелиг.

2. Тыва Республиканың күрүне архиви азы муниципалитет архиви турар бажыңны эде кылыр, өскээр дамчыдар азы бузар дугайында шиитпир хүлээп ап турар Тыва Республиканың күрүне органы, тус чер бот-башкарылга органы, архив документилерин шыгжап кадагалаарынга нормативтиг негелдеге дүгжүп турар бажыңны ол архивке бээр хүлээлгелиг.

3. Тыва Республиканың Күрүне архивиниң акшаландырыышкынын республика бюджединиң акша-хөреңгизинден боттандырар, муниципалдыг архивтерниң акшаландырыышкынын чогуур муниципалдыг тургузугнуң бюджединде көрдүнген акша-хөреңгилерден боттандырар, сайгарлыкчы ажыл-чорудулга кылып турар организацияларның болгаш хамаатыларның архив ажыл-чорудулгазын боттарының акша-хөреңгизинден акшаландырар.

Тыва Республиканың күрүне архиви болгаш муниципалдыг архивтер (тус чер бот-башкарылга органнарының структурлуг салбырларындан аңгыда) орулга киирип болур ажыл-чорудулганы боттандырар эргелиг, чүге дээрге ол чүүл тургузукчу документилеринде көрдүнген, оларны тургускан сорулгаларны чедип алырынга бараан болуп база дүгжүп турар, а ол ышкаш Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле чөпшээрээн өске-даа төлевирлерден боттарының чарыгдалдарын дуглаар.

12 чүүл. Тыва Республикага архив херээниң дугайында хоойлужудулганың сагылгазын контрольдаары

Тыва Республикага архив херээниң дугайында хоойлужудулганың контролюн күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнары, ооң иштинде Россия Федерациязының Чазааның тускай эрге бергени күүсекчи эрге-чагырга органы, Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары, ооң иштинде Тыва Республиканың Чазааның тускай эрге бергени архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырганы органы Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле тодараттынган бодунуң эргезинге дүүштүр боттандырар.

4 эге. Архив документилерин шыгжаары болгаш даңзылап бүрүткээри

13 чүүл. Тыва Республиканың күрүне органнарының, Тыва Республикада тус чер бот-башкарылга органнарының, юридиктиг эргелиг черлер тургуспайн сайгарлыкчы ажыл-чорудулганы кылып турар организациялар болгаш хамаатылар архив документилерин, ооң иштинде хуу состав документилерин, федералдыг хоойлуларның, Россия Федерациязының өске-даа нормативтиг эрге-хоойлу актыларының, а ол ышкаш «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлунуң 6 чүүлүнүң 3 кезээнде болгаш 23 чүүлүнүң 1 кезээнде көрдүнген документилер даңзызында, доктааттынган шыгжаарынга көрдүнген хуусааларының дургузунда камгалалдыын хандырар хүлээлгелиг.

2. Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилерин узуткаары хоруглуг.

3. Онза үнелиг документилерге, ооң иштинде ховар документилерге хамаарыштыр оларны даңзылап бүрүткээриниң, шыгжап кадагалаарының болгаш ажыглаарының тускай чурумун доктаадып тургузар. Ол документилерниң камгаладылга хоолгаларын тургузар.

4. Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилерин онза үнелиг документилер, ооң иштинде ховар документилер деп санаарының чурумун, оларны даңзылап бүрүткээриниң, тургузарының болгаш камгаладылга хоолгаларын шыгжап кадагалаарының чурумун Россия Федерациязының Чазааның тускай төлээлеткени күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органы тодарадыр.

14 чүүл. Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилерин шыгжап кадагалаары

1. Тыва Республиканың Архив фондузунга хамааржыр, Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнче кирип турар документилерни шыгжаар черлер:

1) доктаамал — Тыва Республиканың күрүне архивинге, Тыва Республиканың музейлеринге, библиотекаларынга болгаш организацияларынга;

2) түр үеде — күрүне органнарының болгаш организацияларының оларның тургузуп алганы архивтеринге доктааттынган хуусааның дургузунда, а ол ышкаш Тыва Республиканың күрүне өнчүзүнге хамааржыр болгаш муниципалдыг тургузугнуң девискээринде турар архив документилерин шыгжап кадагалаар, четчелээр, даңзылап бүрүткээр болгаш ажыглаар талазы-биле күрүненiң чамдык бүрүн эргелерин муниципалдыг районнуң азы хоорай округунуң тус чер бот-башкарылга органынга тывыскан таварылгада — муниципалдыг архивтерге.

2. Тыва Республиканың Архив фондузунуң муниципалдыг өнчүге хамааржып турар документилерин шыгжаар черлер:

1) доктаамал — муниципалдыг архивтерге, музейлерге болгаш библиотекаларга;

2) түр үеде — тус чер бот-башкарылга органнарынга, муниципалдыг организацияларга болгаш оларның тургускан архивтеринге доктааттынган хуусаада.

3. Тыва Республиканың Архив фондузунуң хуу өнчүде

кирип турар документилерин ооң эзлери бот-тускайлаң шыгжап болур азы шыгжаар кылдыр керээ езугаар күрүне азы муниципалдыг архивче, библиотекаже, музейже, а ол ышкаш Россияның Эртемнер академиязының организациязынче дамчыдып берген бооп болур. Ынчаарга оларны шыгжап кадагалаарының чурумун оларның өнчү эзлери азы эзлери «Россия Федерациязында архив херээниң дугайында» Федералдыг хоойлунуң нормаларынга дүүштүр тодарадыр.

5 эге. Тыва Республиканың Күрүне архивин архив документилери-биле четчелээри

15 чүүл. Тыва Республиканың Күрүне архивин архив документилери-биле четчелээр дөстер

1. Ажыл-чорудулгазының үезинде Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилери болгаш Тыва Республиканың күрүне архивинге болгаш муниципалдыг архивтерге шыгжап кадагалаар ужурлуг өске-даа архив документилери тургузуп турар Тыва Республиканың күрүне органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары, организациялар болгаш хамаатылар күрүне болгаш муниципалдыг архивтерни архив документилери-биле четчелээр дөстер болуп турар.

2. Тыва Республиканың күрүне архиви болгаш муниципалдыг архивтер Тыва Республиканың архив фондузунче документилерни болгаш өске-даа архив документилерин ол архивтерже дамчыдып турар четчелээшкин дөстериниң даңзызын тургузар. Ол даңзыже күрүнении эвес организацияларны, а ол ышкаш хамаатыларны киирерин керээге үндезилеп чорудар.

16 чүүл. Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилерин доктаамал шыгжап кадагалалче дамчыдары

1. Тыва Республиканың архив фондузунуң Тыва Республиканың күрүне өнчүзү азы муниципалдыг өнчү болуп турар документилерин Тыва Республиканың күрүне органнарынга, тус чер бот-башкарылга органнарынга, республика болгаш муниципалдыг организацияларга түр шыгжаар хуусаазы эрткенде, доктаамал шыгжап кадагалаар кылдыр Тыва Республиканың күрүне архивинче болгаш тус-тус муниципалдыг архивтерже дамчыдар.

2. Күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарының болгаш федералдыг организацияларының, Россия Федерациязының өске-даа Тыва Республиканың девискээринде турар күрүне органнарының ажыл-чорудулгазының үезинде тургустунган Россия Федерациязының Архив фондузунуң документилерин Тыва Республиканың Күрүне архивинче органның азы ук документилерни дамчыдып турар организацияның болгаш Тыва Республиканың Чазааның тускай эрге бергени архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органының аразында керээ езугаар дамчыдар.

3. Тыва Республиканың Архив фондузунуң хуу өнчү болуп турар документилерин Тыва Республиканың күрүне архивинче болгаш муниципалдыг архивтерже, музейлерже, библиотекаларже ол архивтерниң, музейлерниң, библиотекаларның, Россияның Эртемнер академиязының организацияларының болгаш айыттынган документилерниң өнчү эзлериниң аразында чарган керээ езугаар дужаар.

4. Тыва Республиканың күрүне органнарынга, тус черниң бот-башкарылга органнарынга, республика болгаш муниципалдыг организацияларга оларның ажылдап турганы үезинде тургустунган Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилерин музейлерже, библиотекаларже, Россияның Эртемнер академиязының организацияларынче болгаш күрүнении эвес организацияларже дужаары хоруглуг.

5. Документилерниң ыяап-ла халас экземплярын доктаамал шыгжап кадагалаар кылдыр Тыва Республиканың Күрүне архивинче болгаш муниципалдыг архивтерже дамчыдылгазын документилерниң ыяап-ла экземплярының дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазында айыттынган чурум езугаар боттандырар.

17 чүүл. Тыва Республиканың күрүне архивин архив документилери-биле четчелээр талазы-биле Тыва Республиканың күрүне органнарының болгаш организацияларының хүлээлгелери

1. Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары, тус черниң бот-башкарылга органнары, республика болгаш муниципалдыг организациялар Тыва Республиканың Архив фондузунуң документилерин Тыва Республиканың күрүне архивинге болгаш муниципалдыг архивтерге доктаамал шыгжап кадагалаар кылдыр четчелээрин, белеткээрин болгаш Россия Федерациязының Чазааның тускай эрге бергени күүсекчи эрге-чагырга органының тургусканы дүрүмүнге дүүштүр чурумчуткаш, дамчыдарын хандырар.

2. Күрүнении эвес организациялар оларның эргезинге турган Тыва Республиканың азы муниципалитеттиң өнчүзү болур архив документилерин Тыва Республиканың Күрүне архивинче болгаш муниципалдыг архивтерже четчелээн болгаш чурумчуткан байдалдыг кылдыр дужаарын хандырар, бо ажылдарга үндүрген чарыгдалдарын Тыва Республиканың Чазааның доктаадып тургусканы чурум езугаар Тыва Республиканың республика бюджединиң, тус чер бот-башкарылга органының доктаадып тургусканы чурум езугаар муниципалдыг тургузугнуң бюджединиң күсели-биле эгидер эргелиг.

3. Тыва Республиканың күрүне органнарын эде организастаанда, архив документилерин чурумчуткаш, эде тургустунган күрүне органының салгакчызынче дамчыдар.

4. Тыва Республикада тус чер бот-башкарылга органының структуразы өскерилгенде, архив документилерин чурумчуткаш, тус чер бот-башкарылгазының чаа тургустунган органынга дамчыдар.

5. Тыва Республикада күрүне болгаш муниципалдыг организацияларны эде организастаан соонда, архив документилерин чурумчуткаш, эде организастаттынган организацияларның салгакчыларынга дамчыдар. Ынчаарга күрүне болгаш муниципалдыг организациялар ол организацияларның эт-хөреңгизиниң өнчү хевирин өскертип чаартынган таварылгада, архив документилерин чаа тургустунган салгакчы организацияларга ол организациялар биле Тыва Республиканың Күрүне архивиниң азы чогуур муниципалдыг архивтерниң аразында дугуржулга езугаар түр када шыгжап кадагалаар кылдыр дамчыдып болур.

6. Күрүне болгаш муниципалдыг организацияларны аңгылаар арга-биле эде организастаанда азы оларның составындан чаңгыс азы элээн каш организациялар аңгыланып үнгенде, архив документилерин кандыг байдалга болгаш каяа шыгжаарын ол организацияларның тургузукчулары, бир болза тургузукчу документ езугаар бүрүн эрге берген органнар Тыва Республиканың Чазааның тускай эрге бергени архив херээниң талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органы-биле дугуржуп тургаш тодарадыр.

7. Тыва Республиканың күрүне органнарын, Тыва Республикада тус чер бот-башкарылга органнарын, күрүне болгаш муниципалдыг организацияларны дүжүргенде, оларда Тыва Республиканың Архив фондузунуң составында кирип турар документилерни, хууда состав документилерин, а ол ышкаш түр шыгжаар кылдыр айыттынган хуусаазы четпээн архив документилерин чурумчуткаш, Тыва Республиканың күрүне архивинче азы чогуур муниципалдыг архивче дужаар.

8. Күрүнении эвес организацияларны эде организастаанда архив документилерин кандыг байдалга, каяа шыгжаарын ол организацияларның тургузукчулары, бир болза тургузукчу документ езугаар эрге бердинген органнар тодарадыр.

9. Күрүнении эвес организациялар дүшкенде, ооң иштинде буураашкынның түңнелинде, оларның ажыл-чорудулгазының үезинде тургустунган болгаш Тыва Республиканың Архив фондузунуң составынче кирген архив документилерин, хуу состав документилерин, а ол ышкаш түр када шыгжаар хуусаазы төнмээн архив документилерин оларны дүжүрген комиссия (дүжүрүкчү) азы конкурс эргелеп башкарылгазы чурумчуткаш, шыгжап кадагалаар кылдыр Тыва Республиканың күрүне архивинче азы чогуур муниципалдыг архивче дүжүрген комиссия азы конкурс эргелеп-башкарылгазы биле Тыва Республиканың күрүне архивниң азы муниципалдыг архивтиң аразында дугуржулга езугаар дужаар. Ынчаарга, дүжүрген комиссия (дүжүрүкчү) азы конкурс башкарыкчы дүжүп турар организацияның ооң иштинде буураашкынның түңнелинде дүжүрүп турар организацияның, ооң иштинде буураашкынның түңнелинде дүжүрүп турар организацияның, архив документилерин чурумчудар талазы-биле ажылды организастаар.

6 эге. Тыва Республикада архив херээниң дугайында хоойлужудулганы хажытканы дээш харыысалга

18 чүүл. Тыва Республикада архив херээниң дугайында хоойлужудулганы хажытканы дээш харыысалга

Тыва Республикада архив херээниң дугайында хоойлужудулганы хажыткан юридиктиг эргелиг черлер, а ол ышкаш албан-дужаалдыг кижилер болгаш хамаатылар Россия Федерациязының хоойлужудулгазында доктааткан хамааты хоойлу-дүрүмнүг, административтиг болгаш кеземче харыысалгазынга онаажыр.

7 эге. Түңнел чүүлдер

19 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп кирери

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болуп кирер.

20 чүүл. Бо Хоойлуну хүлээп алганы-биле холбаштыр чамдык хоойлужудулга актыларын күш чок деп санаары

Бо Хоойлу күштүг болуп кирген хүнден эгелээш:

1) 1997 чылдың сентябрь 17-де №846 «Тыва Республиканың Архив фондузунуң болгаш архивтер дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун;

2) 2001 чылдың апрель 25-те №997 «Тыва Республиканың Архив фондузунуң болгаш архивтер дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер киирериниң дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузун күш чок деп санаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай
№1893 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

«Тыва Республикага хамааты байдалдарның актыларын бижиир органнарны тургузарының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер киирер дугайында

Хоойлужудулга палатазы чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

1 чүүл

2000 чылдың июль 4-те үнген № 545 «Тыва Республикага хамааты байдалдарның актыларын бижиир органнарны тургузарының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында» (Тувинская правда, 2000 чылдың июль 13; 2002 чылдың апрель 4; 2005 чылдың декабрь 4) Тыва Республиканың Хоойлузунга дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 1 чүүлде:

а) 1 пунктунуң үшкү абзазында «кожууннарга, хоорайларга» деп сөстерни «муниципалдыг районнарга болгаш хоорай округтарынга» деп сөстер-биле солуур;

б) 2 пунктуда «Россия Федерациязының Хамааты кодекизи-биле,» деп сөстерниң соонга «Россия Федерациязының Өг-бүле кодекизи-биле,» деп сөстерни немээр;

2) 3 чүүлде:

а) 1 пунктуну дараазында уткалыг үшкү болгаш дөрткү абзастар-биле немээр:

«Хамааты байдалдар актыларының күрүне бүрүткелиниң талазы-биле ажыл-чорудулга дээш контрольду хамааты байдалдар актыларының күрүне бүрүткелиниң адырында контроль болгаш хайгаарал талазы-биле ажыл-чорудулганы боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген федералдыг органы боттандырар.

Хамааты байдалдарның актыларын бижиир эргелел база ооң девискээрлер аайы-биле муниципалдыг районнарда болгаш Кызыл, Ак-Довурак хоорайлар округтарында хамааты байдалдарның актыларын бижиир килдистер Тыва Республиканың ХБАБ органнарының чаңгыс аай системазын тургузуп турар.»;

б) 2 пунктунуң сески абзазында «ХБАБ килдистериниң эрегелекчилери» деп сөстерни «ХБАБ килдистериниң удуртукчулары» деп сөстер-биле солуур;

в) 3 пунктуда:

бирги абзасты дараазында эдилге-биле бижиир:

«Хамааты байдалдарының актыларының күрүне бүрүткелиниң адырында күрүне политиказын болгаш нормативтиг хоойлу-дүрүм таарыштырылгазын ажылдап кылыр болгаш боттандырар талазы-биле хүлээлгелерни боттандырып турар күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген федералдыг органы-биле дугуржулга езугаар, баш билип харыылаар бүрүн эргелеринге Тыва Республиканың девискээринде хамааты байдалдарының актыларының күрүне бүрүткелиниң талазы-биле ажыл-чорудулганы органистаары кирип турар Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органының удуртукчузун Тыва Республиканың Чазааның Даргазы томуйлаар.»;

дөрткү абзаста «кожуун, хоорай» деп чогуур падежинде болгаш санында сөстерни «муниципалдыг район болгаш хоорай округу» деп сөстерниң чогуур падежи-биле болгаш саны-биле солуур; «ХБАБ килдистериниң эргелекчилерин» деп сөстерни «ХБАБ килдистериниң удуртукчуларын» деп сөстер-биле солуур.»;

алдыгы абзаста «ХБАБ килдистериниң эргелекчилерин»деп сөстерни «ХБАБ килдистериниң удуртукчуларын» деп сөстер-биле солуур;

г) 4 пунктуда «ХБАБ килдистериниң эргелекчилерин»деп сөстерни «ХБАБ килдистериниң удуртукчуларын» деп сөстер-биле солуур;

3) 4 чүүлде:

а) адында «кожууннарда, хоорайларда» деп сөстерни «муниципалдыг районнарда болгаш хоорай округтарында» деп сөстер-биле солуур;

б) 1 пунктуда «кожуун, хоорай» деп чогуур падежте болгаш чогуур санында сөстерни «муниципалдыг район болгаш хоорай округу» деп сөстерниң чогуур падежи болгаш саны-биле солуур;

в) 4 пунктуда:

бирги абзаста «килдистер эргелекчилери» деп сөстерни «килдистер удуртукчулары» деп сөстер-биле солуур; «кожууннар, хоорайлар» деп сөстерни «муниципалдыг районнар болгаш хоорай округтары» деп сөстер-биле солуур;

ийиги абзаста «килдистер эргелекчилери» деп сөстерни «килдистер удуртукчулары» деп сөстер-биле солуур;

алдыгы абзаста «чурттакчылар-биле санажылганың» деп сөстерни «күрүне каайлызын хавырары» деп сөстер-биле солуур; «(бадылаттынган тариф езугаар)» деп сөстерни ап кааптар;

чедиги абзасты күш чок деп санаар.

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай
№ 1895 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

«Культура дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер киирер дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июнь 7-де чүүлдүг деп көрген

1 чүүл

1995 чылдың апрель 3-те № 261 «Культура дугайында» (Тувинская правда, 1995 чылдың апрель18; 2001 чылдың май 31; июль 26; 2004 чылдың май 20; 2005 чылдың март 25) Тыва Республиканың Хоойлузунга дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 21 чүүлдү дараазында уткалыг 5-ки абзац-биле немээр:

«Тыва Республиканың болгаш муниципалдыг тургузугларның өнчүзүнге культура салгалының объектилери (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары), оларның төөгүлүг-культура ужур-дузалыг категорияларындан хамаарылга чокка туруп болур.»;

2) 35 чүүлде:

ийиги абзасты дараазында эдилге-биле бижиир:

«Тыва Республиканың өнчүзүнде турар культура салгалының объектилерин (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) кадагалаары, ажыглаары болгаш нептередири, республика ужур-дузалыг культура объектилериниң (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) күрүне камгалалы;»;

дараазында уткалыг 8-ки абзац-биле немээр:

«Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары федералдыг өнчүде турар федералдыг ужур-дузалыг культура салгалының объектилерин (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) камгалаар, нептередир талазы-биле болгаш күрүне камгалалынга хамааржыр хемчеглерни акшаландырарынга киржир эргелиг.»;

3) 37 чүүлдү дараазында эдилге-биле бижиир:

«37 чүүл. Культура талазы-биле тус чер бот-башкарылга органнарының бүрүн эргелери

Культура талазы-биле тус чер бот-башкарылга органнарының бүрүн эргелеринге дараазында чүүлдер хамааржыр:

чурттакчыларның библиотека хандырылгазын организастаары, сумуларның библиотекаларының библиотека фондуларын четчелээри;

суму чурттакчыларының хостуг үезин организастаары-биле болгаш культура организацияларының хандырылгалары-биле хандырарының байдалдарын тургузары;

сумунуң өнчүзүнде турар культура салгалының объектилерин (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) камгалаары, ажыглаары болгаш нептередири, суму девискээринде тус чер (муниципалдыг чергелиг) ужур-дузалыг культура салгалының объектилерин (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) камгалаары;

музейлерни тудары;

тус черниң чаңчылчаан улусчу уран-чечен чогаадылгазын сайзырадырынга чогуур байдалдарны тургузары, сумуга улусчу ус-шевер ус-тывышты кадагалап арттырарынга, катап тургузарынга болгаш хөгжүдеринге киржири.

Муниципалдыг районнуң тус чер бот-башкарылга органнарының культура талазы-биле бүрүн эргелеринге:

чурттакчыларга сумулар аразының библиотекалары-биле библиотека хандырылгазын организастаары, оларның библиотека фондуларын четчелээри;

музейлерни тудары;

муниципалдыг районнуң составында кирип турар суурларга хостуг үени организастаар талазы-биле дузаларны болгаш культура организацияларының хандырылгалары-биле хандырарының байдалдарын тургузары;

муниципалдыг районнуң составында кирип турар сумуларга тус черниң чаңчылчаан улусчу уран-чечен чогаадылгазын сайзырадырынга байдалдарны тургузары.

Хоорай округунуң тус чер бот-башкарылга органнарының культура талазы-биле бүрүн эргелеринге:

чурттакчыларның библиотека хандырылгазын организастаары, хоорай округунуң библиотекаларының библиотека фондуларын четчелээри;

хоорай округунуң чурттакчыларының хостуг үезин организастаар болгаш культура организацияларының хандырылгалары-биле хандырарының байдалдарын тургузары;

хоорай округунуң өнчүзүнде турар культура салгалының объектилерин (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) камгалаары, ажыглаары болгаш нептередири, хоорай округунуң девискээринде турар тус чер ужур-дузалыг (муниципалдыг чергелиг) культура салгалының объектилерин (төөгүнүң болгаш культураның тураскаалдары) камгалап кадагалаары;

музейлерни тудары;

тус черниң чаңчылчаан улусчу уран-чечен чогаадылгазын сайзырадырынга байдалдарны тургузары, хоорай округунга улусчу ус-шевер ус-тывышты кадагалаарынга, катап тургузарынга болгаш хөгжүдүп сайзырадырынга киржири.».

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай
№ 1897 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

«Тыва Республикада эртем болгаш эртем-техниктиг ажыл-чорудулга дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер киирер дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

1 чүүл

2005 чылдың июнь 10-да № 1303 УХ-I «Тыва Республикада эртем болгаш эртем-техниктиг ажыл-чорудулга дугайында» («Тувинская правда», 2005 чылдың июль 5) Тыва Республиканың Хоойлузунга дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 9 чүүлдүң 1 пунктузун дараазында уткалыг абзац-биле немээр:

«Тыва Республиканың күрүне эрге-чагырга органнары, эртем организациялары болгаш эртем хандырылгазының болгаш социал сфераның организациялары боттарының бүрүн эргелериниң иштинге эртем болгаш техниканың хөгжүлдезиниң чогуур чугула кол угланыышкыннарын тодарадыр, эртем организацияларының системазын тургузарын, эртем болгаш (азы) эртем-техниктиг ажыл-чорудулганы адырлар аразынга дүүштүрерин боттандырарын, эртем болгаш эртем-техниктиг программаларны болгаш төлевилелдерни ажылдап кылырын болгаш боттандырарын, эртем болгаш бүдүрүлгени нептередириниң хевирлерин хөгжүдерин, эртем болгаш техниканың чедиишкиннерин боттандырарын хандырар.»;

2) 10 чүүлде:

а) 2 чүүлдүң 2 пунктузунуң «б» иштики пунктузунда «болгаш (азы) эртем-техниктиг» деп сөстерни «, эртем-техниктиг болгаш инновациялыг» деп сөстер-биле солуур;

б) 4 пунктузун дараазында эдилге-биле бижиир :

«4. Тыва Республиканың Чазаа:

1) республиканың тускай сорулгалыг эртем, эртем-техниктиг болгаш инновация программаларын кыска үеде чугаалажып көөр болгаш бадылаар. Тыва Республиканың Улуг Хуралының Хоойлужудулга палатазынче республиканың тускай сорулгалыг эртем, эртем-техниктиг болгаш инновация программаларының төлевилелдерин, оларже киирген өскерилгелерни болгаш немелделерни бадылаары-биле узун хуусаада чорудар;

2) эртем болгаш эртем-техниктиг ажыл-чорудулганы республика бюджединден акшаландырарының хемчээлдериниң талазы-биле саналды чугаалажып көөр;

3) тускай сорулгалыг эртем, эртем-техниктиг болгаш инновация программаларының күүселдезиниң дугайында отчетту чугаалажып көөр болгаш ону Тыва Республиканың Улуг Хуралының Хоойлужудулга палатазынче чорудар;

4) эртем болгаш эртем-техниктиг ажыл-чорудулга адырынга нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын үндүрер;

5) Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазынга дүүштүр эртем болгаш (азы) эртем-техниктиг ажыл-чорудулга субъектилериңге күрүне эт-хөреңгизин бээр дугайында шиитпирни хүлээп алыр;

6) эртем болгаш эртем-техниктиг ажыл-чорудулгага күрүне деткимчезин көргүзер талазы-биле саналды чугаалажып көөр;

7) Тыва Республиканың республика бюджединден акшаландырып турар эртем болгаш эртем-техниктиг программаларның болгаш төлевилелдерниң экспертизазын чорударын организастаар;

8) күрүнениң эртем организацияларынга берген эт-хөреңгиниң чогумчалыг ажыглалы болгаш камгалалы дээш контрольду боттандырар;

9) Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазы-биле көрдүнген өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.»;

3) 13 чүүлдүң 3 пунктузун дараазында уткалыг абзац-биле немээр:

«Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органы республиканың эртем, эртем-техниктиг болгаш инновация программаларын болгаш төлевилелдерни Тыва Республиканың республика бюджединиң акша-хөреңгизинден акшаландырарын боттандырар эргелиг.

Тыва Республиканың Чазаа Тыва Республиканың күрүне эрге-чагыргазының төлээлеттирген органының мурнундан эртем болгаш (азы) эртем-техниктиг ажыл-чорудулгага республика бюджединден үндүрген акша-хөреңгини чарыгдаары дээш контрольду боттандырар, ооң түннелдериниң ажыглаан хевирлерин болгаш аргаларын тодарадыр.».

4) 14 чүүлде «эртем-техниктиг продукцияның» деп сөстерниң соонга «, ооң иштинде Тыва Республиканың Чазаа-биле» деп сөстерни немээр; «болгаш өске-даа дузаларның» деп сөстерниң соонга «а ол ышкаш өске-даа керээлер, ооң иштинде эртем болгаш (азы) эртем-техниктиг кады ажыл-чорудулгалар болгаш орулгаларны хуваарының дугайында өске-даа керээлер».

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан соонда күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш.ООРЖАК.

Кызыл хоорай
№ 1881 УХ-I
2006 чылдың июль 18.

«Тыва Республиканың девискээринде муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарынга ниити өөредилге талазы-биле кол-кол ниити билиг программаларын боттандырарынга субвенциялар бээриниң дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер киирер дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган
Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июнь 7-де чүүлдүг деп көрген

1 чүүл

2005 чылдың декабрь 28-те № 1562 УХ-I «Тыва Республиканың девискээринде муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарынга ниити өөредилге талазы-биле кол-кол ниити билиг программаларын боттандырарынга субвенциялар бээриниң дугайында» (Тувинская правда, 2005 чылдың декабрь 30) Тыва Республиканың Хоойлузунга дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 1 чүүлде «чиик болгаш халас» деп сөстерниң соонга «школа назыны четпээн» деп сөстерни немээр;

2) 2 чүүлде «чиик болгаш халас» деп сөстерниң соонга «школа назыны четпээн» деп сөстерни немээр;

3) 4 чүүлде:

1 пунктузунда «муниципалдыг» деп сөстерниң соонга «школа назыны четпээн болгаш» деп сөстерни немээр, «өөренип турар чаңгыс кижиге» деп сөстерниң соонга «болгаш чаш уругнуң» деп сөстерни немээр;

6 пунктузунда «аразында» деп сөстүң соонга «школа назыны четпээннерниң болгаш» деп сөстерни немээр;

4) «Тыва Республиканың девискээринде муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарынга ниити өөредилге талазы-биле кол-кол ниити билиг программаларын боттандырарынга субвенциялар бээриниң дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга капсырылганы чаа эдилге-биле бижиир.

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай
№ 1902 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

«Тыва Республиканың девискээринде муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының тус чер бот-башкарылга органнарынга ниити өөредилге талазы-биле кол-кол ниити билиг программаларын боттандырарынга субвенциялар бээриниң дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга капсырылга
2005 чылдың декабрь 28 № 1562

Өөредилге албан черлеринге оларның кол ниити билиг программаларының школа назыны четпээн, эге ниити, кол ниити, ортумак (долу) ниити өөредилгени, а ол ышкаш немелде өөредилгени ниити өөредилге албан черлеринге бээр кезээнге боттандырар кезээнге Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларынга субвенциялар бээри-биле акшаландырарының нормативтерин санаарының чуруму

1. Бо Чурум муниципалдыг тургузугларга кол-кол ниити билиг программаларын школа назыны четпээн, эге ниити, кол ниити, ортумак (долу) ниити өөредилгени бээриниң кезээн боттандырарынга чарыгдалдарның нормативтерин өөренип көрүп тургаш субвенциялар хемчээлин санаарынга, а ол ышкаш школа нызыны четпээн болгаш ниити өөредилге албан черлеринде өөренип турар чаңгыс кижиге болгаш чаш кижиге хамаарыштыр немелде өөредилгени, өөредилге адырында саң-хөө адырларын тургузуп турарынга болгаш эртип турарынга ооң арыын хандырып турар, бюджет акшаларын чедимчелиг ажыглаарынга стимулдарны тургузуп турар.

2. Кол ниити билиг программаларын боттандырарынга чарыгдалдарже күш-ажыл төлевиринге хүн-бүрүнүң чарыгдалдарын (муниципалдыг ниити өөредилге албан-черлериниң шалыңын төлээринге, педагогика, административтиг, өөредилге-дузалал болгаш хандырылга персоналының шалыңның тариф болгаш тарифтиң кырындан кезээн, шалыңга немелде төлевирлерни төлээринге), ном үндүрер болгаш солун-сеткүүл продукциязын хандырарынга деткимче бээр сорулгаларга педагогика ажылдакчыларынга компенсация төлевирлерин, а ол ышкаш кол ниити билиг программаларын боттандырары-биле дорт холбашкан өөредилге пособиелеринге, өөредилгениң техниктиг херекселдеринге, чарыгдал материалдарынга болгаш ажыл-агый хереглелдеринге (оран-саваны кадагалаарынга болгаш ажыл-агый хереглелдеринге чарыгдалдардан аңгыда) чарыгдалдарны киирер.

3. Муниципалдыг эге болгаш ниити өөредилге албан-черлеринге кол ниити билиг программаларын боттандырарынга муниципалдыг бюджет бүрүзүнге субвенцияларның (моон соңгаар – субвенциялар) хемчээлин өөредилгениң чадаларының (школа бетиниң, эге, кол, улуг школа) аайы-биле гимназия (лицей) болгаш коррекциялыг класстарга (билиг бээрин компенсациялап турар класстарга) өөренип тура өртээ улгадырының коэффициентизин өөренип көрүп тургаш, дараазында формула-биле тодарадыр:

$$k \quad k$$
$$Si \ e \ туну \ (R \times H \ \square \ e \ туну (R \times H \ ) \ e туну \ (R \times H \ ) e$$
$$nel \quad i \quad i \ n \qquad nel \quad i \quad i \ n \qquad nel \quad i \quad in$$
$$3 \quad sm \quad sm \qquad 3 \quad smz \quad smz$$
$$e \ туну \ (R \times H \ \square \ e \ туну (R \times H \ )$$
$$nel \quad i \quad i \ n \qquad nel \quad i \quad i \ n,$$

мында

Si - муниципалдыг школа бетиниң болгаш ниити өөредилге албан-черлеринге кол ниити билиг программаларының школа назы четпээн, эге ниити, кол ниити, ортумак ниити, ортумак (долу) ниити өөредилгени, а ол ышкаш ниити өөредилге албан черлеринге немелде өөредилгени бээр кезээнге хамаарыштыр боттандырарынга i-дугаарлыг муниципалдыг тургузугга бээр субвенцияның хемчээли;

$$o \quad g \quad k \quad sm \quad smz \ ds5 \ ds6 \ dsk$$
$$R / R \ Y \ R \ Y \quad R / R \quad YR \ Y \quad R \ YRY \quad -$$
$$i \quad i \quad i \quad i \quad i \qquad i \quad i \ i$$

кол ниити билиг программаларын боттандырарынга анаа, гимназия (лицей) болгаш коррекциялыг хүндүскү класстарда, кежээки (ажык сменниг) албан черлеринде хүндүс болгаш бот өөредилге-биле өөренип турар, школа назыны четпээн уруглар албан черлериниң беш хүн, алды хүн ажылдаар чурумнуг анаа бөлүктерде, компенсациялыг бөлүктерде өөренип турар чаңгыс кижиге болгаш бичии ургларга хамаарыштыр i-дугаарлыг муниципалдыг тургузугга чарыгдалдарның нормативи;

-6-

$$o \quad g \quad k \quad sm \quad smz \ ds5 \quad ds6 \ dsk$$
$$H, H, H, H, \quad H \quad YR \ Y \quad R \ YRY \quad -$$

анаа гимназия (лицей) болгаш коррекциялыг хүндүскү класстарга, хүндүс болгаш бот өөредилгелиг кежээки (ажык сменниг) албан черлеринге, школа назыны четпээн уруглар албан черлериниң беш, алды хүн ажылдаар чурумбиле компенсациялыг бөлүктерге баш бурунгаар чогуур саң-хөө чылында келир өөреникчилерниң саны;

n - өөредилгениң деннелдери : 1 - эге, 2 - кол, 3 - улуг школа;

n (школа бетиниң албан черлеринге хамаарыштыр) – албан черииң хүнде ажылының үргүлчүлели;

Ном үндүрер болгаш солун-сеткүүл продукциязын хандырарынга деткимче бээр сорулгаларга педагогика ажылдакчыларынга ай санында төлеп бээр компенсация төлевирлерин субвенция санажылгазынга өөренип көөр.

Компенсацияның хемчээлин Тыва Республиканың «Өөредилге дугайында» хоойлузу-биле доктаадып тургузар.

4. Кол ниити билиг программаларын боттандырарынга бир өөреникчиге хамаарыштыр чарыгдалдарның нормативин тодарадырын дараазында чүүлдерниң үндезиннеринге боттандырар:

- педагогтуг ажылдың бир шакта ортумак өртээн (ЕТС 12 дугаар разрядын езугаар) өөренип көрүп тургаш, педагогтуг дузаның (базистиг өөредилге планының албан бээр шактарның санын езугаар) стандарттыг (базалыг) өртээниң;

- педагогтуг дузаның өртээниң улгатканының коэффициентизиниң;

- педагогтуг ставканың болгаш административ-удуртулгалыг болгаш немелде персоналдың ставкаларының нормативтиг хамаарылгаларының;

- тариф фондузунуң болгаш немелде болгаш чедир төлевирлерниң фондузунуң нормативтиг хамаарылгаларының;

- өөредилге чорудуун хандырарынга чарыгдалдарның (өөредилге болгаш ажыл-агый чарыгдалдары);

- i-дугаар муниципалдыг тургузугга хамаарыштыр доктааткан шалыңга район коэффициентизиниң (ооң иштинде Кыдыккы соңгу чүкке болгаш аңаа деңнээн черлерниң).

5. Өөреникчиге школа назыны четпээн ургларның өөредилге албан черинге педагогтуг дузаның стандарттыг (базалыг) өртээн школага дараазында көргүзүглер езугаар санаар:

- эвээш санныг өөреникчилерлиг школалар болгаш класстар барда класста өөреникчилерниң саны – 25 кижи, а ол ышкаш орус болгаш орус эвес (төрээн) дылдыг өөредилгелиг класстар барда ол муниципалдыг өөредилгеге хамаарыштыр эвээш комплектация коэффициентизин ажыглаар арга-биле класстың ортумак долдуртунганын ажыглаар, школа назыны четпээн уруглар албан черлериниң талазы-биле бөлүктерде ургларның ортумак долдуртунганын ажыглаар;

- 6 хүннүг ажылчын неделяда албан чорудар программа талазы-биле, 5-6 хүннүг - школа назыны четпээн уруглар албан черлериниң талазы-биле шактарның саны, ;

- ол муниципалдыг тургузугга хамаарыштыр педагогтарның ортумак разрядынга дүүштүр 12 дугаар разряд талазы-биле ЕТС езугаар ставканың деңнели (көдээ черге шалыңның өзерин өөренип көрүп тургаш).

6. Административ-удуртулгалыг болгаш дузалал персоналының шалың төлевиринге чарыгдалдарның үлүү хүндүскү ниити өөредилге албан черлеринде албан черлериниң шалың төлевириниң фондузундан 25 хуузун тургузуп турар, а кежээки (ажык сменниг) өөредилгениң хүндүс болгаш бот өөредилге-биле өөренир хевир-биле өөредилгелиг албан черлеринде административ-удуртулгалыг болгаш дузалал персоналының шалың төлевириниң фондузун бедидериниң коэффициентизи школаларга болгаш интернаттарга (кижизидикчи башкыларны санааны-биле) 2,4 болур.

7. Шалыңның тариф үстүнде фондузу (немелде болгаш чедир төлевирлерниң фондузу) өөредилге албан-черииң бүрүзүнге хамаарыштыр тариф фондузунуң 25 хуузу болур.

8. Кол ниити билиг программаларын хоорай болгаш көдээ чурттакчылыг черге боттандырарынга бир өөреникчиге хамаарыштыр чарыгдалдарның нормативин дараазында формула-биле тодарадыр:

$$R \quad e \ 3 \quad e \quad P,$$
$$i \quad i$$

мында:

sn

R - кол ниити билиг программаларын боттандырарынга чарыгдалдар

i хоорай болгаш көдээ муниципалдыг тургузугга бир өөреникчиге хамаарыштыр өөредилге;

sn

3 - i-дугаар муниципалдыг өөредилге черинге шалың төлевириниң талазы-биле чарыгдалдар

i ниити өөредилгениң кол ниити билиг программаларын боттандырарынга бир өөреникчиге хамаарыштыр класстарның хевиринге (s) болгаш өөредилгенин деннелинге (n) хамаарыштыр шалыңга чарыыр чарыгдалдар;

P - өөредилге чорудуун хандырарынга бир кижиге хамаарыштыр чарыгдалдар.

9. Педагогтуг дузаның өртээниң аартаарының коэффициентизин Тыва Республиканың Чазаа бадылаар болгаш дараазында чүүлдерни өөренип көөр:

өөреникчилерге тускайлаттынган класстарга (коррекция, гимназия, лицей класстарынга) өөредилге дузазының өртээниң аартатканын; немелде өөредилге программаларын езугаар өөредилгени (узаткан хүн бөлүктери болгаш бөлгүмнер ажылы), чамдык эртемнерни өөренип тура класстарны бөлүктерге чарарын;

көдээ черде турар ниити өөредилгениң хүндүскү школаларының херек кырында куду долдуртунганын, өөредилге дузазының төрээн (орус эвес) дылдыг өөредилге класстарында өртээниң аарын.

Долу эвес комплект коэффициентизи-биле чарыгдалдар нормативи улгады бээр, ону муниципалдыг өөредилге чери бүрүзүнге класста 25 кижи болур нормативти херек кырында долдуртунганынга үлээр арга-биле санаар.

10. Класстар аайы-биле болгаш өөредилгениң чада аайы-биле бир өөреникчиге хамаарыштыр муниципалдыг тургузугга ниити өөредилгениң кол ниити билиг программаларын боттандырарынга шалың төлевириниң талазы-биле чарыгдалдарны дараазында формула-биле тодарадыр:

$$3 \quad e \quad 3 \quad e \quad P,$$
$$i \quad i \quad учеб$$

$$sn \quad \frac{Tc \times T \times Kn}{Tn} \times b \times 1{,}262 \times 1{,}13 \times 12$$
$$3 \ e \ \frac{\qquad\qquad\qquad\qquad}{\qquad\qquad\qquad\qquad} \times L \times 1{,}25 \times v \times w \times Z$$
$$i \qquad\qquad m$$

мында:

Tc – бир сменада ургларның бөлүкке турарының үргүлчүлели;

T - школа назы четпээн уруглар албан черииң неделяда ажылдаар шактарының саны;

Tn – кижизидикчиниң ажылчын шагының нормативтиг үргүлчүлели;

Kn - ажылдакчыларның аарып азы шөлээлеп тургаш планныг ажылдавас хүннерин өөренип көөр коэффициент (1,2);

b - i- дугаар муниципалитетке хамаарыштыр ЧТС-тиң 12 дугаар разряды-биле ортумак разрядынга дүгжүп турар ажыл төлевириниң (шалыңның) ставказы;

1,262 - чаңгыс аай социал үндүрүг төлээриниң коэффициентизи;

1,13 – немелде болгаш чедир төлевирлерге шалың фондузунуң коэффициентизи;

12 – чылда айларның саны;

m - i-дугаар муниципалитетке хамаарыштыр бөлүкте ургларның ортумак саны;

L - административ-эргелел аппарадының шалың фондузун улгаттырар коэффициентизи (6 хүн ажылдаар школа назы четпээн уруглар албан черлеринге - 1.65; беш хүн ажылдаар, а ол ышкаш компенсациялыг хевирлиг бөлүктерде албан черлеринге – 1,85);

1,25 – көдээ чурттакчылыг черде ажылдап турар специалистерге шалың фондузун улгаттырар коэффициентизи;

v – өртек аартаарының коэффициентизи (Тыва Республиканың Чазаа бадылаар);

Z – Кыдыккы Соңгу чүк районунуң болгаш аңаа деңнээн черлерниң шалыңынга немелде төлевирниң район коэффициентизи, ооң иштинде бедик даглыг болгаш суг чок дээш 15 хуу хемчээлдиг немелде төлевирни киирбишаан (Мөңгүн-Тайга кожуун).

11. Бир өөреникчиге болгаш бичии уругга хамаарыштыр өөредилге чорудуун хандырарынга чарыгдалдарны өөредилге чорулгаларын дериири-биле база өөредилге дериг-херекселдеринге планнаттынып турар үеде хүлээп ап турары инфляцияның деңнелинден куду эвес кылдыр улгадып турда муниципалдыг ниити өөредилге албан черлериниң, школалар болгаш школа назы четпээн уруглар албан черлериниң бөлүктер аайы-биле тодарадыр.

Шилчилгелиг үеде (2006-2007 чылдарда) субвенцияларның хемчээлин ниити өөредилгениң албан черлериниң 2005 чылда чарыгдалдарының баазазының тургустунганындан нормативтиг үндезинге, нормативтиг чарыгдалдарның корректировказын ажыглавышаан, дараазында параметрлер езугаар санаар:

1) өөреникчилерниң чылда ортумак санының көргүзүглериниң орнунга өөредилге чылының эгезинде санының көргүзүглерин ажыглаар;

2) чарыгдалдарның нормативин ол муниципалдыг өөредилге черииң класстарының (бөлүктериниң) долдуртунганының херек кырында ортумак көргүзүүн езугаар, ниити өөредилге школаларынга хамаарыштыр өөредилге чылының эгезинде эртирген комплектование-биле дүүштүр, уругларның санындан даянгаш, санаар;

3) муниципалдыг өөредилге чери бүрүзүн езугаар санап каан субвенцияларның хемчээлдерин деңнээрин, өөреникчилерниң санының болгаш чарыгдалдарның хуулуг чайгылыышкыннарының хемчээлдеринден ортумак хемчээлин тодарадыр 2005 чылдың баазалыг чарыгдалдарындан чайгыларын болдуруп болур хемчээлиниң иштинге боттандырар.

12. Бо Чурум езугаар санаттынган Тыва Республиканың муниципалдыг өөредилге черлеринге субвенцияларның түңүн Тыва Республиканың келир чылда Тыва Республиканың республика бюджединиң дугайында Хоойлузу-биле чиңгине долу түңге бадылаар болгаш ай санында муниципалдыг тургузугларның бюджеттеринче, ниити түңнээн бюджет бижилгезинге дүүштүр, шилчидер.

«Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларны азыраарынга азыракчыларга (ажаакчы-тежээкчилерге) акша-хөреңги төлевириниң чурумунуң болгаш хемчээлдериниң дугайында

Хоойлужудулга палатазы 2006 чылдың июнь 14-те хүлээп алган

Төлээлекчилер палатазы 2006 чылдың июль 7-де чүүлдүг деп көрген

Бо Хоойлу Россия Федерациязының Өг-бүле кодекизинге дүүштүр Тыва Республиканың девискээринде азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларны азыраарынга азыракчыларга (ажаакчы-тежээкчилерге) акша-хөреңги төлевириниң чурумун болгаш хемчээлдерин доктаадып турар.

1 чүүл. Азыракчыларга (ажаакчы-тежээкчилерге) акша-хөреңгини томуйлаарының болгаш төлээриниң чуруму

1. Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларга акша-хөреңги томуйлаашкынын азырал болгаш ажаал-тежээлде органының доктаалынга (айтыышкынынга) үндезилеп боттандырар.

Чурттап турар черииң аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээлде органнары азыракчыларга (ажаакчы-тежээкчилерге) республика бюджединиң акша-хөреңгизинден акша-төгерикти төлээр.

2. Акша-хөреңгини томуйлавас болгаш төлевес таварылгалар:

1) бодунуң уругларының кижизидилгезин болгаш азыралын хууда боттары боттандырып шыдаар, ынчалза-даа оларны азыралга (ажаал-тежээлге) өске улуска эки тура-биле дамчыдып берген ада-иелиг (узун хуусаалыг албан-ажыл сургакчылаашкынында турар, уруглары-биле аңгы чурттап турар, ынчалза-даа оларның чурттаарынга болгаш кижизидилгезинге байдалдары бар) азыралда турар уругларга;

2) оларның албан черииң хамаарылгазындан хамаарылга чокка бүгү типтерниң болгаш хевирлерниң өөредилге албан черлериниң долу күрүне хандырылгазында турар азыралда уругларга.

3. Бичии уругга акша-хөреңги алыры-биле азыракчы (ажаакчы-тежээкчи) чурттап турар черииң аайы-биле азырал болгаш ажаал-тежээлде органынга азырап турар бичии уруу-биле кады дараазында документилерни киирер:

акша-хөреңгини томуйлаарының дугайында билдириишкинни;

уругнуң төрүттүнгенининиң дугайында херечилелиниң хоолгазын;

бичии уругну азырап турар чаңгыс азы кайы-даа ада-иениң чогунуң барымдаазын бадыткап турар документилерниң хоолгаларын (ада-иелерни ада-ие эргелеринден казыырының дугайында судтуң шиитпирин, өлгенииң дугайында шынзыдылганы);

бичии уругнуң чурттап турар черинден ооң азыракчызы-биле (ажаакчы-тежээкчизи-биле) кады чурттап турарының дугайында справканы;

16 хардан өрү назылыг уругнуң өөредилге албан черинде өөренип турарының дугайында справканы;

азырал болгаш ажаал-тежээлде органының бичии уругга азыралды (ажаал-тежээлдени) тургусканының дугайында шиитпирден ушта бижилгени;

чоннуң социал камгалал органының ай санында пособие төлелгезин соксадырының дугайында справканы.

4. Азырал болгаш ажаал-тежээлде органы азыракчының (ажаакчы-тежээкчиниң) дилег киирген үезинден 15 хонук хуусаада ооң дилээниң үндезилиин доктаадыр, акша-хөреңгини томуйлаарының дугайында шиитпирни хүлээп алыр, хоолгазын азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) тыпсыр.

Азырал болгаш ажаал-тежээлде органының азыралда турар уругга акша-хөреңгилер төлевирин томуйлаарынга ойталаарының дугайында шиитпирин азыракчы (ажаакчы-тежээкчи) федералдыг хоойлужудулгага дүүштүр судка хомудап болур.

2 чүүл. Акша-хөреңги төлевириниң хемчээли

1. Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларны азыраарынга (аъш-чеми, хеп-сын, идик, чымчак дериг-херексел садып алыры) акша-хөреңги төлевириниң хемчээлин чаңгыс бичии уругга дараазында хемчээлдерге доктаадыр:

3 хар чедир назылыг бичии уругларга хандырылганың бирги чылында – 3200 руб., ооң соонда чылдарда – 2621 руб.;

школа назы четпээн уругларга хандырылганың бирги чылында – 2914 руб., ооң соонда чылдарда – 2621 руб.;

школа назылыг уругларга хандырылганың бирги чылында – 3679 руб., ооң соонда чылдарда – 3156 руб.

2. Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларның санындан өөредилге албан черлериниң доозукчулары, профессионал өөредилгениң өөредилге албан черлеринде хүндүскү хевирде өөредилгезин уламчылап турар кижилерден аңгыда, Тыва Республиканың Чазааның 2005 чылдың сентябрь 14-те №991 «Өскүс уругларны болгаш ада-иезиниң азыралы чок арткан уругларның социал деткимчезиниң талазы-биле немелде магадылалдарның дугайында» доктаалы-биле доктааткан даңзыга дүүштүр хеп-биле, идик-биле, чымчак дериг-херексел-биле, бир болза оларны садып алыры-биле 29000 рубль хемчээлдиг акша-хөреңги-биле хандыртынар, а ол ышкаш оларга чаңгыс удааның акша пособиезин 500 рубль түңге төлеп бээр.

3. Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларның санындан өөредилге албан черлериниң доозукчулары өөредилге албан черинче кирип алганда хеп-биле, идик-биле, бир болза оларны садып алыры-биле 3810 рублей хемчээлдиг акша-хөреңги-биле хандыртынар, а ол ышкаш оларга чаңгыс удааның акша пособиезин 200 рубль хемчээлдиг кылдыр төлеп бээр.

Акша төлевирлериниң хемчээли Тыва Республика талазы-биле ортумаа-биле натуралдыг нормаларга болгаш барымдаалыг өртектерге, инфляцияның деңнелин өөренип көрбүшаан, ээлчеглиг саң-хөө чылының бюджединиң дугайында Тыва Республиканың хоойлузунга дүүштүр улгадыр.

4. Тус чер бот-башкарылга органнары азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларны азыраарынга азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) акша төлевириниң түңүнүң хемчээлин бодунуң материалдыг курлавыры болгаш саң-хөө акша-хөреңгилери барда, федералдыг хоойлужудулгага болгаш Тыва Республиканың хоойлужудулгазынга дүүштүр өстүрүп болур.

3 чүүл. Уругларны азыраарынга азыракчыларга (ажаакчы-тежээкчилерге) акша-хөреңги төлевири болгаш төлевирни соксадыры.

1. Азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) акша-хөреңгини төлээр дугайында шиитпир хүлээп алган хүнден эгелеп оларны алыр үндезиннер (өлген азы ада-иелерниң кайызының-даа азы чаңгызының ада-ие болур эргезин казаан дугайында судтуң шиитпири күштүг болуп кирген хүнден эгелеп) тургустунуп келген өйден эгелеп төлеп эгелээр, ынчаарга өлгенииң, ада-иелерниң кайызының-даа азы чаңгызының ада-ие болур эргезин казаан дугайында судтуң шиитпири күштүг болуп кирген хүнден эгелеп.

Азыралда уругга бээр акша-хөреңгилерни азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) ай санында долу хемчээлге азырал болгаш ажаал-тежээлде органы дараазында айның 15-тен орайтатпайн төлеп бээр.

Эрткен үе дээш төлээр болган акша-хөреңгилерниң төлевирин долу хемчээлге төлевир кылыр дугайында шиитпир үндүрген айдан эгелеп, дараазында айның 15-тен орайтатпайн боттандырар.

2. Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругга төлеп бээр акша-хөреңгини азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) томуйлаарын болгаш төлээрин азыралда уругнуң 18 хар назын четкижеге чедир ооң төрүттүнген айын база киирбишаан төлээр, оларны төлээрин хуусаа бетинде болдуруп болур таварылгалардан аңгыда.

3. Азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) акша-хөреңги төлевирин дараазында үндезиннер езугаар соксадыр:

1) азыралда уруг долу назы четкенде;

2) азыралда уругну кижизидилгениң, эмчи албан черииң, өскүс уругларга болгаш ада-иезиниң азыралы чок арткан уругларга чоннуң социал камгалал албан черииң болгаш өске-даа аңаа дөмей албан черлериниң долу күрүне хандырылгазынче киргенде;

3) уругну азырап аппарганда;

4) назы четпес уруг ажылче киргенде;

5) азыранды уруг өглениp алганда;

6) назы четпес уругну долузу-биле бодун башкарнып шыдавас (эмансипирлиг) деп санаанда;

7) азыракчыны (ажаакчы-тежээкчини) бодунуң хүлээлгелерин күүседиринден хостаанда, чайлатканда.

Акша-хөреңги төлевирлерин төлээрин соксадырын азырал болгаш ажаал-тежээлде органының доктаалын (айтыышкынын) езугаар төлевирни соксадырын болдурган айның дараазында айдан эгелеп чорудар.

Акша-хөреңги төлевирлерин төлээрин соксадырының дугайында доктаал хүлээп алган хүнден бир ай хуусаада азыракчыга (ажаакчы-тежээкчиге) азырал болгаш ажаал-тежээлде органы бижимел-биле дыңнадыр.

4. Бо Хоойлунуң 3 чүүлүнүң 3 пунктузунга дүүштүр азыралда уругну азыраарынга үндүрүп берген акша-хөреңгини төлээрин соксадырынга үндезин болган байдалдар тургустунуп келгенде, азырал болгаш ажаал-тежээлде органы үш хонук хуусаа иштинде ол айыттынган акша-хөреңгилерни төлээрин соксадыр дугайында шиитпир хүлээп алыр.

Үстүнде айыттынган шиитпирни хүлээп алган хүнден эгелеп бир ай иштинде азырал болгаш ажаал-тежээлде органы азыралда уругну азыраарынга үндүрүп берген акша-хөреңгилерни төлээрин соксадырынга үндезин болган байдалдарны хынаарын чорудар болгаш хыналданың түңнелдери езугаар айыттынган акша-хөреңгилерни төлээрин соксадыр, бир болза ону катап төлеп эгелээри чугулазының дугайында айтыышкын үндүрер.

5. Ада-иезин тып алган, оларны эмнеп каапкан, эдип-чазаар албан черлеринге шиитkел эрттирилгезинден хосталган таварылгада, акшаларны төлээрин соксадырын болдурган өске-даа таварылгаларда азыракчы (ажаакчы-тежээкчи) кажан аңаа ол дугайында билдингир апарганда, 10 хонук хуусаа иштинде чогуур азырал болгаш ажаал-тежээлде органынга дыңнадыр ужурлуг.

6. Хоойлу-дүрүмге дүүшпес кылдыр артыкка төлээн болгаш алдына берген акша-хөреңгилерни азыракчыдан (ажаакчы-тежээкчиден) дедир тыртар, бир эвес артык төлевир алыкчызының талазындан хажыдыышкынның түңнелинде болу бергенде, артыкка төлеттине берген акша-хөреңгилерни дедир тыртарын судтуң шиитпириниң үндезининге болдурар.

7. Азыракчы (ажаакчы-тежээкчи) өскээр көже бергенииң дугайында азырал болгаш ажаал-тежээлде органынга дыңнадыр хүлээлгелиг болур. Азыралда уругну азыраарынга херек акша-хөреңгини ап турар кижи – азыракчы (ажаакчы-тежээкчи) өскээр көже бергенде азы азыралда уруг азыракчызынче (ажаакчы-тежээкчизинче) көшкенде, акша-хөреңги төлевирин азырал болгаш ажаал-тежээлде органы азыралда уругну чаа чурттап турар черинге бүрүткээн хүнден эгелеп, ооң хууда херээн алган соонда, чорудар.

8. Азыракчы (ажаакчы-тежээкчи) алыр кылдыр томуйлап кааны өй-шаанда албааны акша-хөреңгизин эрткен үе дээш төлеп бээр, ынчалза-даа бир чылдан эвээш эвес хуусаада, бир эвес дилег ооң соонда азыралда уругнуң 18 хар назы чедеринге чедир кирген болза.

Азырал болгаш ажаал-тежээлде органының буруузу-биле алдынмаан акша-хөреңгилерни бүгү эрткен үе дээш долузу-биле төлеп бээр.

9. Азыралда (ажаал-тежээлде) турар уругларның азыралынга акша-хөреңги томуйлаарының болгаш төлээриниң талазы-биле документилерни азырал болгаш ажаал-тежээлде органынга азыралда уругларның хууда херектеринге кадагалаар.

4 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп киреринiң чуруму

Бо Хоойлу ону албан езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болуп кирер.

2 чүүлдүң дүрүмнери 2006 чылдың январь 1 соонда тургустунуп келген хоойлу-дүрүмнүг хамаарылгаларга тараар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы
Ш. ООРЖАК.

Кызыл хоорай
№1911 УХ-I
2006 чылдың июль 13.

ШЫН

e-mail:shyn@tuva.ru Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа.
Кол редактор Артур ХЕРТЕК.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 1-01-35, кол редакторнуң оралакчызы —1-19-87, тел/факс (394-22) 1-17-94, бухгалтерия — 1-17-91.
КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис — 1-18-10, культура, өөредилге —1-03-88, чагаа — 1-03-87, көдээ ажыл-агый, үлетпүр килдистери —1-17-09.
Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.
Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 4 ама.
Тираж 680. Чагыг 92.

АГАР САНЫВЫС: № 40703810400000010000 Б ОАО Банк "Тувакредит", Кызыл ИНН—1701008465; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304729.
Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле яамызының Ортаакы Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солунну 2004 чылдың май 14-те эде бүрүткээн.
Херечилелдиң дугаары — ПИ №16-0510. Индекс 10001, 10011. ТР-ниң Парлалга болгаш массалыг коммуникациялар талазы-биле агентилелиниң типографиязынга парлаан (Кызыл, Щетинкин-Кравченко, 1).
Солунда парлаттынган материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттынган саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.